

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД

**“Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”**

кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності

МАТЕРІАЛИ

**V Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених
“КОНЦЕПТИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО
СУСПІЛЬСТВА”**

(Одеса, 25-26 травня 2023 року)

Одеса -2023

УДК: 1:403:316.6(08)

К 65 Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства //
Матеріали V Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства» (Одеса, 25-26 травня 2023 р.) 175 с.

Рецензенти:

Єременко Олександр Михайлович – доктор філософських наук, професор кафедри філософії Національного університету «Одеська юридична академія»

Пальчинська Мар'яна Вікторівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри психології, педагогіки та лінгводидактики Державного університету інтелектуальних технологій і зв'язку

Збірник матеріалів V Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства» вміщує матеріали, які досліджують соціокультурні засади трансформацій ціннісної сфери життєдіяльності суспільства, аналізують соціокультурні трансформації молодіжного соціуму, показують соціокультурні трансформації освітнього середовища та розкривають проблемні моменти культури бізнесу в умовах соціокультурної трансформації сучасного українського суспільства, а також розглядають синергетику як самоорганізаційну систему у суспільстві, що трансформується. Рекомендовано для науковців, педагогів, докторантів, аспірантів, студентів.

Ухвалено до друку та розповсюдження мережею інтернет вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

«Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства»

25-26 травня 2023 року

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова:

А. В. Красножон – ректор Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор історичних наук, професор.

Заступники голови:

Копусь Ольга Антонівна – перший проректор з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор педагогічних наук, професор.

Музиченко Ганна В'ячеславівна – проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор політичних наук, професор.

Борінштейн Євген Русланович – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Члени оргкомітету:

Лісеєнко Олена Василівна – доктор соціологічних наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності, завідувач історико-філософського відділення Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Петінова Оксана Борисівна – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Атаманюк Зоя Миколаївна – доктор філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

ПРОГРАМА КОНФЕРЕНЦІЇ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Вітальні слова

Ректор, доктор історичних наук, доцент Красножон Андрій Васильович. Акерманська фортеця.

Проректор з наукової роботи, доктор політичних наук, професор Музиченко Ганна В'ячеславівна.

Начев Андрій Петрович, проректор із соціально-гуманітарної та науково-педагогічної роботи, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського».

POLITICAL PROBLEMS AND PROSPECTS OF MODERN CIVILIZATION.

Атаманюк Зоя Миколаївна, доктор філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського».

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ СВОБОДИ ОСОБИСТОСТІ.

Бліхар В'ячеслав Степанович, доктор філософських наук, професор, директор Інституту управління, психології та безпеки Львівського державного університету внутрішніх справ.

ФІЛОСОФСЬКЕ-РЕФЛЕКСИВНЕ ОСМИСЛЕННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ: ПРОБЛЕМА АГАПЕЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ

Бойко Анжела Іванівна, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософських і політичних наук Черкаського державного технологічного університету.

ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Борінштейн Євген Русланович, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського».

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ: АНОМІЧНІ НАСЛІДКИ РОСІЙСЬКОГО ШИЗОФАШИЗМУ.

Васюта Олег Павлович, доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри мистецьких дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАВАРІЇ (ФРН): ДИНАМІКА ТА ТЕМАТИЧНЕ НАПОВНЕННЯ.

Єзерський Володимир Борисович, здобувач кафедри автомобільного транспорту та логістики інституту цифрових технологій, дизайну та транспорту Національного університету «Одеська політехніка»

Гончарова Ольга Євгенівна, кандидат технічних наук, доцент кафедри автомобільного транспорту та логістики інституту цифрових технологій, дизайну та транспорту Національного університету «Одеська політехніка»

КОНЦЕПТ 12-МІРНОЇ ЄДНОСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ САМООРГАНІЗАЦІЇ СПІЛКУВАННЯ ТА ВІДНОСИН У СИЛЬНО НЕРІВНОВАЖНИХ СТАНАХ.

Єршова-Бабенко Ірина Вікторівна, доктор філософських наук, академік Міжнародної Академії інформатизації ООН, професор,

Шінкевич Олена Святославівна, доктор технічних наук, професор кафедри процесів та апаратів в технології будівельних матеріалів, Одеська державна академія будівництва та архітектури

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ТА НЕЙРОФІЗІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ ПСИХОМІРНОСТІ. САМООРГАНІЗАЦІЯ В УМОВАХ ВИСОКОШВИДКІСНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У СОЦІУМ. ДЕ ТРИГЕР НЕБЕЗПЕКИ?

Єременко Олександр Михайлович, доктор філософських наук, професор кафедри філософії Національного університету «Одеська юридична академія»

ІСТОРІЯ ЯК ДОЛЯ І ЯК ПРОЕКТ

Єршова-Бабенко Ірина Вікторівна, доктор філософських наук, академік Міжнародної Академії інформатизації ООН, професор,

Шінкевич Олена Святославівна, доктор технічних наук, професор кафедри процесів та апаратів в технології будівельних матеріалів, Одеська державна академія будівництва та архітектури

ЛЮДИНА-ДІДЖИТАЛЕР» І ПРОБЛЕМА ПОТЕНЦІАЛУ ЙОГО ПСИХОМЕРНОСТІ В УМОВАХ ВИСОКОШВИДКІСНОГО ЗМІНИ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА З ПОЗИЦІЙ ПСИХОСИНЕРГЕТИКИ І АЛЬФАСФЕРНОСТІ.

Іванов Олексій Олександрович, кандидат філософських наук, Амбасадор Фонду родини Богдана Гаврилишина в Німеччині.

СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО В СИНЕРГІЇ СОЦІАЛЬНОГО БУТТЯ: ЦІНІСНО-СМИСЛОВИЙ АСПЕКТ.

Іванова Наталія Володимирівні, доктор філософських наук, професор, декан факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

СВІТОГЛЯДНА ОСВІТА В ФОКУСІ ТЕХНОКРАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.

Голубович Інна Володимирівна, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

ГУМАНІТАРНА ТА АНТРОПОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА В УМОВАХ РАДИКАЛЬНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ СУЧАСНОСТІ.

Маковська Олена Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії та культурології Київського національного університету технологій та дизайну.

ФІЛОСОФСЬКЕ ПОЛЕ КУЛЬТУРИ: ПРІОРИТЕТИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА.

Пальчинська Мар'яна Вікторівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри психології, педагогіки та лінгводидактики Державного університету інтелектуальних технологій і зв'язку.

THE DEVELOPMENT OF AN INCLUSIVE EDUCATIONAL SPACE IN MODERN UKRAINE.

Халапсіс Олексій Владиславович, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРАВОВИХ МІФІВ.

Шабанова Юлія Олександрівна, доктор філософських наук професор, професор кафедри філософії і педагогіки, НТУ «Дніпровська політехніка

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПЕРЕДУМОВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ МЕНТАЛЬНОСТІ В ДОБУ МЕТАМОДЕРНУ

Секція 1. Соціокультурні засади трансформацій ціннісної сфери життєдіяльності суспільства

Arutiunian Ruzanna – PhD, Associate Professor, CEO of Odesa WAVE Business School; SAIT, CEO WAVE Digital marketing, Calgary, Canada.

Petinova Oksana, is a Doctor of Philosophy, Professor at the Department of Philosophy, Sociology and Management of Socio-Cultural Activities of the state institution «South Ukrainian National Pedagogical University after K. D. Ushinskiy», Odesa (Ukraine).

POST-COVID PERSPECTIVES: THE “GREAT RESET” ACCORDING TO K. SCHWAB

Mirel Dumitru Popa, dr., prof.univ., Prorector, Universitatea Apollonia, Iasi, România

CADRUL LEGISLATIV SI INSTITUTIONAL DIN ROMÂNIA, REPUBLICA MOLDOVA SI UCRAINA PRIVIND COOPERAREA TRANSFRONTALIERĂ

Tkachenko Catherine, PhD, lecturer at the Institute of Media and Communications, Anhui University of Finance and Economics, China

PERSONALITY FLUCTUATIONS IN SOCIETY: COEXISTENCE WITH THE OTHER

Бутенко Елеонора Геннадіївна, здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського» (Одеса).

ФІЛОСОФІЯ ЯК НАУКА В КОНТЕКСТІ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

Васильєва Лариса Юріївна, здобувачка 1 року навчання третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського» (Одеса).

ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНИХ ІМПЕРАТИВІВ В АКСІОЛОГІЧНОМУ ПОЛІ ОСОБИСТОСТІ

Виноградова Наталія Михайлівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»,

Дуков Олександр Володимирович, студент 3 курсу соціально-гуманітарного факультету спеціальності 033 Філософія Університету Ушинського

ПРОБЛЕМА ДОБРА І ЗЛА: АНАЛІЗ ХРИСТИЯНСЬКИХ ТА ІСЛАМСЬКИХ УЯВЛЕНЬ

Врайт Галина Яківна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського»

Дуков Олександр Володимирович – студент 3 курсу, спеціальність 033 Філософія, соціально-гуманітарний факультет, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

«ФІЛОСОФІЯ СЕРЦЯ» ГРИГОРІЯ САВИЧА СКОВОРОД

Виноградова Наталія Михайлівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,

Чумак Єгор Олександрович, студент 3 курсу соціально-гуманітарного факультету спеціальності 033 Філософія Університету Ушинського

РЕЛІГІЯ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ КОЛЕКТИВНОГО НЕСВІДОМОГО В ФІЛОСОФІЇ КАРЛА ГУСТАВА ЮНГА

Гюльхан Юлія Борисівна, аспірантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Науковий керівник: **Лісєнко Олена Василівна**, доктор соціологічних наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ЦІННІСНИЙ АСПЕКТ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ

Йорж Руслан Анатолійович - здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського (Одеса).

Науковий керівник – **Атаманюк Зоя Миколаївна**, доктор філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

ЦІННОСТІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ОГЛЯД

Калюжна Сніжана Ігорівна здобувачка освіти, Державний торговельно-економічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОЛОДОЇ ЛЮДИНИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Марчук Михайло Володимирович, студент 3 курсу соціально-гуманітарного факультету спеціальності 033 Філософія Університету Ушинського,

Поплавська Тетяна Миколаївна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

КУЛЬТУРА ЯК МЕХАНІЗМ КОЕВОЛЮЦІЇ ІНДИВІДА (ЕКЗИСТЕНЦІЇ) ТА ПРИРОДИ (УНІВЕРСУМУ)

Міхальова Юлія Олександрівна аспірантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університету імені К.Д. Ушинського»

Науковий керівник **Лісеєнко Олена Василівна**, доктор соціологічних наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА ЧЕРЕЗ ВТІЛЕННЯ КОНЦЕПТУ СВІТОСПРИЙНЯТТЯ

Начев Андрій Петрович, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності, проректор із соціально-гуманітарної та науково-педагогічної роботи ДЗ

«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

ОРІЄНТАЦІЯ НА ІНФОРМАТИЗАЦІЮ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СВІТУ

Псьота Софія Олександрівна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність 081 «Право»,

Науковий керівник: **Нівня Ганна Олександрівна**, кандидат філософських наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права, Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Одеса, Україна

ПРАВОВІ ОБМЕЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Скаліцька В. А., студентка факультету початкової освіти Університету Ушинського,

Науковий керівник: проф. **Петінова Оксана Борисівна**, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКА ТЕМАТИКА У ПОГЛЯДАХ ІВАНА ФРАНКА: ЩО ТАКЕ ПОСТУП?

Стовпець Олександр Васильович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії Одеського національного морського університету

ПРОБЛЕМА ЛЮДСЬКОЇ СВІДОМОСТІ В "ЕПОХУ НЕЙРОМЕРЕЖ"

Стойкова К. М., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ОПП «Менеджмент соціокультурної діяльності» Університету Ушинського

Науковий керівник: проф. **Петінова Оксана Борисівна**, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

ПРЕЗЕНТАЦІЯ МИСТЕЦТВ У ПОСТМОДЕРНОМУ ПРОСТОРИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДОБИ

Щербина Єлизавета Володимирівна — студентка 3 курсу, спеціальності 033 Філософія, соціально-гуманітарний факультет, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Врайт Галина Яківна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського»

ПРОБЛЕМАТИКА ВИБОРУ В РОМАНІ «ЧУМА» АЛЬБЕРА КАМЮ КРІЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНОСТІ

Щербіна Елізавета Володимирівна, студентка 3 курсу соціально-гуманітарного факультету спеціальності 033 Філософія Університету Ушинського,

Поплавська Тетяна Миколаївна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

ФОРМУВАННЯ КОЕВОЛЮЦІЙНИХ ВЗАЄМОДІЙ ЛЮДИНИ ТА ПРИРОДИ ЯК ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ АЙТРОПОГЕННОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ.

Секція 2. Культура сучасного українського суспільства в умовах російської агресії

Базелюк Оксана – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ОПП «Початкова освіта», факультет початкового навчання

Науковий керівник: проф. **Петінова Оксана Борисівна**, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ: ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Вітко-Присяжнюк Ярослава Вікторівна, Представник Уповноваженого із захисту державної мови, Секретаріат Уповноваженого із захисту державної мови; аспірантка ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ДО ПИТАННЯ МОВНОГО АСПЕКТУ КУЛЬТУРНОЇ КОЛОНІЗАЦІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Куліш Інна Михайлівна, кандидат наук з державного управління, старший науковий співробітник, ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України»

ОХОРОНА НАЦІОНАЛЬНОГО НАДБАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Парадюк Олена Олександрівна, аспірантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

СОЦІАЛЬНА ПАМ'ЯТЬ У СУСПІЛЬСТВІ РИЗИКУ

Рибка Наталя Миколаївна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та методології науки Національного університету «Одеська політехніка»

МІФОТВОРЧІСТЬ ТА ПРОПАГАНДА ПІД ЧАС ВІЙНИ: ПЕРСПЕКТИВНІСТЬ ДОСЛІДЖЕНЬ

Саницька В. Л., студентка факультету початкового навчання Університету Ушинського,

Науковий керівник: проф. **Петінова Оксана Борисівна**, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

МУРАЛИ ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ПАТРІОТИЗМУ, НЕЗЛАМНОСТІ ТА СИЛИ ДУХУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Семенов Ігор Сергійович, аспірант кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університету імені К.Д. Ушинського»

Науковий керівник **Борінштейн Євген Русланович**, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

СВОБОДА АБО СМЕРТЬ, ЯК ЕКЗИСТЕНЦІЙНА ПРОБЛЕМА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Шелест Анастасія Леонідівна, здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня факультет економіки, менеджменту та психології, група 3-6

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ

Секція 3. Соціокультурні трансформації освітнього середовища

Sabina Luchian, Universitatea de Stat a Republicii Moldova

CONTEXTUL JURIDIC ROMÂNESC ȘI NORMELE DE REGLEMENTARE A ÎNVĂȚĂMÎNTULUI ÎN LIMBA NAȚIONALITĂȚILOR CONLOCUITOARE

Бишовець Еріка – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ОПП «Початкова освіта», факультет початкового навчання

Науковий керівник: проф. **Петінова Оксана Борисівна**, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ АБСУРДУ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРІВ А. КАМЮ «ЧУМА», «МІФ ПРО СІЗІФА»)

Бордіян А.Е., студентка факультету початкової освіти Університету Ушинського,

Науковий керівник: проф. **Петінова Оксана Борисівна**, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

ЕТИЧНА ФІЛОСОФІЯ СОКРАТА (НА ПРИКЛАДІ «АПОЛОГІЇ СОКРАТА»)

Буланша А.А., студентка факультету початкового навчання Університету Ушинського,

Науковий керівник: проф. **Петінова Оксана Борисівна**, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

МІСЦЕ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФА (НА ОСНОВІ «ДЕРЖАВА» ПЛАТОНА)

Врайт Галина Яківна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського»

Паїл Руслан Олексійович — студент 3 курсу, спеціальності 033 Філософія, соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

ЗАСТОСУВАННЯ СОКРАТИВСЬКОГО МЕТОДУ В ДОБУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Онікова Вікторія – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ОПП «Початкова освіта», факультет початкового навчання

Науковий керівник: проф. **Петінова Оксана Борисівна**, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

ПСИХОАНАЛІЗ ЯК НАУКОВИЙ ПІДХІД: ЗА І ПРОТИ (НА ПРИКЛАДІ «ВСТУП ДО ПСИХОАНАЛІЗУ» З. ФРОЙДА)

Подліняєва Оксана Олександрівна, доцент кафедри освітніх та інформаційних технологій КЗ СОШПО

Іващенко Інна Сергіївна, вихователь (II категорія), Заклад дошкільної освіти № 21 (ясла-садок) «Волошка» Сумської міської ради Сумської області

ТЕХНОЛОГІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У АКТИВНОМУ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

Поплавська Тетяна Миколаївна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського»

ОСВІТА ЯК ПРОЦЕС САМОЗДІЙСНЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ПЕРСПЕКТИВИ

Самчук Лариса Сергіївна – кандидат філософських наук, викладач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського.

ФІЛОСОФІЯ СПОРТУ ТА ЇЇ МІСЦЕ В ТЕОРЕТИЧНІЙ СИСТЕМІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Федорова Інна Валеріївна, аспірантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університету імені К.Д. Ушинського

Науковий керівник **Поплавська Тетяна Миколаївна**, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ПОСТМОДЕРН, ТРАНСГУМАНІЗМ ТА ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ ЛЮДИНИ

Хоменко-Семенова Л.О., к.пед.н., доцент, доцент кафедри педагогіки та психології професійної освіти факультету лінгвістики та соціальних комунікацій,

Шапенко Н.В., здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національний авіаційний університет м. Київ, Україна

ВПЛИВ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ НА ВИБІР МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЇ

Врайт Галина Яківна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського»

Чумак Єгор Олександрович - студент III курсу спеціальності філософія, соціально-гуманітарного факультету ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського"

КОНЦЕПЦІЯ НАУКОВИХ РЕВОЛЮЦІЙ ТОМАСА КУНА

Паїл Руслан Олексійович, студент 3 курсу соціально-гуманітарного факультету спеціальності 033 Філософія Університету Ушинського,

Поплавська Тетяна Миколаївна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

ПОСТМОДЕРНІЗАЦІЯ ЯК ОСНОВА НОВОГО СИНТЕЗУ ЧУТТЄВОГО ТА НАДЧУТТЄВОГО

Триморуш Росіна – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ОПП «Початкова освіта», факультет початкового навчання

Науковий керівник: проф. **Петінова Оксана Борисівна**, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

МУДРІСТЬ ТА ЇЇ «ВОРОГИ» (НА ПРИКЛАДІ ФРАГМЕНТІВ З «ПОХВАЛИ ГЛУПОТІ» Е. РОТТЕРДАМСЬКОГО)

Хлєбнікова Марія – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ОПП «Початкова освіта», факультет початкового навчання

Науковий керівник: проф. **Петінова Оксана Борисівна**, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

КОНЦЕПЦІЯ ПЛАТОНІВСЬКОГО КОХАННЯ

Щербина Єлизавета Володимирівна – студентка 3 курсу, спеціальність 033 Філософія, соціально-гуманітарний факультет, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Виноградова Наталія Михайлівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського»

ІДЕЯ ДИЯВОЛА В ЛЕГЕНДАХ І ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Секція 4. Культура бізнесу в умовах соціокультурної трансформації сучасного українського суспільства

Діденко Денис – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, ОНП «Філософія»

Науковий керівник: проф. **Петінова Оксана Борисівна**, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

ЕКОНОМІКА ТА ОСОБИСТІТЬ: ВЕКТОРИ ПЕРЕТИНУ ТА ГРАНІ ВЗАЄМОДІЇ

Ладонько Людмила Степанівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри мистецьких дисциплін, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Воронко Олег Григорович, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет "Чернігівський колегіум" ім. Т. Г. Шевченка (м. Чернігів, Україна)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ

Секція 5. Синергетика - самоорганізаційні системи у суспільстві, що трансформується

Dobrolyubskaya Y. A., South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky (Ukraine, Odessa)

LIMITS OF APPLICATION OF SYNERGISTIC APPROACHES

Аксьонова Віра Ігорівна, доктор філософських наук, доцент, професор кафедри права та соціально-гуманітарних дисциплін, Льотна академія Національного авіаційного університету

ОНТОЛОГІЧНІ ТА АКсіОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

Барков Степан Федорович, здобувач 1 року навчання третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»,

Поплавська Тетяна Миколаївна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського».

КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У СУЧАСНОМУ ФІЛОСОФСЬКОМУ ДИСКУРСІ

Дуков Олександр Володимирович, студент 3 курсу соціально-гуманітарного факультету спеціальності 033 Філософія Університету Ушинського,

Поплавська Тетяна Миколаївна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

СПОЛУЧЕНІСТЬ ЛЮДИНИ ЗІ СВІТОМ, ПРИРОДОЮ, КОСМОСОМ ЯК САМОСТІЙНИЙ АНТРОПОЛОГІЧНИЙ АРХЕТИП

Козобродова Діна Михайлівна, кандидат філософських наук, докторант кафедри менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної діяльності факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова

ТВОРЧІСТЬ ЯК ЗАСІБ НІВЕЛЮВАННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ПСИХОМІРНІСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ З КОНЦЕПТУАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНИХ ПОЗИЦІЙ ПСИХОСИНЕРГЕТИКИ

Окорокова Віра Вікторівна – доктор філософських наук, професор кафедри всесвітньої історії та методології науки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

СИНЕРГЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Чумак Єгор Олександрович, студент 3 курсу соціально-гуманітарного факультету спеціальності 033 Філософія Університету Ушинського,

Поплавська Тетяна Миколаївна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

БАГАТОВИМІРНА ЛЮДИНА ЯК СУБ'ЄКТ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Секція 6. Проблемні питання менеджменту соціокультурної діяльності

Виноградова Наталія Михайлівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»,

Орехова Олександра Костянтинівна, студентка 4 курсу соціально-гуманітарного факультету спеціальності 028 Менеджмент соціокультурної діяльності Університету Ушинського

МУЗИКА ЯК ВАЖЛИВИЙ СТРУКТУРНО-УТВОРЮЮЧИЙ ЕЛЕМЕНТ КИТАЙСЬКОГО МЕНТАЛИТЕТУ (ВИКОРИСТАННЯ КОФУЦАНСЬКИХ ІДЕЙ В ДЕРЖАВНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ КИТАЮ)

Воронко Олег Григорович, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет "Чернігівський колегіум" ім. Т. Г. Шевченка (м. Чернігів, Україна),

Калінько І.В., кандидат технічних наук, доцент, ПВНЗ «Фінансово-правовий коледж» (м. Київ, Україна),

Дунай А.В., Національний університет "Чернігівський колегіум" ім. Т. Г. Шевченка (м. Чернігів, Україна)

ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОГО КУЛЬТУРНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Врайт Галина Яківна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ

«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Данильчук Крістіна Віталіївна – студентка 3-го курсу спеціальності менеджмент соціокультурної діяльності, соціально-гуманітарного факультету ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний заклад імені К. Д. Ушинського»

ОСОБЛИВОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ З МЕШКАНЦЯМИ ІЗРАЇЛЮ

Ладонько Людмила Степанівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри мистецьких дисциплін, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Солдатенко Олександр Ігорович, кандидат педагогічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри мистецьких дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка м. Чернігів, Україна

ВАЖЛИВІСТЬ ЗНАНЬ ПРО ТРЕНДИ СУЧАСНОГО СВІТОВОГО МИСТЕЦТВА ДЛЯ МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

ПЛЕНАРНЕ

Борінштейн Євген Русланович – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ: АНОМІЧНІ НАСЛІДКИ РОСІЙСЬКОГО ШИЗОФАШИЗМУ

Актуалізація питання соціокультурної трансформації правової культури особистості зумовлена історичними передумовами, взаємовпливом культур, акультуризацією та правовою імплементацією, правосвідомістю соціуму, докорінними змінами в умовах єдиного культурно-правового простору.

Взагалі під **правовою культурою** ми розуміємо якість правового буття суспільства, яка виражається в дотриманні громадянами правових норм держави, повазі особистістю, соціумом, суспільством правового законодавства, ступнем гарантованості державою прав і свобод людини, розумінням системи прав, свобод, обов'язків кожним громадянином.

Трансформація правової культури пов'язана з історико-цивілізаційними передумовами, а саме: цивілізаційним світоглядом, еволюцією культурно-історичних умов, релігійними традиціями суспільства, переважанням позитивістських концепцій правосвідомості.

Вчені виділяють різноманітні основні критерії класифікації правових культур. Нашу увагу привернуто до точки зору Рене Давиду, який пропонує філософську ідеологію світоглядних основ як фундаментальний критерій. Девід Кларк, Джон Генрі Мерріман вказують на правові традиції, засновані на філософсько-світоглядних, релігійних і національних категоріях, чия думка корелює з позицією Р. Давида [1, с. 45].

Цікавою є думка вчених Конрада Цвайгерта і Хайна Кетца, котрі відзначають історичні передумови, що розкривають ознаки і властивості правових систем [2, с. 34-35] як об'єктивні критерії трансформації правової культури.

Очевидно, що концепція формування правової культури суспільства обумовлена константами цивілізаційного (соціокультурного підходу, якій акцентується, у тому числі, в працях українських вчених (І.О. Панасюка, Н.П. Шаповалової та інших) [див. 3].

У свою чергу, філософська ідеологія, традиції корелюють з єством прав людини, де позитивізм служить інструментом визнання природного права. Однак правознавці часто-густо відзначають протилежну тенденцію «правового нігілізму» [4], де позитивізм у кодифікації норм може виступати метою формування правової культури, руйнуючи сутність правосвідомості.

Відзначимо властивості позитивного підходу, який ми зазначаємо в урахуванні особливостей соціокультурної трансформації правової культури. На нашу думку, усьогоденні має місце правова акультурація з властивістю визнання інститутів демократії, свободи, прав та інтересів людини, громадян, тим самим юридично закріплюючи норми громадянського суспільства як основоположні правову культуру. Інструментом правової акультурації служать позитивне право та його соціокультурний ефект. При цьому, для українського суспільства, правовою формою в процесі соціокультурної трансформації служить морально-етичне входження в світовий правовий простір та інкорпорація правових норм ЄС в українське суспільство. В цілому, інкорпорація норм в ЄС служить історичною формою прояву позитивізму як інструменту трансформації правової культури.

Виділимо культурно-історичні передумови інкорпорації, а саме:

- правове усвідомлення історичних змін та необхідність модифікувати системи правової культури;
- історичні стадії (потреби, адаптація, засвоєння, результат);
- культурно-правову спадкоємність як один основних ознак вдосконалення правової культури суспільства;
- механізм взаємовпливу, еволюції, гармонізації норм правової культури.

Щодо світових правових норм та взаємодії їх з українськими, то нам здається оптимальним такий механізм як імплементація. Саме результатом імплементації норм правової культури є прийняття Загальної декларації ЮНЕСКО про культурне розмаїття міжкультурного діалогу в якості найкращої гарантії миру. У декларації говориться, що «захист культурного розмаїття є етичним імперативом, невіддільним від поваги гідності людської особистості» [5].

Таким чином, на основі вищевикладеного уточнимо, що **соціокультурна трансформація правової культури** є динамічним явищем формування правосвідомості соціуму за допомогою закріплення норм правової системи в результаті реакції на зміну історичних, соціоекономічних, соціопсихологічних, соціобіологічних умов у формуванні єдиного культурного простору.

Властивим принципом імплементації служить усвідомлено-добровільне запозичення, проникнення, доповнення і зміна окремих основ правової культури, що обумовлює діалог і вдосконалення правових культур.

Взаємозв'язок таких критеріїв правової культури, як рівень якості культури і світогляду соціуму, усвідомлено-добровільна громадянська позиція, ціннісні основи і культурні традиції, – забезпечує соціокультурну самоідентифікацію в умовах єдиного культурного правового простору. Соціокультурна трансформація правової культури в забезпеченні соціокультурної самоідентифікації соціуму полягає у взаємозв'язку правової культури та історико-цивілізаційних передумов, тим самим переосмислюючи соціальну значимість правової акультуризації в умовах дуалізму природного права і позитивізму.

Очевидно, що основними ознаками соціокультурних трансформацій правової культури виступають імперативи соціокультурної картини світу, соціокультурного світогляду, морально-етичних норм, виражені ціннісними орієнтаціями, менталітетом, розумінням та сприянням традицій і культур. По суті, результатом історичної форми імплементації виступає історична самоідентифікація у вдосконаленні правової культури.

Саме російська агресія, російський шизофашизм довели, що інкорпорація та імплементація європейських та світових правових норм в українське суспільство, є однією з найважливіших умов не тільки благополуччя, але й прийняття вірних рішень, створення якісної морально-етичної держави.

Російський шизофашизм, під яким ми розуміємо соціокультурну флуктуаційно-аномічну ідеологему, що характеризується непрогнозованими вбивствами, масовими знущаннями, розколенням світоглядом та аморальними злочинами, довів важливість дотримання правової культури у цивілізованому суспільстві.

Список використаних джерел

1. David René Camille Jauffret-Spinosi. Les grands systèmes de droit contemporains. Paris: Dalloz, 2002. 553 p.
2. Konrad Zweigert, Hein Kötz. Einführung in die Rechtsvergleichung auf dem Gebiete des Privatrechts. Vol.1. Mohr, 1984. 442 p.
3. Панасюк І.О., Шаповалова Н.П. Право як соціокультурний феномен. *Вісник студентського наукового співтовариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Вип. 10. Т.2. Вінниця, 2018. С. 79-82.
4. Дручек О.В. Детермінанти правового нігілізму: загальна характеристика. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2009. № 3. С. 16–27.
5. Загальна декларація ЮНЕСКО про культурне різноманіття [Електронний ресурс]: за даними документів ЮНЕСКО. URL: <http://www.unesco.org/culture> (дата звернення: 13.05.2023).

Атаманюк Зоя Миколаївна, доктор філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ СВОБОДИ ОСОБИСТОСТІ

Процеси реформування, які відбуваються у всіх сферах нашого суспільства, стосуються економічних, політичних, соціальних, побутових та інших відносин. Це в свою чергу викликало піднесення науково-теоретичних досліджень проблем формування та розвитку соціально-філософських аспектів свободи особистості. В сучасних умовах вона проявляється через розбудову і вдосконалення суверенної, демократичної держави, громадянського суспільства, що є продуктом соціально-історичного процесу. Цей процес вимагає утвердження громадянської культури, в основі якої формується система ціннісних орієнтацій, поглядів, переконань, усвідомлюється місце в суспільстві, визначаються обов'язки і відповідальність перед співвітчизниками, Батьківщиною та вимагає розвитку таких елементів цивілізацій, як природа – суспільство – людина [3, с. 7].

Сучасна людина має як і свої права, так і обов'язки. **Людина** – це не повторна особистість, яка має право на вільний вибір чи власну думку.

Мета нашого дослідження - проаналізувати свободу особистості у розрізі соціально-філософського аспекту.

Проблема свободи розглядалася в численних працях західноєвропейських філософів XIX-XX століть: Ж.-П. Сартр, Е. Фромм, М. Хайдеггер, К. Ясперс, З. Фрейд, А. Шопенгауер, І. Берлін, О. Вельмар, Ф. Ніцше та інші. Серед вітчизняних дослідників І. Бичко, К. Новікова, Л. Ніколаєва, Б. Грушин, В. Паркін, В. Андрущенко, М. Михальченко, С. Кримський та інші.

Свобода - в найзагальнішому сенсі, – наявність можливості вибору, варіантів результату події. Відсутність вибору, варіантів події рівносильне відсутності свободи. Свобода є один з видів прояву випадковості, що направляється свободою волі (направленість волі, усвідомлена свобода) або стохастичним законом (непередбачуваність результату події, неусвідомлена свобода). У цьому сенсі, поняття «свобода» протилежно поняттю «необхідність». В етиці «свобода» пов'язана з наявністю вільної волі людини. Свобода волі накладає на людину відповідальність і ставить в заслугу її слова і вчинки. Вчинок вважається моральним тільки в тому випадку, якщо він відбувається за умови вільної волі, є вільним волевиявленням суб'єкта. У цьому сенсі етика направлена на усвідомлення людиною своєї свободи і пов'язаної з нею відповідальності. У праві поняття свободи пов'язана не просто з

відповідальністю суб'єкта за свої дії, але і з мірою відповідальності – ступенем осудності чи неосудності вчинку. У праві – закріплена в конституції чи іншому законодавчому акті можливість певної поведінки людини (наприклад, свобода слова, свобода віросповідання і т.д.). Категорія «свобода» близька до поняття «право» в суб'єктивному сенсі, однак останнє передбачає наявність більш-менш чіткого юридичного механізму для реалізації і зазвичай відповідної обов'язки держави чи іншого суб'єкта вчинити будь-яку дію (наприклад, надати роботу в разі права на працю) . Навпаки, юридична свобода не має чіткого механізму реалізації, їй відповідає обов'язок утримуватися від здійснення яких-небудь порушень дану свободу дій [2].

Людина в економічних відносинах, модифікаціях економічної поведінки була і є актуальним предметом дослідження. Економічна свобода на практиці означає право розпочинати або припиняти власну справу, купувати будь-які ресурси, використовувати будь-яку технологію, виробляти будь-яку продукцію і пропонувати її для продажу за будь-якою ціною, вкладати свої кошти на власний розсуд. Слід розуміти, що ці права не забезпечують гарантованого успіху для кожного підприємця. Він може виробляти будь-яку продукцію, встановлювати на неї будь-яку ціну. Проте немає гарантії, що хтось її купить, оскільки споживачі також користуються економічною свободою, тобто свободою особистого вибору, яка не менш важлива, ніж свобода підприємництва. Кожний споживач має право вільно купувати будь-який товар або послугу, пропонувати свої послуги для виконання будь-якої роботи; відмовлятися від будь-якої роботи; використовувати власні ресурси за умови, що не порушує прав інших людей. Ці права свободи також не дають ніяких гарантій, тобто підприємець має право запропонувати свої послуги, але нікого не можна змусити прийняти їх.

Актуальність дослідження проблем свободи особистості викликано насамперед розвитком можливостей створення сприятливих умов її самореалізації в суспільстві. Метою такого процесу є формування цілісної концепції індивідуальної свободи особистості, яка б наповнювалася конкретним змістом, відображала б реальну діяльність індивіда як особистості і як члена суспільства.

Економічна свобода має свої основні принципи, а саме: економічну самостійність, економічну відповідальність, економічну рівноправність.

Список використаних джерел

1. Ильинский И.М. Свобода – путь к знанию, пониманию, умению. *Знание, понимание, умение*. 2004. № 1 Режим доступа: http://www.zpu-journal.ru/zpu/2004_1/Ilinskiy/3.pdf
2. Кириченко С.О. Громадянське суспільство і правова держава: поняття та зміст. К.: Логос, 1999. 88 с.

3. Петинова О.Б. Экономический человек: опыт социально-философской экспликации: Монография. Одесса: Печатный дом, 2016. 336 с.

Єзерський Володимир Борисович, здобувач кафедри автомобільного транспорту та логістики інституту цифрових технологій, дизайну та транспорту Національного університету «Одеська політехніка»

Гончарова Ольга Євгенівна, кандидат технічних наук, доцент кафедри автомобільного транспорту та логістики інституту цифрових технологій, дизайну та транспорту Національного університету «Одеська політехніка»

КОНЦЕПТ 12-МІРНОЇ ЄДНОСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ САМООРГАНІЗАЦІЇ СПІЛКУВАННЯ ТА ВІДНОСИН У СИЛЬНО НЕРІВНОВАЖНИХ СТАНАХ

Сучасне суспільство потрапило у багатовимірний, складний, невизначений, нестабільний, швидкий світ. Швидкість постійно збільшується, з'являються складніші машинні алгоритми обробки інформації. У сформованих умовах як сучасному суспільству впоратися з цією лавиною наростаючої складності, потоком інформації, що постійно збільшується? Відповідь однозначна: *необхідно підвищити мірність*. Як тільки підвищується мірність, відразу відбувається зменшення обсягу інформації.

Людина діє модельними уявленнями. Зі зниженням мірності моделі збільшується обсяг інформації та зменшується точність інформації. Те саме відбувається і у зворотному напрямку. Якщо з площини перейти в об'єм, можливості взаємодії з середовищем якісно змінюються.

В організації спільноти для спілкування ми користуємося модельним поданням 4-мірного просторово-часового континууму, яке задано за умовчанням і є ядром суспільного договору. Громадський договір – це норми за умовчанням, які враховує кожен із членів суспільства на процесі комунікацій: дійти згоди, укласти договори, погоджувати цілі.

Громадський договір означає угоду, яка досягається громадянами з питань правил та принципів державного управління з відповідним ним правовим оформленням. Громадський договір має на увазі, що люди частково відмовляються від своїх суверенних прав на користь держави, щоб забезпечувати свої інтереси через її посередництво.

У суспільстві змінилося концептуально середовище спілкування. У цьому концептуально не змінилося ядро суспільного договору. За фактом середовище спілкування стало нелінійним, неоднорідним, багатовимірним, різномірним. Наприклад, у нас є емодзі – це лайки, дизлайки, аудіо-, відео-повідомлення короткі, текстові повідомлення, відеоконференції, аудіоподкасти і при цьому з

різним рівнем доступу, настроюваності, секретності спілкування. По суті, зараз кожен має всі технічні можливості як держава. Держава обов'язково має механізм текстообігу з різними грифами таємності.

Першим осередком суспільства, що забезпечує безпеку, було плем'я. Потім осередком суспільства стала сім'я, зараз осередок суспільства – сама людина. Технології перейшли в бік енергетики, що зберігає, цей шлях призведе до того, що енергію видобуватимемо з вакууму. Спочатку видобували енергію грубим чином (дрова, вугілля), потім дедалі більше екологічні способи видобутку. Виникла велика кількість технічних smart-помічників. Людина може реально творити з допомогою smart-виробництв. З'явилося таке поняття як «техноклітина», що забезпечує людині все необхідне для життя.

Як нам діяти у цій складності? Потрібно підвищити мірність. Що взяти за підстави підвищення мірності? Логічно як такі підстави взяти фактори, які необхідні для збереження здоров'я людини. Потрібна така мірність, завдяки якій у суспільстві може бути здорова людина.

Здорова людина – це цілісна людина. Здоров'я людини – це гармонійний стан чотирьох видів здоров'я: Духовного та Душевного, здоров'я Розуму та Тіла.

У цих сферах людина може сформувати чотири свободи:

- Спілкування як свобода (сфера Духу),
- Відношення як свобода (сфера Душі),
- Час як свобода (сфера Розуму),
- Простір як свобода (сфера тіла).

Координація, орієнтація та навігація у цих 4-х свободах безпосередньо впливає із здатності моделювати уявлення в умовах 12-мірної єдності.

У кожній свободі – 3 координати.

Координати спілкування – *невідоме, очевидне, відоме* і звідси впливає потреба враховувати як ірраціональне, і раціональне.

Координати відносин – *талант, міра, інтерес*.

Координати часу – *Кайрос, циклос, хронос*.

Координати простору – *висота, ширина, довжина*.

У техносередовищі відбувається все більше деталізації, але вона нелюдодірна, в результаті технічні засоби надають нам все більші можливості і людські прояви починають змішуватися. Раніше зателефонувати, написати/отримати листівку, лист – було подією, сьогодні цього багато і починають замилюватися події, стосунки, починає розтягуватися спілкування, воно не є зваженим. У нас відбувається втрата головного, виникає багато цікавого актуального, що породжує зростання термінового, і тим самим важливе і головне кудись сягає життя людини. Людина в цьому багатовимірному, різномірному середовищі вже втратила цілісність уявлень про своє життя, взагалі не знає, куди йому рухатися. За словами професора

Тетяни Чернігівської, сучасна людина – людина в розгубленості «Номо Confusus». Ми живемо у складному світі, причому у складному світі вже живуть усі, не лише вчені, але продовжуємо спілкуватися у колишній мірності.

Необхідним є перехід у 12-мірну єдність, щоб за допомогою цієї більшої мірності у людини з'явилася можливість спілкуватися на складні теми. Якщо змінимо ядро суспільного договору, ми відразу отримаємо умови для нових порядків спілкування.

Сьогодні чітко бачимо поляризацію суспільства. Суспільство дедалі більше розкладається на чорне та біле: за чи проти? Приклади поляризації суспільства: щеплення, війна... Незважаючи на те, що з'являються більш розширені можливості спілкування для узгодження та інших позицій.

Сьогодні у суспільному договорі, ядром якого є 4-мірний просторово-часовий континуум, по суті, немає можливості вести діалог для вирішення катастрофічних питань. Нам не виходить вести діалог про світ. Війна має закінчитись на полі бою, а не на дипломатичному полі. Чому? Немає платформи, де можна вести складні дискурси.

Для трансформації сучасного суспільства потрібне таке спілкування, у якому можна вести людський диспут щодо дуже складних питань. 12-мірна єдність і є тією можливістю, де ми здатні формулювати і знаходити вирішення тих питань та загроз, які ми маємо.

Щоб була самоорганізація у суспільстві, потрібно, щоб у суспільстві був діалог на складні питання, конфліктні питання. Потрібно місце, де можна перебувати у цих конфліктних питаннях для діалогу, створювати будь-яке рішення і майданчик, де розбиратимемо ті удачі/невдачі, які відбуваються під час реалізації цього рішення і усвідомлюючи, що ми у напруженому конфлікті. Потрібна інша культура спілкування та відносин та інший підхід до організації подій. І 12-мірна єдність – це якраз можливість зміни навичок спілкування та стосунків.

У сучасних умовах є необхідність у створенні нових дипломатичних майданчиків/конвенційних майданчиків для модельного вирішення можливості вести діалог для узгодження складних, катастрофічних питань.

Концепт 12-мерного єдності призначений для організації спілкування та відносин у *сильно нерівноважних станах соціокультурного середовища*, а також в умовах її *сингулярності* (технологічної, людства та людини) та *постсингулярності*.

Список використаних джерел

1. Гончарова О.Є. Вплив сучасних знань на здоров'я людини. II Міжнародна наукова конференція «ЛЮДИНА ЯК ЦІЛІСНІСТЬ: філософський, психологічний, медичний та юридичний полілог», 15 травня 2019 р. Одеса :

ОНМУ, №1/33, 2019. С.71–72.
<http://files.odmu.edu.ua/anthropology/2019/01/a191.pdf>

2. Olha Honcharova. THE GREAT WAR OF CIVILIZATION – THE WAR BETWEEN MACHINE ALGORITHMS (MA) AND HOMODOX. *INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE «THE DAYS OF SCIENCE OF THE FACULTY OF PHILOSOPHY-2023»*, May 11-12, 2023 (ABSTRACTS) Kyiv: Publishing centre «Kyiv University», 2023. P. 615 – 623.

3. Гончарова О.Є. Перспективи та загрози взаємодії {Людини} та [Техніки] в епоху експоненціального удосконалення технічного середовища. *Антропологічні виміри філософських досліджень: матеріали 7-ої Міжнародної наукової конференції*, Дніпро, 18-19 квітня 2019 р. Д.: ДНУЗТ, 2019. С. 14–18.

<http://conf-ampr.dit.edu.ua/index/schedConfs/archive>

Єршова-Бабенко Ірина Вікторівна, доктор філософських наук, академік Міжнародної Академії інформатизації ООН, професор,

Шінкевич Олена Святославівна, доктор технічних наук, професор кафедри процесів та апаратів в технології будівельних матеріалів, Одеська державна академія будівництва та архітектури

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ТА НЕЙРОФІЗІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ ПСИХОМІРНОСТІ. САМООРГАНІЗАЦІЯ В УМОВАХ ВИСОКОШВИДКІСНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У СОЦІУМ. ДЕ ТРИГЕР НЕБЕЗПЕКИ?

Системи/середовища масштабу «соціокультурні» (1), «людиномірні/організмові» (2), «психомірні» (3) розглядатимемо як різновиди систем/середовищ, що піддаються потоку енергії, речовини та інформації щодо визначення. Такі системи/середовища можуть переходити в стан, далекий від рівноваги, так званий нелінійний режим. Більше того, для аналізованих систем/середовищ саме цей режим є умовою існування, життя, існування «живого» [4].

У нелінійному режимі інформаційні та термодинамічні (енергія, речовина) потоки, як відомо, не є більш лінійними функціями відповідних сил. Системи (1), (2), (3) активні за умови руху енергії, речовини та інформації як усередині них, так і ззовні.

У роботах (2008; 2010; 2012 та ін.) нами для цих систем/середовищами раніше були розглянуті явища високошвидкісного дифузного пошкодження та розрив зв'язків [2].

У цьому дослідженні ми розглядаємо нейрофізіологічний аспект відношення обсягу енергії та частоти у людини в умовах стрімко зростаючого часу спілкування людей з людьми та інформацією за допомогою цифрового пристрою (комп'ютера, робота та ін.). Йдеться про модель «людина – комп'ютер/робот/...», коли один із комунікантів це жива людина, а інший – «цифромашина», нежива. Подібний тип спілкування ми прирівнюємо до безперервної високошвидкісної мікротравми з розривом матеріальних та нематеріальних зв'язків, тобто на рівні психомірності людини та єдності «мозок-психіка», вираженого концептом «в-р(м/с,...)» [2]. В результаті задіяний як нейрофізіологічний, організмний, так і психічний, особистісний, соціокультурний рівні – системи/середовища масштабу (1), (2), (3).

Це є наступним кроком у розробці гіпотези (ідеї) про новий прояв явища критичної різниці в рамках ефекту самоорганізації в аспекті психомірності людини як її специфічної характеристики в умовах цифровізації, що стрімко розширюється [1].

Потреба у розгляді *нейрофізіологічного аспекту явища «психомірність»*, яке характеризує, на наш погляд, людську діяльність, життя людини в цілому і в усіх нюансах, ми пов'язуємо з тим, що прояв даного аспекту наблизився до небезпечного для людини рубежу в умовах цифровізації, що розширюється. Необхідно розуміння, що є механізмом запуску, тригером небезпеки.

Небезпеку ми ілюструємо через ефект «критична різниця», характерний визначення для поведінки відкритих нелінійних самоорганізованих середовищ різної природи.

Як відомо, розрізняють три типи процесів самоорганізації. Перший – це самозародження організації, тобто виникнення з певної сукупності *цілісних* об'єктів певного рівня *нової цілісної* системи зі своїми специфічними закономірностями (наприклад, генезис багатоклітинних організмів із одноклітинних). Другий тип – процеси, завдяки яким система підтримує певний рівень організації при зміні зовнішніх та внутрішніх умов її функціонування (тут досліджується головним чином гомеостатичні механізми, зокрема механізми, що діють за принципом негативного зворотного зв'язку). Третій тип процесів самоорганізації пов'язаний із удосконаленням та саморозвитком таких систем, які здатні накопичувати та використовувати минулий досвід.

У роботі (2023) була представлена наша гіпотеза (ідея) про те, що ефект критичної різниці має місце і на рівні психомірних середовищ [1].

Показано, що цей ефект проявляється на кількох рівнях. Наприклад, на нейрофізіологічному рівні він присутній у формі активізації *судинної системи та швидкості кровотоку* в організмі людини, що має індивідуальний характер. Розглянутий ефект виражається в тому, що в ході спілкування людини з цифровим пристроєм (комп'ютер, робот, бот, автовідповідач тощо) у людини

відбувається природний, звичний викид живим організмом людини його біологічної та психоемоційної енергії, але у відповідь не надходить очікуваний потік аналогічної енергії від цифрового співрозмовника. Готовність до сприйняття енергетичної «відповіді» включається в організмі, мозку та психіці людини, але «відповіді» немає, а мозок повторює та повторює активізацію готовності. (Так він улаштований від природи). Таким чином, нейрофізіологічний аспект реалізується за рахунок специфіки людини, вираженої станом активації судинної системи та швидкістю кровотоку. Ці показники змінюються в процесі спілкування людини та є індивідуальними як відбитки пальців або рогівка. З іншого боку, відомо існування та роль співвідношення «обсяг енергії» та «частота» – зміна частоти відбувається при зміні потоку енергії, у т. ч. на рівні мозку. На прикладі цих показників ми можемо побачити, наскільки сильно вони змінюються в умовах спілкування. Однак у режимі "людина" - "робот" потік односторонній.

Таким чином, проявом нейрофізіологічної специфіки людини є індивідуальна мінливість судинної мережі та швидкості кровотоку у людини, на які вона неусвідомлено реагує при не опосередкованому сприйнятті ним іншою людиною або спілкуванні (комунікації) з нею.

Проблема, на наш погляд, полягає в тому, що цієї специфіки немає в «цифророзмовнику» («цифрооб'єкт/суб'єкт»). Людський організм і психіка чекають її у ситуації спілкування. Якщо ж спілкування відбувається не з живим організмом, то у людини виникає безперервний енергетичний дефіцит. При досягненні певного рівня, що залежить від кількості годин спілкування людини із цифроустроєм (за допомогою цифроустрою), спрацьовує ефект критичної різниці у методологічній термінології, а в аспекті реальності – енергетичний «провал», виснаження.

Ефект пояснюється тим, що викид енергії одним співрозмовником – організмом відбувся (активність судинної мережі та швидкості кровотоку) і він приготувався до сприйняття у відповідь викиду енергії з боку співрозмовника та сприйняття його, тобто має відбутися енергетичний обмін на названому рівні. Насправді зустрічного потоку немає, і в результаті виникає виснаження людини-співрозмовника при його спілкуванні з / за допомогою ІІ, AGI, ChatGPT, тому що аналогічної відповіді немає. Виснаження з'являється як у енергетичному (людина відчуває слабкість, втому), і на психо-емоційному (нервовність) і інтелектуальному («тупість» розсіяння уваги, складність концентрації уваги, зосередження) рівнях.

Самоорганізація має місце за визначенням як на рівні фізіології та нейрофізіології, так і на рівні психічної діяльності, на рівні їхньої спільної діяльності, коли продукт діяльності кожного, взаємодіє з іншим. Через війну виникає ефект наступного рівня, макро-, тобто надорганізмного чи церебро-

психічного (щодо окремо мозку чи психіки). Відповідно до теорії самоорганізації він виконує роль керуючого параметра до нижчих рівнів [5].

Інформаційна довідка

Наведені наукові терміни ... увійшли до категоріально-понятійного поля філософії та методології соціо-гуманітарних досліджень з теорії самоорганізації.

Як відомо, історично виникло дві науки самоорганізації: теорія дисипативних структур, нерівноважна термодинаміка (створена бельгійським ученим І. Пригожиним у період 1947-2003) та синергетика (ініційована німецьким фізиком-теоретиком Г. Хакеном у період 1973-...)

Такі структури як вираження виникнення нового порядку представлені в поведінці середовищ/систем різної природи, що самоорганізуються.

Воно характеризується незворотністю, що є умовою виникнення самоорганізації, хаосу та нового порядку.

На основі, у тому числі ідей цих наук, нами розвивається психосинергетика, методологія дослідження психіки людини, психомірних середовищ/систем/процесів, у т. ч. нейропсихічного, соціокультурного, культурологічного макрорівня, як синергетичних об'єктів дослідження (створена українським методологом І. Єршової-Бабенко у період 1992-...)

Не отримуючи адекватну енергетичну відповідь від цифрового «співрозмовника», мозок живої людини повторює енергетичний викид ще й ще раз («надсилає сигнал»). Такий режим призводить до виснаження мозкової активності та порушення загальнорегуляторних процесів організму. Як правило, в першу чергу страждають рухова та мовна діяльність. Вони загальмовані, незграбні та під. А на рівні соціокультурної, соціальної поведінки людини спостерігається її неадекватність.

Наш особистий досвід спостереження та корекції подібних станів в умовах наслідків високошвидкісної травми з дифузним характером пошкодження зв'язків різного рівня: черепно-мозковий з пошкодженням зв'язків між аксонами, ціннісно-інтелектуального з пошкодженням зв'язків між внутрішньоособистісними і зовнішньо реалізованими соціальними; 2012 та ін.].

Збільшення обсягу енергії, що викидається організмом при комунікації, призводить до зміни частоти живого організму, у тому числі мозкового функціонування та психічної діяльності. У літературі описано відношення обсягу енергії та частоти для неживих об'єктів дослідження, зміна цього відношення зі збільшенням різниці в обсязі енергії. [3] Відношення розраховується за формулою Енштейна.

У роботі (2023) було викладено нашу гіпотезу (ідею), яка полягає в тому, що і в умовах комунікації людини (живого організму, «живого») з «машиною», цифроносієм інформації, цифрокомунікатором, має місце розрив щодо «енергія – частота», що призводить до виснаження людини, що не передбачалося, як фізіологічно, так і психічно.

Таким чином, на сучасному етапі свого розвитку людство зіткнулося з макро- та різномасштабним проявом нового для нього ефекту в рамках процесу самоорганізації, – ефектом критичної різниці на соціокультурному та нейрофізіологічному рівнях у рамках психомірності людини. Йдеться про психомірність як специфічну характеристику людини, в т. ч. її соціальну реальну, механізмами реалізації якої є нейрофізіологічні процеси співвідношення обсягу енергії та частоти як специфічної характеристики живого організму.

Ці питання розглянуті в цьому дослідженні в рамках спілкування (комунікації) людини з людиною або з інформацією, опосередкованою цифроустроєм (гаджетами, ботами та ін.). В умовах цифровізації, що стрімко розширюється, починають гостро проявлятися критичні сторони цього процесу для людини як у соціокультурному, так і в нейрофізіологічному аспектах психомірності.

У рамках ефекту самоорганізації це проявляється у формі явища «критична різниця» [1], яка стає тригером небезпеки для людини. З'являється Homo digitaler – "людина-цифрокористувач", "людина оцифрована". Те, що людина створила, починає її ж і поглинати.

Список використаних джерел

1. Ершова-Бабенко И. Явище «критична різниця» у соціальній самоорганізації – керуючий параметр у русі «від людини до цифросуб'єкта». Проблема психомірності щодо цифровізації // INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE «THE DAYS OF SCIENCE OF THE FACULTY OF PHILOSOPHY-2023», May 11-12, 2023 (ABSTRACTS) – Kyiv: Publishing centre «Kyiv University», 2023. – P. 273 – 278.
2. Ершова-Бабенко И. [Електронний ресурс]: <http://www.academia.edu> 1993; 2005; 2019-2022.
3. Kondepudi D., Prigogin I. Modern Thermodynamics. – Editions Odile Jacobs, 1999.
4. Ситько С. Жизнь в фундаментальных представлениях физики живого, 2012. – С. 280, 283.
5. Haken H. Principles of Brain Functioning: A Synergetic Approach to Brain Activity, Behavior and Cognition. – Springer, 1996.

Єременко Олександр Михайлович, доктор філософських наук, професор кафедри філософії Національного університету «Одеська юридична академія»

ІСТОРІЯ ЯК ДОЛЯ І ЯК ПРОЕКТ

Спонуванням до написання цієї статті було висловлювання В. Путіна: «Росія – це не проект, а доля» [1]. Ми далекі від того, щоб приписувати військовому злочинцю Путіну здатність до філософування. Але в цьому висловлюванні приховується глибокий метафізичний смисл. В даному випадку у президента Росії вимовилось більше, ніж він передбачав.

Метою нашої статті буде аналіз суттєвої відмінності розуміння історії як долі і як проекту, а також обґрунтування наслідків, які витікають з цієї відмінності для нас як акторів та інсайдерів історичного процесу. Методологічною базою дослідження будуть головним чином філософсько-історичні ідеї Р. Козеллека.

Міфологема, а потім філософема долі є однією з найбільш суттєвих для розуміння історії як на макрорівні, так і на мікрорівні повсякденного життя пересічної людини.

В давньогрецькій міфології долю уособлювали широковідомі фігури Мойр. Семантичне поле слова μοῖρα пов'язане з «частиною», «жеребом» (Лахесис витягує жереб при народженні людини); з «ниткою» (Клото тягне нитку життя). Мойри, так само як і споріднена ним Ананке (необхідність), зв'язують все суще свого роду кайданами [2, с. 367-368]. Дещо пізніше Мойри, як і синонімічні їм Парки, з прядильниць стають письменницями: вони пишуть, отже на табличці чи сувії тобі наказані знаки, яких ти не можеш уникнути – ці знаки сповіщають оракули. Книга долі стає дуже поширеним образом в європейській культурі [2, с. 366].

Отже, доля є зовнішня об'єктивна сила, яка зв'язує, міцно тримає, наказує і примушує.

Також доля пов'язана з циклічністю. Концепт ἀνάγκη асоціюється з замкненим колом, з мотузками, кільцями і стрічками, які, наче Стікс або Океан оточують усе суще. Цей колоподібний рух передбачає повернення речей до власної завершеності [2, с. 368-369].

Досить знаменним виявляється зв'язок долі зі смертю. Одна з мойр – Атропос перерізає нитку життя кожної людини. Інколи доля позначалась словом κηρ (кер), яке означало «смерть», «руйнування» [2, с. 362]. Семантика мойри як частини, жереба пов'язується з семантичним полем слів, які означали жертву. В цьому плані доля «наздоганяє», «неочікувано спостигає» людину [2, с. 364]. Зв'язок зі смертю підкреслює невблаганність долі. Від долі не сховаєшся, що б ти не робив, як би не хитрував, - доля наздожене тебе і переріже нитку твого життя.

Отже, якщо підсумувати, отримаємо: *доля є зовнішня, об'єктивна, невблаганна сила, яка надає людині її жереб, зв'язує людину непорушними узами та визначає її смерть; цю силу неможливо ані змінити, ані подолати.*

Тепер, якщо ми погодимось, що доля панує не тільки над окремими людьми, а і над народами та країнами, ми зможемо дещо розшифрувати світогляд Путіна. Історичний шлях Росії визначає зовнішня сила, яка є невідвратною і невблаганною. Їй випав певний жереб у багатоманітні шляхів світової історії. Цей жереб наказаний Росії на віки, вона не може змінити або позбавитись його. Вона повинна йти накресленим на віки шляхом. Ця накресленість виводить Росію з-поза будь-яких моральних оцінок: що б не робила Росія на своєму історичному шляху, вона від самого початку і назавжди права, бо така їй випала доля.

Не зовсім ясно: чи усі країни мають власну долю, чи деякі, чи тільки Росія? Путін говорить: «Росія – це не проект, а доля». Тим самим він певним чином протиставляє Росію іншим країнам. Можуть бути країни-проекти. Але не такою є Росія – країна-доля: «У ней особенная статья, / В Россию можно только верить» (Ф. Тютчев). Чи існують ще, поряд з Росією, країни-долі? Незрозуміло. Можливо існують, а можливо Росія в цьому плані є унікальною.

На перший погляд, доля схожа на Провидіння, але насправді між ними існує суттєва відмінність. Передусім, слід визнати, що концепт Провидіння більш органічний для монотеїзму. Якщо існує багато богів, і кожний з них в тій чи іншій мірі спроможний проявляти свою волю, то Провидіння, строго кажучи, неможливо. Провидіння потребує монотеїстичного світогляду.

Найбільш важлива відмінність Провидіння від долі полягає у його благості. Оскільки монотеїстичний Бог завжди є благим (як правило, всеблагим), то все, що він передбачив для людського роду, і що здійснюється згідно з його всемогутнею волею, є благим, розумним і моральним. Всевладдя долі дає фаталізм, всевладдя Провидіння – провіденціалізм. Спільним в цих світоглядах є наявність зовнішньої об'єктивної сили, від якої людині неможливо уникнути і яку неможливо подолати. А різним є те, що доля являється не обов'язково благою силою (для одних благою, для інших злою), а також що вона являється незрозумілою ірраціональною силою. Стоїки намагались раціоналізувати світову необхідність і придати їй моральний характер, але за своєю суттю доля імморальна. Провидіння, навіть якщо воно незрозуміло в тому чи іншому випадку, завжди залишається розумною і моральною силою – адже її виток є благий Господь.

Проективний світогляд протистоїть як фаталістичному, так і провіденціалістському. *Проект за своєю суттю є планування бажаного майбутнього.* Але якщо майбутнє можна планувати, то воно не є передвизначеним. Тим більш, що проект передбачає не тільки планування, а й здійснення подій, які покликані привести до бажаного майбутнього.

Проективне мислення передбачає розуміння людини як вільного суб'єкту подіювання, і воно передбачає невизначеність, не запрограмованість майбутнього. Послідовне проективне мислення повинно відмовитись і від долі, і від Провидіння. Майбутні події не є передвизначеними, строго кажучи, вони взагалі не існують, вони виникають у момент здійснення. Людина зовсім не скута ланцюгом необхідності, якою б та не була: розумною чи нерозумною, моральною чи імморальною. Майбутнє буде таким, яким ми його зробимо. І те ж саме слід визнати відносно країн і народів.

Початком розхитування всемогутності долі слід визнати її переосмислення в образах Тюхе і Фортуни. Спочатку Тюхе синонімічна Мойрам. Але з середини У століття до н. е. тюхе набуває світських конотацій і починає означати неочікуваний випадок. Тюхе – це не передвизначена подія, а подія, яка відбувається *hic et nunc*, подія як шанс [2, с. 366]. Отже, випадок відтісняє долю з першого місця в людському житті.

Латинським еквівалентом богині Тюхе являється Фортуна. Фортуна амбівалентна: вона може означати і випадковість, і необхідність, і щасливий шанс, і нещасний випадок. Основним смислом фортуни зрештою виявляється непередбачувана подія [3, с. 367]. Розхитування долі як невблаганної необхідності тут можна углядіти в тому, що випадок є шансом, яким можна скористатись, а можна не скористатись. Але це передбачає певну свободу вчинку. Якщо все передвизначено, то не може бути ніякої тюхе/фортуни. Шанс є ілюзією: заздалегідь визначено, що ось той скористається щасливим шансом, а ось той – ні. Але тоді будь-який шанс, як і будь-який випадок, за суттю, перестають бути такими.

Отже, фортуна є перехідним моментом від мойри до проекту.

Видатний німецький історик Р. Козеллек переконливо показує, що з ХУІ століття в європейській свідомості почалась справжня революція, яка стала ментальною основою великих соціальних та культурних змін в європейському суспільстві. Коротко суть цієї революції можна сформулювати як *перемогу майбутнього над минулим*. Нова людина вже не озирається на минуле – вона спрямовує свій погляд в майбутнє, якого перестає боятися.

Подієвою основою радикальної зміни свідомості стали релігійні війни епохи Реформації аж до Тридцятирічної війни. По мірі того, як релігійні сили знекровлювали одна одну, на перший план виступали держави як гаранті миру. Релігійні війни перестали бути провісниками Страшного Суду, Священна Римська Імперія втратила есхатологічну функцію [4, с. 30-31].

Держава виборює у церкви монополію на тлумачення майбутнього. Майбутнє перестає бути сферою пророцтв – воно стає сферою прогнозів, які базуються не на Святому Письмі, а на політичному розрахунку [4, с. 32-33].

Наслідком такої зміни сприйняття майбутнього стало відкладання кінця світу у все більш далеке майбутнє. В ХУІ столітті Ніколаус фон Клюс визначив

його датою початок ХУІІІ століття; Меланхтон відсунув його до 2000 року; Боден вважав, що кінець світу настане через 50000 років [4, с. 30-31].

Але виникнення прогностичного мислення не само по собі зламало есхатологічний провіденціалізм. Оскільки вважалося, що нічого принципово нового в історії не може трапитися аж до Кінця Світу (циклічність, незважаючи на фіналістичність християнства, продовжувала залишатись міцною парадигмою розуміння історії), то і прогнози спочатку в значній мірі спирались на зразки минулих подій. На допомогу прийшла філософія прогресу, яка виникла в епоху Просвітництва. Перестають очікувати Кінця Світу, виникає фігура «пророка-філософа», який ґрунтує свої прогнози на вірі в прогрес. «Лише філософія історії остаточно відділила ранню нову добу від її власного минулого й відкрила нашу нову епоху, створивши нове майбутнє» [4, с. 39].

Вчення про останні події обмежувало горизонт очікувань. Цікаво, що есхатологічні очікування не співвідносились з матеріальним світом, вони були спрямовані в потойбіччя. Це робило невразливими пророцтва про кінець світу. «Пророкування, що не здійснилися, могли постійно висуватися знову й знову. Більше того, помилка, яка оголювалася провалом віщування, сприймалася як доказ зростаючої ймовірності того, що наступного разу апокаліптичні передвіщення кінця світу неодмінно збудуться» [4, с. 361].

Важливо підкреслити, що ідея прогресу спрямовується на енергійне перетворення цього, а не потойбічного світу. Таким чином нові очікування відокремлюються від попереднього досвіду [4, с. 364].

Р. Козеллек підкреслює, що просвітники були непримиримими противниками звернення до минулого, вони прагнули подолати минуле, щоб дати дорогу майбутньому [4, с. 68]. Навіть відчуття прискорення часу, яке традиційно вважалося очевидною ознакою Кінця Світу, що наближається, змінює свій сенс. «Прискорення, котре на перших порах було апокаліптичним очікуванням щоразу коротших відрізків часу перед настанням Страшного Суду, трансформувалося – теж із середини ХУІІІ століття – в історичне поняття сподівання» [4, с. 71].

Вражаюча зміна менталітету: жах перед Страшним Судом змінюється надією на краще майбутнє. *Геть минуле – хай живе майбутнє!*

Р. Козеллек розрізняє і в деякій мірі протиставляє простір досвіду і горизонт очікувань як метаісторичні категорії. Досвід – це події минулого, які дійсні в сучасності, вкарбовані в історичній пам'яті [4, с. 355]. Досвід має просторовий вимір, можна очікувати, що він повториться сьогодні і справдиться в майбутньому. Але очікування неможливо таким же чином пережити сьогодні, воно подібно до горизонту [4, с. 356-357]. «Горизонт означає ту лінію, за якою в майбутньому знову відкривається новий простір досвіду, нині ще недоступний погляду» [4, с. 357]. В історії існує напруга між досвідом та очікуванням. Прогноз спирається на досвід, але не зводиться до

нього. «Таким чином, прогноз осмислює й очікування, які неможливо вивести лише із досвіду. Дати прогноз – уже означає змінити ситуацію, з якої він народжується» [4, с. 359].

Коли ми говоримо, що в свідомості людини Нового та Новітнього часу майбутнє перемагає минуле, то це слід розуміти також в тому сенсі, що горизонт очікувань перемагає простір досвіду.

Отже два чинника виявилися вирішальними для зміни світу долі або Провидіння світом прогнозу. По-перше, це втрата церквою монополії на тлумачення майбутнього. По-друге, це відтермінування, а згодом навіть заперечення Кінця Світу і Страшного Суду.

Панування долі проявляється в оракулах, воля Всевишнього відкривається у пророцтвах. Прогностичне мислення спирається на вчення Аристотеля про неможливість істинних суджень про майбутні події.

«Антиподом тодішніх віщувань стало передбачення, що ґрунтується на силі розуму, тобто прогноз» [4, с. 34].

Пророцтва надані раз і назавжди, вони неодмінно здійсняться, бо така воля Бога. Пророки не можуть помиляться, бо їх вустами промовляє Бог. Так само і оракули є істинними а ргіогі, тому що через них віщає наперед визначена Доля. В обох випадках майбутнє запрограмоване, воно не може бути іншим, воно *вже є і завжди є*, про що знає Бог або Мойри.

Прогноз передбачає вірогіднісне майбутнє, яке впливає з сучасної ситуації. Прогностичне мислення передбачає зовсім інше ставлення до плину часу і до людських дій. «Тоді як пророкування виходять за межі досвіду, який піддається розрахунку, прогноз передбачає політичну ситуацію. Він ще й настільки тісно переплітається з нею, що зробити прогноз – означає змінити ситуацію. [...] Прогноз продукує час, з якого і всередині якого він народжується, натомість апокаліптичні пророцтва знищують час, бо живуть завдяки ідеї його кінця» [4, с. 35-36].

Проективне мислення, безумовно, пов'язане з прогностичним, можна сказати, що це дві сторони однієї медалі. Прогноз є основою проекту. Якщо майбутнє не передвизначено, якщо воно залежить від наших дій в сьогоденні, то ми можемо не тільки зробити вірогіднісний прогноз розвитку подій, а й розробити проект бажаного розвитку подій, а потім спрямувати зусилля на реалізацію цього проекту. З іншого боку, проект виявляється, так би мовити, цільовою причиною прогнозу. Якщо в нас є проект, нам треба проаналізувати ситуацію, в якій ми знаходимось, і зробити прогноз на майбутнє. І нам треба скоригувати наш проект з прогнозом. В обох випадках передбачається відкритість майбутнього і свобода волі. Для прогностично-проективного мислення майбутнє не передвизначено, його в деякому сенсі не існує, тобто в тому сенсі, що воно залежить від наших дій в сучасному, воно буде таким, яким

ми його створимо. Людина проекту не визнає всевладдя долі, вона не вірить в наявність непорушних кайданів, які, буцім, її сковують.

Величезна прірва існує між державним діячем, який вірить у долю, і діячем, який розробляє прогнози і здійснює проекти. Перший зачарований минулим, яке, буцім, наперед визначило всі його кроки і всі кроки його країни. Другий спрямований в майбутнє, яке він формує на основі раціонального прогнозу.

Якщо Росія – це не проект, а доля, тоді, зрозуміло, «діді воювали». Цілком зрозумілою виявляється зацікавленість Путіна історією, його псевдоісторичні повчання, його нелюдська впертість. Якщо Путін є знаряддям долі, він не може припинити, повернутися, дати задній хід, взагалі раціонально корегувати свої дії. Будь-який сумнів, будь-яке вибачення, каяття, докори совісті стають безглуздими. «Нам передвизначена боротьба із Заходом; нам аргіогі будуть прощені всі вбивства, всі злодіяння, бо така наша доля».

Свого часу я полемізував з Путіним з приводу його відомої статті «Об историческом единстве русских и украинцев» [5]. Я наголошував на небезпеці зловживання історією, зачарування історією. І справа тут не тільки в тому, що Путін маніпулює історією, що він спотворює її заради своїх «доленосних» цілей. Навіть якщо не спотворювати історію, все одно не слід робити її однозначним підґрунтям своїх дій. Можна зловживати навіть адекватним баченням минулих подій.

Немає ніякої невблаганної Ананке. Ніяка Лахесис не витягує з урни буття жереби народів, ніяка Клото не пряде ниті людських доль і ніяка Атропос не тримає напоготові ножиці, щоб перерізати історію людства.

Список використаних джерел

1. Сердцев Д. Александр Проханов: «Меня называли мракобесом». - Режим доступа: <https://nsknews.info/materials/aleksandr-prokhanov-menya-nazyvali-mrakobesom-150441/> .
2. Пуччі П. Доля // Європейський словник філософій: лексикон неперекладностей. Пер. з фр. – Том 1. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2011. – 576 с. – С. 362-369.
3. Сфе Ж. «Фортуна» за доби Ренесансу // Європейський словник філософій: лексикон неперекладностей. Пер. з фр. – Том 1. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2011. – 576 с. – С. 367.
4. Козеллек Р. Минуле майбутнє. Про семантику історичного часу / Пер. з нім. – К.: Дух і літера, 2005. – 380 с.
5. Ерёмєнко А. Злоупотребление историей // 2000. - № 983. – 22.07.2021.

Ivanov Oleksii – candidate of Philosophical Sciences, Ambassador of the Bohdan Hawrylyshyn Family Foundation in Germany.

MODERN SOCIETY IN THE SYNERGY OF SOCIAL BEING AND OF THE PROBLEM OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE: VALUE-MEANING ASPECT

The systemic transformation of modern society is the result of a multi-vector synergetic interaction of factors of social being. Among the most significant is the penetration of electronics, automation, and artificial intelligence (AI) technologies into the most diverse layers of social being, starting from the combination of IT applications with high-tech sensors for social leisure, like smart watches, and up to complex analytical systems based on machine learning in business, financial sector, national security, health, military industry, public administration. Modern Ukrainian society, experiencing the conditions of full-scale armed aggression of Russian Federation, has become the vanguard of the development of global socio-cultural meanings, such as idea of freedom; of global transformations, such as idea of reforming the UN Security Council; and of the design of a renewed humanistic value-meaning paradigm in the post-war world.

It is believed that the effective use of artificial intelligence (AI) technologies requires restructuring of decision-making chains in social structures. For example, if AI tools can improve the quality of individual decision-making, then at the same time, they can also have a system-wide disruptive effect on more complex parent organizations. If we consider a decision as a system that includes a prediction and a judgment, then the extraordinary accuracy of predictions due to the analytical nature of AI is undeniable. At the same time, it is obvious that making a decision must be preceded by a judgment based on analytical AI insights - predictions. The special quality of such predictions implies the need for judgments, and therefore the potential change of subjects for decision-making and of the circumstances for the latter. In other words, usage of AI technologies requires restructuring of the very logic and hierarchy in the construction of value chains if viewed in the scale of an individual business organization, or redistribution of decision-making rights more generally in the discourse of human social being. Therefore, more rational use of AI technologies requires building of new structures based on the principle of modularity and coordination.

The principles of modularity and coordination can be traced in the trends of the system of modern Ukrainian society, which is being transformed under the war conditions. The emergence of global organizations of Ukrainians, Ukrainian associations abroad, the coordination of citizens into horizontal social structures within the country based on values can be interpreted as modularity of society, which has replaced the post-Soviet axiological anomie and post-colonial vertical hierarchy. Ukrainian society as a system consisting of multiple substructures mentioned above is

also characterized by a network of synergetic communication channels and is coordinated by values of free Ukraine and humanism. Among the humanistic values that determine the movement in the system of social being of modern Ukrainian society, the values of freedom and human life stand out. It is noteworthy that one of the manifestations of such systemic transformation is the shift of system-forming factors from geographical to axiologically determined.

Despite the achievements of modern technocratic society, the significant reducing of human labor still remains far from reality. AI as an extremely advanced calculator will allow humanity to "horizontally" improve its already highly developed condition of industry and of its management. However, exclusively technocratic thinking in approaches to the design of future of humanity has already discredited itself by causing global climate change, depletion of ecosystems and man-made disasters. The technocratic approach to understanding of the nature of civilization by default includes the contradiction of increasing industrial potential on the one hand, and of destroying the planet on the other hand. Obviously it leads to zero-sum results. Only human spirit can be a cause of the "vertical" evolution of civilization, facilitating the movement from 0 to 1. The future of civilization without human is impossible and must be considered on three levels: planet, human, technology. Only the coordination and not the opposition of the first and last components will allow to release additional resources for innovative thinking and healthy evolution of social being.

References

A. Agrawal, J. Gans, A. Goldfarb, From Prediction to Transformation, Harvard Business Review, November-December 2022

Kisse Anton Ivanovich – doctor of Political Sciences, Associate Professor of the Department of Philosophy, Sociology and management of socio-cultural activities of the state institution "South Ukrainian national Pedagogical University named after K.D.Ushinsky"

MANAGEMENT OF SOCIOCULTURAL ACTIVITIES: THE PROBLEM OF PERSONALITY TRANSFORMATION

The large-scale sociocultural transformation observed in the world today has a different estimated impact on the state of society. The nature of property relations is changing, and the Society of developed countries is more open to accepting moral values and technological innovations of other cultures. However, the axiological transition to an open society and its maximum complication is accompanied by disintegrating phenomena, such as inconsistency and inconsistency of the goals of

society and individuals; the confrontation of various social groups and social forces, the conflict between the models of organization and self-organization in the management systems of socio-cultural development of the country.

The sociocultural sphere management system that has developed over the past decades is essentially innovative, which previously did not function due to the lack of a virtual community as a basis for functioning in the context of global disasters. Due to the new economic, political and sociocultural conditions, specialists in the sociocultural sphere face new problems, although fundamentally new opportunities open up. Thus, legal and economic independence radically changes the content and forms of relationships in any sociocultural institution, whether it is a cultural center, leisure center or musical group, both between its employees, and with management bodies and with visitors (consumers of sociocultural services). Determining the strategy and tactics of cultural activities now becomes an internal matter for the staff of this institution, and the main limiter of its free behavior is the legislation and the charter approved on its basis. Absolutely all socio-cultural groups are increasingly involved in the process of managing sociocultural development, and cultural initiatives of citizens are developing as much as possible.

Management of sociocultural activities should be carried out with a focus on modern trends in the development of society, science, technology, and the entire modern culture, taking into account the meaning of cultural activities, which consists in its improved character, in the "cultivation" of all components of human existence, in the ability to take a person beyond their limits in the form of goal setting, constructing an ideal image of a person and the world.

Thus, modern management of sociocultural activity belongs to the category of innovative, creative activity, because it provides for a purposeful, practically justified transformation of reality, is built on the basis of appropriate modern sociocultural technologies.

With the development of management theory and practice, the ideas of self-organization in managing organizational processes, which many researchers consider the basis of the organization of the future, are of increasing interest. Thus, the American scientist G. Morgan writes: "the time of organized organizations has passed, the main competence of the manager is to realize the importance of self-organization and fully stimulate it" [1, p. 124].

Especially significant in this context is the self-organization of society, social groups, and individuals. Self-organization is understood by us as a purposeful process during which the organization of a complex dynamic system is created, reproduced or improved. The properties of self-organization are revealed by objects of various nature: from biological to sociocultural.

Philosophical analysis of the essence of the concept of "self-organization" in the context of our research provides grounds for understanding the dialectics of organization and self-organization as two complementary processes. In different

historical periods, the development of the sociocultural sphere in our country, in different territorial and regional conditions, experienced an altered dominance of certain factors, which can be interpreted as the dominance of trends in self-organization.

This observation is particularly important for modern Ukrainian society, which is suffering from Russian aggression. It is the high level of self-organization that allows Ukrainian society to successfully resist the invaders and moral degraders. At the same time, the most important features of successful development are the integrated development of sociocultural infrastructure and the systematic intensification of creative skills of the individual.

It should be noted that the management technologies of sociocultural activities, which are traditionally dominated by the organizational component, come into conflict with the need to develop innovative technologies for sociocultural self-organization of the population. It is necessary that specialists in the sociocultural sphere, cultural and educational workers have full knowledge of innovative technologies, and a creative person contributes to the fastest possible introduction of innovations.

Thus, there is a need to overcome these contradictions at the level of the theory of socio-cultural management, focusing on the management of sociocultural activities in the process of self-organization of the population. The theory of sociocultural activity requires studying the features and effectiveness of implementing the management of socio-cultural activities in the process of self-organization of the population in the system of open sociocultural space of modern society (open for the implementation of socio-cultural activity of the population). It is necessary to study the influence of management of sociocultural activities in the process of self-organization of the population on the awakening of socio-cultural activity of the individual as an object of real processes of sociocultural development. Finally, it is necessary to identify and experimentally test sociocultural technologies that contribute to optimal self-organization of the population, the formation of civil society institutions in Modern Ukraine.

At the same time, the most important component of the study is the understanding of the sociocultural, which is considered in a significant part of the works of modern Ukrainian scientists E. R. Borinstein, S. L. Kataev, Yu.G. Soroka and others [2-5].

Such a problematic field of this study-it shows that in the scientific theory, methodology and organization of sociocultural activities, the question of the theory and practice of management of socio-cultural activities in the process of self-organization of the population in the context of the development of the sociocultural sphere of the individual has not yet been raised. And in this matter, the formation and development of civil society, the promotion of creative initiatives is key both for all

mankind as a whole and for modern Ukrainian society, especially on the thorny path of victory over the enemy.

List of sources used

1. Morgan Lewis Henry. Ancient society; or, Researches in the lines of human progress from savagery, through barbarism to civilization. USA: University of California Libraries, 2008. 560 p.
2. Борінштейн Є.Р. Особливості соціокультурної трансформації сучасного українського суспільства: Монографія. Одеса: Астропринт, 2006. 400 с.
3. Борінштейн Є.Р. Трансформаційні процеси в суспільстві: навчально-методичний посібник. Одеса: ВМВ, 2014. 48 с.
4. Катаєв С.Л. Сучасне українське суспільство: Навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 200 с.
5. Сорока Ю.Г. Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття Іншого: монографія. Харків: ХНУ імені В. Н.Каразіна, 2012. 332 с.

Маковська Олена Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії та культурології Київського національного університету технологій та дизайну.

ФІЛОСОФСЬКЕ ПОЛЕ КУЛЬТУРИ: ПРІОРИТЕТИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

У світі соціогуманітарного знання поняття культури стоїть в ряду фундаментальних. Воно вважається одним з найважливіших явищ життя людського суспільства і необхідним для аналізу людського життя. Перше, що слід зафіксувати при розгляді поняття культури, його багатозначність, розмитість обрисів, використання і застосування в різних відносинах. Важко назвати інше слово, яке мало б таке ж безліч смислових відтінків.

Проблемі визначення культури була спеціально присвячена книга американських культурологів Альфреда Кребера і Клайда Клакхона «Культура критичний огляд визначень» (1952) [1], в якій вони відзначили величезний і всезростаючий інтерес до цього поняття. Так, по їх підрахунками, з 1871 по 1919 роки було дано всього 7 визначень культури. Перше з них, як вони вважають, належить видатному англійському етнографу Едуарду Тайлору (1832-1917), який розглядав культуру в якості сукупності її елементів: вірувань, традицій, мистецтва, звичаїв і так далі (1871) [2]; з 1920 по 1950 роки у різних авторів А.Кребер і К. Клакхон нарахували 157 визначень даного поняття, в 1960-ті

роки, аналізуючи тільки американську культурологію, приводили цифру 257, а у сьогоднішні ці підрахунки безнадійно застаріли, а підвищений інтерес до дослідження культури привів до значного збільшення визначень культури.

Таке різноманіття визначень свідчить про поліфункціональну ємність, багатогранність світу культури, про глибинні латентні виклики людського буття.

В даний час поняття культури відноситься до розряду загальноприйнятих і досить часто вживаних в повсякденному житті. Воно використовуються, так би мовити, походзячи, виконуючи своє загальнофункціональне призначення. Але варто задуматися, наскільки воно сложене, важливе для нашого життя та як значно впливає на наше існування.

Єдино в чому солідарні всі дослідники, так це в тому, що головною складовою культури є людина. Можемо говорити про те, що світ культури є і світом самої людини. Це означає, що головним і єдиним всеосяжним початком міркувань про культуру завжди і скрізь стає людина – її особливе становище в навколишньому світі, її діяльність, продукти цієї діяльності – те, що так чи інакше пов'язано з життям людини в світі природи і в світі людей.

Необхідно розуміти, що в нашому житті культура виконує універсальну функцію – удосконалює людське буття, реалізуючи творчий потенціал і свободу творчості суспільства, соціуму і кожної окремої особистості. Саме поняття культури несе в собі дивовижне різноманіття смислів. Говорять про суспільну, духовну, дослідницьку, політичну, морально-етичну культуру, а також про культуру почуттів, мислення, поведінки і так далі. Культура – явище багатогранне і суперечливе. Безперечно одне: вона завжди пов'язана з передовими ідеями та ідеалами, високими смислами і цілями людей, характером і змістом, по суті, всієї людської життєдіяльності і особливими способами творчої самореалізації особистості. Смисли, цілі і засоби в житті людей фактично наповнюють їх культуру особливим інтересом до творчості, творчої діяльності. Тому саме у сьогоднішні людство може наполягати на вирішальній ролі соціалізації, коли особистість перетворюється в творчу особистість.

Зазначимо, що при великій кількості значень поняття «культура» на повсякденному і філософському рівнях воно позначає єдиний принцип конкретно-історичного відображення людської єдності з природою і суспільством. Це є узагальнюючий духовно-інтелектуальний, творчий стан людей, що свідчить про прогрес якісного вдосконалення відносин між ними.

Взагалі історія культури бере свій початок в глибокій старовині. Так, вже в Стародавній Елладі основним змістом широко поширеного поняття «*пайдейя*» (виховання, освіта) були громадянська доблесть і прагнення людей до свободи як культурної цінності. Відповідно до цієї моральної установки всі досягнення громадян свідчать не про їхні перемоги над природою, а про мистецтво

залучати природу на свою сторону в боротьбі за свободу. Саме культура стала якістю, що відрізняє людину від всіх інших живих істот. Згідно з останніми даними науки, вона існує вже приблизно 30-50 тисячоліть, тобто є ровесницею людини розумної (*Homo sapiens*). З іншого боку, її виникнення зумовило подальший прогресуючий розвиток (соціальний, інтелектуальний, моральний, духовний, тощо) людей сучасного типу. Протягом всієї своєї історії людство прагне осмислити саму сутність цього унікального феномена суспільного буття.

Якість же філософської категорії культура набула в кінці XVIII століття, після того як І. Х. Аделунга (1739-1806) у своїй книзі «Досвід історії культури людського роду» (1782) [3] заявив про неї як про «історію людського духу». Безумовно, потрібно погодитися з автором в тому, що саме культура є і воля, і совість, і розум народу і окремих його представників. Не може бути культури у людей, які не оволоділи мистецтвом творчо мислити, умінням творити.

Філософськи осмислюючи таке непросте суспільне явище, як культура, необхідно сконцентрувати увагу на її винятковій ролі в долі кожної окремої людини і людства в цілому як факторі саморозкриття їх сутнісних сил. На думку Ернста Кассіра, саме філософське осягнення культури «не задовольняється кінцевим продуктом, але бажає зрозуміти і той особливий спосіб виробництва, який виробляє даний продукт. Адже від цієї продуктивної активності, від триваючої і постійно відновлюваної роботи духу залежать, в кінцевому рахунку, не тільки мова, а й міф, і релігія, і мистецтво. Прояснити це для кожної галузі духовної діяльності людини, зрозуміти у всій її індивідуальності і особливості, у всій неповторності форми і способу існування повинна філософія» [4, р. 12].

Таким чином, можемо стверджувати, що саме філософія осягає енергетику людського духу, яка породжує культуру.

Важливо зрозуміти, що у сучасної людини, що має безліч біофізіологічних схильностей до соціокультурного життя, немає якоїсь вродженої культурної потреби. У нього немає також і початкового прагнення до оволодіння складними видами культури суспільної поведінки. Однак навряд чи знайдеться сьогодні хоч одна людина, яка не бажає бути або вважатися культурною. Нарешті саме уявлення про людину як про культурну особистість веде її до успіху в кар'єрі. Для цього сучасна творча особистість змушена освоювати в процесі залучення до матеріальної і духовного життя даного суспільства певні, напрацьовані за тисячоліття матеріальні носії, зразки, смисли і знаки культури, а також правила (принципи) володіння собою при спілкуванні з іншими людьми. Але перш за все кожній людині необхідно пізнати і зрозуміти ту культурну сферу (простір цілей і цінностей), яка передається з покоління в покоління.

Оскільки культура як результат життєдіяльності людей багатьма її носіями сприймається лише за допомогою філософської рефлексії, необхідно гранично ясно уявляти собі всі особливості можливого шляху її пізнання.

Треба розуміти сучасні тренди культури, пріоритетні напрями сучасного суспільства. Згідно європейським цінностям, це – не тільки освіченість, свобода, правосвідомість, демократія, але й людяність, моральність, цінність життя кожної конкретної людини. І сучасне українське суспільство, вливаючись у європейську спільноту, пропагує саме ті цінності, розплачуючись за них кров'ю. Але потерпаючи від російської агресії ми розуміємо, що пройде час і саме ті пріоритети дозволять нам бути успішними, зберігши дорогою ціною свою свого, право на своє особливе культурне буття, та своє особливе місце у сім'ї європейських народів.

Список використаних джерел

1. Kroeber A.L., Kluckhohn C. Culture: a Critical Review of Concepts and Definitions. N.Y., 1952. 455 p.
2. Tylor E.B. Primitive Culture: Researches Into the Development of Mythology, Philosophy, Religion, Art, and Custom. Cambridge University Press, 2010. 468 p.
3. Adelung J.C. Versuch einer Geschichte der Cultur des menschlichen Geschlechts. Leipzig: Christian Gottlieb Hertel, 1782. 12 p.
4. Cassierer E. Versuch über den Menschen. Einführung in eine Philosophie der Kultur. Published By: Felix Meiner Verlag GmbH. 58 p.

Шабанова Юлія Олександрівна, доктор філософських наук професор, професор кафедри філософії і педагогіки, НТУ «Дніпровська політехніка

СОЦОКУЛЬТУРНІ ПЕРЕДУМОВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ МЕНТАЛЬНОСТІ В ДОБУ МЕТАМОДЕРНУ

Метамодерн, що визначається його ідеологами, нідерландськими культурфілософами Тімотеусом Вермюленом та Робіном ван ден Аккером, як «передчуття нової культурної парадигми» [4], фіксується в культурфілософському просторі з 2010 року. Особливість нового парадигмального виміру полягає в тенденції до холономності (цілісності), що враховуючи ідеї Премодерну і Модерну, а також, критику їх ідеалів Постмодерном, прагне відновитися в новій якості смислопокладання сучасної людини. В цьому зв'язку, поняття «мета» у метамодерній конотації тлумачиться не в аристотелівському значенні «понад» або «до» емпіричного світу, а в платонському сенсі. «Глибинне значення терміну філософ розкриває в Парменіді, де використовує концепт *metaxis* для вираження співвідношення

між річчю та ідеєю, як те що одночасно розділяє і з'єднує світ ілюзії та реальності» [3, р.123]. Відповідно до осцилятивної (коливальної) природи метамодерного світогляду, що відновлює цілісність в єдності бінарних опозицій Модерну та Постмодерну, ментальність людини доби Метамодерну набуває кардинальних змін та нових якостей у вигляді відсутності моноїдеї, що скріплює культурний простір. Для метамодерну характерна парадоксальність константи перманентної мінливості, що вперше в історії культури обумовлює траєкторію індивідуалізації Я. Ця нова світоглядна якість, як константа осциляції (коливання), виявляється конструктом збирання на новому рівні ціннісно-світоглядних основ існування сучасної людини й породжує перманентний стан нестабільності, невизначеності, непередбаченості й незрозумілості місії й призначення людини, в теперішньому часі. В цьому зв'язку, Робін ван ден Аккер, слушно зауважує: «Метамодерн – це не усталена структура сприйняття, що не народжується, а домінуюча культурна логіка сучасності, в якій закінчується постмодерністське відчуття стабільності та перманентності прогресу» [5, р.117].

Вперше в історії культури визначення соціокультурного контексту виявляється у коливальному (осцилятивному) стані, що вбирає в себе всі модуси попередніх епох, при цьому не стверджуючи однозначно смислової домінантності жодного часу. Світ екзистенційної загубленості Я, перетворюється в світ автономної індивідуальності, що має відтворювати змістовні смислопокладання відповідно до суб'єктивного ціннісного запиту. Не випадково, представники різних філософських шкіл та напрямів ще в 20 столітті слідом за М. Гайдеггером, П. Адо та М. Фуко визначають «турботу про себе» одним із наймасштабніших проєктів в історії культури.

Нові виміри в ментальності доби Метамодерну формуються на підґрунті соціокультурних передумов, які вплинули як на загальні тенденції сучасного світогляду в цілому, так й на світогляд кожної, одиничної людини, окремо. Серед цих умов визначальними є наслідки четвертої промислової революції як новітніх наукоємних технологій, що уможливили невтручання людини у виробничий процес. Американський філософ Маршал Маклюен в роботі «Галактика Гутенберга», відстоює позицію технодетермінізму, відповідно до якої головним фактором культурного прогресу є технології [2]. Як що розглядати це явище з світоглядної точки зору, зазначимо, що людина, вперше в історії свого існування, завдяки розвитку технологій, отримала можливість присвятити своє життя не споживчому забезпеченню підтримки існування, а перейти на рівень усвідомлення глибинних смислів та відповідної самореалізації. При цьому йдеться не про окремих передових представників часу, а про тотальний простір людського буття й стан усвідомлення та самореалізації кожної людини. Метамодерн формує новий рівень прояву свободи, не обмеженої жодною з ідеологій минулого, при цьому покликаної

зберегти та розширити до еволюційних смислів усі відпрацьовані світоглядні настанови.

Так сучасна епоха, що природньо формується в світі інформаційних технологій, виявляє діджиталізацію та глобалізацію тими соціокультурними чинниками, що в умовах пандемії COVID-19, а зараз й російсько-української війни, отримує визначальне значення для формування ментальності людини Метамодерну. Глобалізований світ, що змінює вертикальні, ієрархічні зв'язки побудови суспільства на горизонтальні, вже не може стояти осторонь, будь-якої події, що має ціннісне значення для соціальної спільноти 21 століття. Принцип побудови суспільства на горизонтальних зв'язках, визначений в концепції «глобального селища» Маршала Маклюєна, як середовище, в якому складно приховати інформацію й в якому «всі про всіх все знають». Згідно Маклюєна комп'ютерні технології є тільки засобом, завдяки якому змінюється культура. Моральна та ціннісна якість цих змін залежить вже від самої людини, яка наповнює нові форми існування смислами та змістом. В роботі пізнього періоду «Розуміння медіа» Маклюєн змінює поняття «глобального селища» на «глобальний театр», відповідно якого глобалізоване суспільство горизонтальних зав'язків й комунікацій не тільки пасивно споживає інформацію, але ж й активно її виробляє, користуючись мережевим форматом горизонтального доступу до будь-якого реципієнта.

Такий тип побудови комунікації, що відповідає широкій розгалуженості деревовидного типу та має вільну траєкторію перспективного розвитку, обґрунтували французькі постмодерністи Ж. Дельоза і Ф. Гваттарі в роботі «Ризома [1]. Під ризоною розуміється децентрована мережа, аналог кореневища, на відміну дерева, що має коріння, стовбура чи листя, конкретної форми чи території. Концепт ризоми французьких постмодерністів, як принцип буття та мислення, що покликаний протистояти, передбаченим в своєму розвитку, лінійним структурам, відтворює прообраз соціальних мереж, як інтернетний гіпертекст в якості мережі текстів, пов'язаних один з одним нелінійно. Побудованому таким чином інформаційному середовищі створюються передумови горизонтальних зв'язків, як засобу формування ментальності людини Метамодерну, в якості індивідуалізованої траєкторії здійснення автономного буття кожного.

Таким чином, ментальність людини доби Метамодерну, яка характеризується, атопічністю, індивідуалізацією, осцилятивністю, неоромантичним проявом індивідуалізованої чуттєвості, в умовах культури діджиталізованого суспільства та глобального простору інформації постає перед проблемою вибору: або розчинитися в омані мозаїчного простору, втративши своє Я, або віднайти себе істинного, сутнісного через осмислену «турботу про себе» в збиранні людини-цілісної в самотутньому самоздійсненні кожного.

Список використаних джерел

1. Deleuze G., Guattari F. *Rizoma. Dibs Fontamara*, 2010.
2. McLuhan M. *The Gutenberg Galaxy*. University of Toronto Press, 2011.
3. Shabanova Yu.O. *Metamodernism Man in the Wordview Dimension of New Cultural Paradigm / Anthropological Measurements of Philosophical Research* No 18. 2020. - P. 121-131.
4. Van den Akker R., Gibbons A., Vermeulen T. *Metamodernism: Historicity, Affect, and Depth after postmodernism*. Rowman & Littlefield, 2017.
5. Van den Akker R. & Vermeulen T. *Notes on metamodernism*. *Journal of Aesthetics & Culture*, V 2 (1). (2010). P. 56-77.

Секція 1. Соціокультурні засади трансформацій ціннісної сфери життєдіяльності суспільства

Tkachenko Catherine, PhD, lecturer at the Institute of Media and Communications, Anhui University of Finance and Economics, China

PERSONALITY FLUCTUATIONS IN SOCIETY: COEXISTENCE WITH THE OTHER

The problem of personality has always been of the key topics in philosophy, and this subject can never be exhausted, as, on the one hand, it cannot exist in isolation from society, which is constantly acquiring new characteristics, and, on the other hand, new ideas, theories and concepts arise, which introduce alternative ways to solve problems in their corresponding subject fields. The changes in the socio-cultural circumstances require new personality concepts. As it is known, Aristotle called human “Homo Politicus”, and this is a very precise characterisation, because the essence of a person is formed and is shown only in a collective of their own kind. Social being is the process of actualization and development of individuals’ essential skills in the context of co-existence with others, as well as the mutual exchange of these skills.

Why is the problem of identification so au goût du jour in our time? Why is it one of the central problems in phenomenology? It should be pointed out that nowadays the conflict between I and the Other became ever more problematic. We easily employ others’ thoughts, meanings, concepts, making them our own, while at the same time, that which pertains to I, becomes ever more estranged

from ourselves. The I is now found outside of ourselves, and the Other – within my own Self. It is clear that the Other helps the realization of one's own originality. However, at the same time juxtaposition of I and the Other can both encourage person's identity, as well as lead to its change and destruction. Therefore, there is always a danger of losing oneself inside the Other.

There is always an element of destruction in a creative personality: by overcoming the old, a creative personality obtains new horizons, which become its more perfect forms of being. If the creative personality's purpose itself is to destroy, this is destructive creativity. Destructiveness is common for all human beings, and the main difference is in its object: whether it is other people or the person themselves. On the other hand, the concept of destructiveness means atypical behaviour, which comes in conflict with the societal norms, but at the same time, which is directed at the destruction of norms and stereotypes. In nature, it is more common that an organism which is more adapted to the environment, tries to oust the less adapted one. However in the society the power of natural selection weakens, and the competition takes forms which may not be directly associated with destruction as a violent form of decomposition. At the same time, the reality of the Other, as well as the other reality, by the mere fact of their existence prompt the necessity to ensure the sovereignty of the inner world in relation to the other worlds and the other Selves.

Post-modernism actualized the problem of search for one's own identity in a certain negative sense, which bears a certain similarity to the way the activities of Sophists prompted the emergence of the classical philosophical systems of Antiquity – first of all, Plato's and Aristotle's. What we mean is the certain therapeutic effect which came as a result of works of post-modernists, and which manifested in the desire of many western intellectuals to set some ontologically meaningful statements against the post-modernist sermon. Because if a person's identity (including its cultural-historical identity) is dissolved in the arbitrarily accepted illusory ideologies, then the whole culture will dissolve, and personality along with it.

In the history of philosophical thought the historical sequence does not always correspond to the logical sequence. Phenomenology of Husserl and his followers can often answer the calls raised by post-modernism. Phenomenology tries to construct a framework in which a personality attains an ontological basis, however the phenomenological understanding of ontology is fundamentally different from the classic one. While the classical systems of the past tried to find a transcendental ground for personality (akin to Hegel's Absolute Spirit), phenomenology transfers the discourse to the plane of the problem of bodily experience. This is the real area of different people's contiguity and communication, where their inner living worlds mutually open. The meaning of human existence lies in the existence of the Other, in the study of it, which manifests already at the stage of bodily experience. The human (cultural) world emerges when the system of "I – the Other" comes into being, when

there emerges a certain inner relationship between mind-bodies of I and the Other, when the Other starts acting not as a part of the outer world, but as a mode of perception and a carrier of behaviour. The primary connection of a person with the world is done through perception, which is both the first manifestation of human subjectivity and the first step in creation of the world of culture. Therefore, an accurate perception of the outside world is impossible without the existence of the Other. The world as understood by phenomenology is a meaning which shines through the section of the experience of “Self” and the experience of the “Other”, in their mutual interconnection.

Phenomenology states that it is highly important to find one’s own place in this world and to clearly delineate the limits between the “Self” and the “Other”, because stepping over this boundary may be dangerous for a personality.

Literature:

1. Tkachenko E., Petinova O. Co-existing with the Other in the Aspect of the Problem of Fluctuations of Personality in the Society *Studia Warmińskie*, 2022. Vol. 59, P. 97–110. <https://doi.org/10.31648/sw.8329>

Бутенко Елеонора Геннадіївна, здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського» (Одеса).

ФІЛОСОФІЯ ЯК НАУКА В КОНТЕКСТІ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

Філософія є формою людського мислення, та теоретичною формою світогляду. Складність, багатогранність і міждисциплінарний статус будь-якої наукової проблеми приводять до необхідності її вивчення у системі координат. Актуальність продиктована наявністю різних поглядів на цю проблематику, а також певних не розкритих положень дослідження.

Наука це добре відоме слово, яке часто вживається багатьма з нас. Однак, його розуміння є дуже неоднозначним. Для одних вона може асоціюватися, з математикою, для інших наука - це різноманітні вивчення предметів різної складності. Її здобутки можна знайти в книгах та підручниках. Але це буде лише зовнішня поверхня науки. Все, що написано, не показує наукового процесу. Складність наукового процесу, можна відчути, лише провівши власне дослідження.

Протягом багатьох років наука розвивалася нерівномірно. Одні теорії витісняли інші, спричиняючи великі революційні перетворення. Це було більш

характерно для природничих і технічних наук. У суспільних науках складніше виявити загальні закономірності, оскільки відсутня чітка методологічна база. Наприклад, при обговоренні науки як інституту підкреслюється, що наука - це професія, яка відрізняється від інших професій тим, що наукова діяльність безпосередньо не приносить економічної вигоди. Щодо науки як засобу накопичення знань, то слід зазначити, що наука - це не лише сукупність фактів. Для того, щоб зробити результати науки придатними для використання, їх упорядковують: групують, порівнюють.

Наука має свою особливу мову. Нові наукові факти і навіть відкриття, значення яких погано розкриті, можуть тривалий час лишатися в резерві науки і не використовуватися на практиці. Накопичення наукових фактів у процесі дослідження – це творчий процес, в основі якого завжди лежить задум ученого, його ідея.

У філософському визначенні ідея – це продукт людського мислення, форма відображення дійсності. Ідея відрізняється від інших форм мислення тим, що в ній не тільки відображається об'єкт вивчення, а й міститься усвідомлення мети, перспективи пізнання і практичного перетворення дійсності. Тому важливе значення має історичне вивчення не лише об'єкта дослідження, а й становлення та розвитку знань про нього. Ідеї народжуються з практики, спостережень навколишнього світу і потреб життя. В основі ідей лежать реальні факти і події. Через те що філософія є більш загальним знанням, вона намагається вияснити своїми методами спосіб, яким отримується це знання і розкрити процес його формування. Якраз йдеться про методи, тому що різне трактування вихідних принципів, загальніших понять передбачає різноманітні методи. В цьому також виявляється схожість мистецтва та філософії. Митці, як і філософи, мають різне розуміння загального й формують різні засоби його осягнення.

Значущість певних знань залежить від їх ролі і місця в суспільному та індивідуальному людському бутті, тобто від їх функцій. Філософія виконує найрізноманітніші суспільні функції, що і забезпечує її життєвість понад дві з половиною тисячі років.

Філософи часто порушують такі питання: куди прямує людство, чи не відбувається деградація культури, чи істинні цінності воно сповідує тощо. Оця самокритика цінностей (культури загалом) є однією з найважливіших функцій філософії. Філософи не тільки критикують певні цінності, а й пропонують свою систему цінностей. Але в цьому питанні, як практично в усіх інших, у філософії, існують розбіжності. Одні філософи вважають, що розум філософа не здатний укоренити цінності, він спроможний лише усвідомити систему цінностей, що склалася стихійно. Інші вважають творення нових цінностей основним завданням філософії. У поглядах на практичну роль філософії в житті суспільства існує два протилежних підходи. Перший, сформульований Гегелем

у відомому афоризмі «Сова Мінерви вилітає в сутінки»: Мінерва (Афіна) є богинею мудрості, а її посланець (сова) — символ мудрості — приходять тоді, коли день уже ми-нув, події здійснились, — націлює філософію на пасивну позицію. Вона повинна тільки пояснювати те, що в житті вже здійснилось. Таких поглядів дотримуються і філософи, які вважають, що основою життя є воля, інстинкт (непідвладне розуму), відводячи розуму, філософії пасивну роль в житті.

Інший погляд на відношення філософії до життя сформульований у знаменитій 11 тезі Маркса про Фейєрбаха: філософи тільки пояснювали світ, а йдеться про те, щоб його змінити. Маркс звинуватив попередню філософію в пасивно-споглядальному ставленні до життя, а свою філософію замислив як теорію революційного перетворення світу. Наслідки такого зведення філософії до революційної теорії відомі. Ця теорія, яка оголосила себе спроможною розсудити історію і здатною дати теоретичну схему минулого і майбутнього, виявилася, врешті-решт, посоромленою цією ж історією. Можливості розуму щодо перетворення і вдосконалення дійсності виявилися далеко не безмежними, а історична творчість не такою безпроблемною, якою здавалася вона творцям цих філософських ідей. Тому філософія, яка претендувала на роль теорії радикальних глобальних соціальних змін, дискредитувала себе. Однак не може задовольнити і позиція, згідно з якою історію пояснюють заднім числом. Теорія, яка не націлена на майбутнє, втрачає сенс.

Ситуація глухого кута зумовлена тим, що філософія претендувала на невласиві їй функції творця історії. Звідси песимістичні (Гегель) і оптимістичні (Маркс) варіанти відповіді. Насправді ж роль філософії значно скромніша. Вона не повинна перетворюватись на ідеологію. Суб'єктом філософії є не маси, не політичні партії, а окрема особа. Духовне вдосконалення особи (суспільства через особу) є основним завданням філософії. Саме через особу філософія виходить на суспільство і соціальні проблеми.

Філософія за своєю суттю спрямована на утвердження демократичного суспільства, побудованого на засадах свободи особи і пошанування загальних принципів співжиття вільних людей. В утвердженні та функціонуванні громадянського суспільства їй належить особлива роль. Вона покликана розробляти принципи, на основі яких відбувається легітимізація державної влади і права, утверджується соціальна справедливість, досягається громадянська злагода, формуються загальнолюдські цінності.

Філософія відіграє важливу роль в духовній культурі людства. Вона виникає водночас із появою особи, яка покладається на розум у спілкуванні зі світом. А розум за своєю природою націлений на пізнання першооснов у світі, п культурі, в самому пізнанні. Це закономірний продукт людського розуму, вища форма його вияву, це дисципліна, що вивчає найбільш загальні суттєві

характеристики та фундаментальні принципи реальності й пізнання, буття людини, відносини людини і світу, про найзагальніші суттєві характеристики людського ставлення до природи, суспільства та духовного життя у всіх його проявах.

Науку можна розглядати з різних точок зору: як інституції, спосіб пізнання, засіб накопичення знань, інструмент пізнання, як засіб розвитку виробництва та фактор, що формує ставлення до людини і світу.

Список використаних джерел

1. Білуха М.Г. Основи наукових досліджень: Підручник для студ. екон. спец. вузів / М.Г. Білуха. – К.: Вища школа., 1997. – 271 с.
2. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: Навч. посібник / О.В. Крушельницька. — К.: Кондор, 2003. — 192с.
3. П'ятницька-Позднякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навч. посібник / І.С. П'ятницька-Позднякова. — К., 2003. — 116 с.

Виноградова Наталія Михайлівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»,

Дуков Олександр Володимирович, студент 3 курсу соціально-гуманітарного факультету спеціальності 033 Філософія Університету Ушинського

ПРОБЛЕМА ДОБРА І ЗЛА: АНАЛІЗ ХРИСТИЯНСЬКИХ ТА ІСЛАМСЬКИХ УЯВЛЕНЬ

Добро і зло часто вважаються протилежними моральними цінностями, які використовуються для опису дій, думок та намірів людей. **Добро** часто асоціюється з такими якостями, як доброта, щедрість, співчуття, чесність і праведність, а **зло** пов'язане з такими якостями, як жорстокість, егоїзм, обман та аморальність. Ці концепції суб'єктивні та варіюються залежно від культурних та релігійних переконань. Одні люди вважають добро і зло абсолютними, інші розглядають їх як відносні поняття.

Проблема добра і зла є центральною проблемою як християнства, ісламу. Обидві релігії визнають існування зла у світі, але різняться у розумінні його походження та природи.

У християнстві зло часто бачать як результат гріхопадіння людства, коли Адам і Єва не послухалися Бога і принесли у світ гріх. Вважається, що цей первородний гріх зіпсував людську природу і привів до всього зла. Християни

вірять, що Бог, зрештою, добрий і справедливий, і що зло є наслідком вільної волі людини і вибору, який ми робимо. З цього погляду зло — це не прямий витвір Бога, а скоріше результат людської непослуху.

В ісламі поняття зла також тісно пов'язане зі свободою волі, але розглядається як випробування від Бога, а не як наслідок первородного гріха. Мусульмани вірять, що Бог добрий і справедливий, і що все, що відбувається у світі, зрештою є найвищою метою, навіть якщо це важко зрозуміти. Зло розглядається як випробування віри, і вважається, що ті, хто залишається непохитним у своїй вірі в Бога, будуть винагородженні у потойбіччя.

Обидві релігії також пропонують керівництво про те, як жити хорошим життям та уникати зла. У християнстві *Десять заповідей і вчення Ісуса* займають центральне місце в моральному житті, тоді як в ісламі *П'ять стовпів і приклад пророка Мухаммеда* пропонують посібник з етичної поведінки.

На закінчення, хоча християнство та іслам мають різні погляди на походження та природу зла, тим не менш обидві релігії підкреслюють важливість ведення морального та етичного життя та віри в доброту й справедливість Бога.

Врайт Галина Яківна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Дуков Олександр Володимирович – студент 3 курсу, спеціальність 033 Філософія, соціально-гуманітарний факультет, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

«ФІЛОСОФІЯ СЕРЦЯ» ГРИГОРІЯ САВИЧА СКОВОРОДИ

Григорій Савич Сковорода (1722 – 1794) – український філософ, поет та композитор XVIII ст. Він вважається однією з найважливіших постатей в історії української культури. Його часто називають найголовнішим філософом України. Філософія Сковороди глибоко вкоренилася у східному православному християнстві, але він також черпав натхнення у давньогрецькій та римській філософії. Його поезія та музика перебували під сильним впливом його релігійних переконань [1]. Незважаючи на його важливий внесок в українську культуру, Сковорода при житті був не дуже відомою особистістю. Тільки в XIX ст. його роботи стали отримувати ширше визнання у країні, Європі та за її межами.

У наші дні Григорій Сковорода займає особливе місце не тільки в українській філософії, а й у новоєвропейській. Феномен Сковороди був викликаний специфікою соціокультурної ситуації, котра складалася в Україні у XVII-XVIII столітті. Добре знайомий як з минулим, так і з тогочасним йому станом європейської філософії, він створив оригінальну для свого часу концепцію, у якій не було місця простому відтворенню, коментуванню думок його попередників та сучасників [4]. Поєднуючи їх з суспільно-політичною, етико-правовою проблематикою українського суспільства, Сковорода створив синтетичну філософію, ідеї котрої стали затребуваними часом у Європі у рамках так званої неklasичної філософії тільки починаючи з середини XIX ст.

Раціоналізму та Просвітництва XVIII ст. Сковорода протиставив свій антропологізм, а саме — «філософію серця», цілковито зосередившись на проблемі сенсу та мети людського буття. У ній він намагався поєднати ідеї античних мислителів, патристики та Відродження з конкретним індивідуалізмом Біблії, у котрій, на його думку, саме людська особистість займає пріоритетне місце [3].

Сковорода розглядав серце як духовну субстанцію, яка служить основою та джерелом людського буття. Оскільки духовну субстанцію являє у людині Бог, то серце часто ототожнюється з Божім Словом [2]. Біблія відіграє у його філософії роль основного джерела істини, головного дороговказу, з яким він постійно звіряє свої думки. Саме з Біблії філософ черпав одну з головних ідей своєї системи — містичний символізм та ірраціоналізм. Майже за сто років до появи ірраціоналізму Сковорода, взявши за основу критерію вищої істини свою «філософію серця», звертав увагу на обмеженість розуму, його схематизм та односторонність у пізнанні світу, неможливість збагнути живий зв'язок людини зі світом, і головне — саму людину.

Говорячи про самопізнання, Сковорода мав на увазі пізнання своєї божественної суті. Він вважав пізнання людини самої себе актом любові. Його філософія розвивалася як кордоцентрична, а саме — як «філософія серця». Філософ вважав, що щастя людини полягає у душевному мирі і сердечній радості, і з цим не можна не погодитись, адже на превеликий жаль у нинішніх реаліях це саме те, чого не вистачає людству. Згідно його творчості, для людини важливо й потрібно жити відповідно до природи, покладаючись не тільки на волю Божу, але й на самого себе. Сковорода вважав, що серце — це вмістище душі і що справжнє розуміння може прийти лише зсередини. Він підкреслював важливість саморефлексії та самоаналізу як засобу розуміння власної природи та природи світу. Сковорода також вірив у єдність всього суцього, вбачаючи світ як взаємопов'язане ціле. Він вважав, що кожна людина має унікальну мету в житті, і що саме в прагненні до цієї мети можна знайти справжнє щастя і задоволення [5].

Філософія Г. Сковороди є дійсно народною філософією. І у першу чергу у тому сенсі, що в ній з дивовижною глибиною відбиті особливості ментальності українського народу, розкривається характер українського духу як цілісний феномен у нерозривній єдності його позитивних та негативних сторін. Вона демонструє самоцінність людського життя, повагу до особистості, її право на автономність та самовизначення у світі, котра однак редукується до споглядального, відчужено-пасивного відношення до проблем зовнішнього світу, до прагнення обмежитись врегулюванням його зв'язку з людиною тією третьою символічною реальністю, на місце котрої Сковорода ставив Біблію [4]. Заклик Сковороди до пошуку людиною власного індивідуального етичного шляху, до самостійного самовизначення у світі в практичній площині людського буття обертається відчуженістю, втечею від цього світу, квінтесенцією якої стало його ж знамените "Світ ловив мене, та не впіймав".

Загалом, філософія Сковороди наголошує на важливості прислуховування до мудрості серця, життя в гармонії зі світом природи та вирощування глибокого почуття внутрішнього спокою та задоволеності.

Підсумовуючи, «філософія серця» Григорія Савича Сковороди є дуже актуальною темою навіть в умовах сьогодення. У Сковороди «філософія серця» розглядає людину як центр Всесвіту. Поняття «серця» тлумачиться ним не лише як емоційна сфера, а й як символ духовного життя людини [3]. Взагалі, духовний світ людини є основним об'єктом дослідження мислителя. У понятті «серця» філософ розмежовує матеріальний і духовний початок, підкреслюючи, що тільки духовне, внутрішнє, моральне вдосконалення приведе людину до щастя. З вченням про серце пов'язана етична концепція філософа, за якою серце є найважливішою моральною цінністю і основою щастя людини, яке можливе, коли це саме серце є «чисте» і «світле». Життя людини – це процес безперервного духовного розвитку, засобом якого є самопізнання. І лише вдивляючись у середину себе, в своє серце, людина стає здатною до такого самопізнання.

Список використаних джерел:

1. Эрн В. Борьба за Логос. Г. Сковорода. Жизнь и учение. – Мн.: Харвест, АСТ, 2000. — 592 с. — (Классическая философская мысль)
2. Знакова постать Григорія Сковороди в українській культурі Веб-сайт. URL: <https://www.pdatu.edu.ua/news-13/znakova-postat-hryhoriia-skovorody-v-ukrainskii-kulturi.html>
3. Філософія серця Сковороди: антропологічний аспект Веб-сайт. URL: https://vuzlit.com/2300602/filosofiya_sertsya_skovorodi_antropologichniy_aspekt
4. Філософське вчення Г.Сковороди Веб-сайт. URL: <https://studfile.net/preview/8869861/page:27/>

5. Шмиголь М. Ф., Сандюк Л. О., Симоненко С. П., Сулим О. В. Філософія. Навчально-методичний комплекс для самостійної роботи студентів. 4-е видання, доповнене та перероблене. Одеса: Автограф, 2004.

Виноградова Наталія Михайлівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,

Чумак Єгор Олександрович, студент 3 курсу соціально-гуманітарного факультету спеціальності 033 Філософія Університету Ушинського

РЕЛІГІЯ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ КОЛЕКТИВНОГО НЕСВІДОМОГО В ФІЛОСОФІЇ КАРЛА ГУСТАВА ЮНГА

Карл Густав Юнг - швейцарський психоаналітик, психолог, філософ культури, родоначальник аналітичної психології. Вперше запропонував ряд філософських понять: архетип, колективне несвідоме, комплекс, синхронічність тощо. Значно поглибив і розширив уявлення про несвідоме. Широкою популярністю зараз користується його система психологічних типів (див. напр. Соціоніка, Інтроверсія — екстраверсія і так далі).

На думку швейцарського письменника Карла Густава Юнга, архетипи є універсальними зразками, які є частиною колективного несвідомого і є психічним відповідником інстинкту. Йдеться про поведінкові та особистісні образи та тенденції. Прикладами архетипів є людина (як ми бачимо себе), батько (фігура влади) або дитина (невинність, порятунок).

У цьому сенсі архетип виступає елементом, що дозволяє пояснити породження серії ментальних образів, які дуже подібним чином розробляються різними людьми з різних культур.

Для Карла Юнга архетипи - це форма, яка надається деяким переживанням і спогадам наших предків; це автономні образи, які є частиною колективного несвідомого. Важливою характеристикою архетипів є те, що вони не розвиваються індивідуально у кожної людини, а породжуються впливом соціокультурного контексту кожної людини. Передача зразків мислення та експериментування типових подій кожного суспільства передаються з покоління в покоління, створюючи таким чином низку загальних архетипів для всіх людей. Встановлення архетипів було однією з основ теорії Карла Юнга про колективне несвідоме, яка стверджує, що всі люди мають спільний субстрат у своїй психічній структурі. Загалом, архетипи - це спосіб вираження серії переживань та спогадів, пов'язаних із предками. Іншими словами, кожна

людина розробляє низку архетипів на основі досвіду свого походження. Таким чином, архетипи відстоюють головну ідею колективного несвідомого і посиляються на загальноприйняті уявлення, які присутні у всіх людей.

Юнг теоретизував велику кількість різних архетипів; насправді загальна кількість архетипів не визначена. Однак, на думку автора, деякі є більш поширеними та важливими, ніж інші.

У розвитку архетипів життєво важливу роль відіграє вплив культурного контексту кожної людини. Люди не розробляють архетипів на основі власного досвіду, а на основі соціального досвіду свого оточення. Незалежно від їх колективного походження, якщо архетипи аналізуються індивідуально у кожній людині, це приводить до емоційних та поведінкових зразків, які визначають спосіб обробки відчуттів, образів та сприйняття. На думку Карла Юнга, контекстуальні, культурні та предкові впливи спричиняють породження архетипів, які накопичуються в несвідомому стані людей і визначають значну частину їх психічного розвитку. Для прикладу ідеї архетипів Карл Юнг використав символи та міфи, які, схоже, є у всіх культурах. На думку письменника, той факт, що всі культури мають спільні елементи, свідчить про те, що людські суспільства мислять і діють з пізнавальної та емоційної бази, яка не розвивається на основі досвіду кожної людини.

Карл Юнг особливо підкреслював, що архетипи - це не успадковані уявлення, а успадковані репрезентативні можливості. Таким чином, архетипи розробляються не генетично, а екологічно. Завдяки генетиці передається здатність розвивати архетипи. Пізніше людина розвиває ці архетипи завдяки культурному впливу.

Отже, архетипи - це універсальні образи, які можна виявити в культурних проявах різних суспільств. Мова, поведінка, емоційні реакції та мрії - це елементи, за допомогою яких виражаються архетипи. З цієї причини архетипи можуть бути виявлені та відособлені в будь-якому типі поведінки людей. На думку Юнга, ці архетипи є частиною несвідомого людей, тому вони впливають на поведінку несвідомо. Людина не в змозі виявити, що на певну частину її способу буття впливають архетипи, вироблені в її психіці. У цьому сенсі для деяких психоаналітиків архетипи Юнга є елементами, які змушують певні ролі та функції з'являтися в дуже різних ситуаціях в одній культурі.

Архетипи Карла Юнга можна розділити на дві загальні категорії: основні та інші. Основні архетипи - це низка несвідомих уявлень, які відіграють головну роль у розвитку психіки людини. Таким чином, основні архетипи були б більш доречними та мали б більший вплив, ніж інші, у визначенні розвитку особливостей поведінки індивідів. Карл Юнг визначив, що п'ятьма основними архетипами колективного несвідомого людей є: аніма, анімус, тінь, людина і я.

Аніма - це архетип, який створює зв'язок між свідомістю "Я" та колективним несвідомим, відкриваючи таким чином шлях до Я. Аніма - це

архетип жіночої фігури, який присутній у несвідомому стані чоловіків. Це архетипний образ, який пов'язаний з принципом Ероса і відображає характер стосунків чоловіків, особливо з жінками. Аніма асоціюється з високою емоційністю та силою власного життя. За словами Карла Юнга, проблеми стосунків чоловіків часто виникають внаслідок несвідомого ототожнення з анімою чи проекції аніми на партнера.

Ánimus означає дух на латині і, згідно з теорією колективного несвідомого, посилається на архетипні образи вічного чоловічого в несвідомому жінці. Тобто, це архетипне відношення до аніми у жінок. Як і у своєму жіночому паралелізмі, анімус утворює зв'язок між свідомістю "Я" та колективним несвідомим, відкриваючи таким чином шлях до Я. Найхарактернішими фігурами анімуса є батьки, відомі чоловіки, релігійні діячі, ідеалізовані фігури та молодь.

Тінь - ще один з основних архетипів колективного несвідомого. Тінь є надзвичайно актуальним архетипом для концептуалізації теорії колективного несвідомого, оскільки вона показує, що всі особисті та колективні психічні розпорядження не сприймаються свідомістю через їх несумісність з особистістю. Таким чином, свідомість відкидає велику кількість психічних елементів, які не зникають, а натомість розвивають антагоністичний агент Я в несвідомому. Цей антагоністичний агент свідомого "я" представлений через архетип тіні і виражається через усі ті риси особистості та поведінки, які сам не сприймає як власні та визначальні, і які він приховує від інших.

Людина є архетипом, антагоністом тіні. Тобто це стосується несвідомого аспекту самого себе, яким хочеться поділитися з іншими. Архетипна людина охоплює всі ті несвідомі елементи, які людина приймає як частину свого громадського образу. Аспекти, що відносяться до архетипу людини, співзвучні свідомої частини індивіда, тому людина використовує його як визначальну частину себе.

Нарешті, п'ятим головним архетипом Карла Юнга є Я, який визначається як центральний архетип колективного несвідомого. Цей архетип являє собою останній крок у процесі індивідуалізації людини. У цьому сенсі розуміється, що Я - це архетипний образ цілісності, який переживається як трансперсональна сила, яку вона наділяє життям.

За природою колективне несвідоме надособистісне, в ньому ми маємо справу з початковими формами, які знаходять відображення в міфах, казках і релігійних навчаннях. Але в культурі ми зазвичай маємо справу не з самими архетипами в їх первозданному вигляді, а з символами, крізь які переломлюються ці архетипи.

Релігійний досвід Юнг називав "нумінозним", а релігію сприймав як особливу установку людського розуму, яка має на увазі спостереження за надприродними силами, духами, богами і демонами. Для Юнга релігія - це,

перш за все, установка свідомості, в якій заломлюється вже перероблений людством архетипний досвід. Неперероблений досвід Юнг вважав небезпечним для психіки, оскільки він загрожує "затопленням", втратою людиною свого Его і впаданням в психоз. Під "переробленим" досвідом Юнг розумів релігійні тексти, казки і міфи.

Корисне значення релігії для людини Юнг бачив в тому, що вона захищає від неврозів і допомагає зберегти душевне здоров'я. Релігійні кризи, навпаки, підривають психіку людини і загострюють внутрішні конфлікти. Як приклад такого протиріччя Юнг відзначав кризу символу троїчності в християнстві.

Гюльхан Юлія Борисівна, аспірантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Науковий керівник: **Лісеєнко Олена Василівна**, доктор соціологічних наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ЦІННІСНИЙ АСПЕКТ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ

Національна ментальність може бути визначена як історично сформована система світосприймання, сукупність свідомих чи підсвідомих ціннісних, символічних уявлень, поглядів, настроїв, які детермінують відповідні стереотипи поведінки, діяльності, способи життя народу, нації. Поняття «національної ментальності» відображає стійкий спосіб організації, структури освоєння системи цінностей, які панують в той чи інший момент часу в суспільстві.

Національна ментальність характеризується певною цілісністю, наявністю якісного ядра, який виступає як певна основа цілісного способу життя людини, що визначає як усвідомлено, так і несвідомо напрямок життєдіяльності індивіда.

Важливим структурним пластом якісного ядра національної ментальності є ціннісна складова, яка включає цінності, ціннісні орієнтації, ціннісні уявлення тощо. Як зазначає О. Лісеєнко, «саме ціннісно-культурна складова надає ментальності якісну визначеність» [1]. Цінності та ціннісні орієнтації, які вважаються структурними складовими національної ментальності, є важливими компонентами індивідуальної організації людини, його морально-психологічної

та інтелектуальної діяльності. Ціннісна компонента структури особистості являє собою певну «вісь» свідомості, навколо якої обертаються помисли і почуття людини і з точки зору якої вирішується багато життєвих питань. Ця ж «вісь», в кінцевому рахунку, визначає інтенціональність духовного процесу, рівні духовності, її константи.

При цьому важливо враховувати те, що ментальність - це не проста проекція ціннісних уявлень суспільства, групи на внутрішній світ людини. Це дуже складний соціокультурний феномен, в якому проявляються як загальнопоширені ціннісні установки, прийняті на нерелексивному рівні, так і ціннісні уявлення, "верифіковані" особистим досвідом, власні оцінки, власні ціннісні судження.

Українська ментальність має багато ціннісних аспектів, які відображаються у способі мислення, поведінці та сприйнятті світу населенням сучасного українського суспільства. Безсумнівно сучасні суспільні перетворення впливають на ціннісні, символічні, соціально-психологічні та інші структури національної ментальності, однак традиційні цінності, способи мислення практично залишаються незмінними. Так, в українській національній ментальності такі історичні цінності, як незалежність, самостійність, патріотизм, свобода та ін., які існують на рівні підсвідомості українського народу, передаються від покоління до покоління. Також важливими цінностями у українській ментальності залишаються родинні цінності. Родина має велике значення для українців. Українці дуже поважають своїх батьків, традиції сімейних зв'язків. Українська ментальність відображає повагу до старших та сильний зв'язок зі своєю історичною спадщиною. За результатами дослідження «Українське суспільство», здійснених Інститутом соціології НАНУ впродовж 1992-2021 рр., ціннісна складова національної ментальності характеризується домінуванням цінностей, пов'язаних зі сім'єю, дітьми, здоров'ям та добробутом [2].

В ціннісній складовій української національної ментальності населення, як свідчать дані моніторингу 2003-2021 рр., почали відбуватися зміни, пов'язані з зростанням важливості цінностей державної незалежності, патріотизму, а також цінностей, які пов'язані із солідаризацією, комунікацією, зміцненням соціальних зв'язків.

Українці проявляють солідарність та співчуття до інших людей, особливо у складних ситуаціях. Вони готові допомогти тим, хто потребує підтримки, і ділитися своїми ресурсами.

Українська ментальність пронизана патріотизмом і любов'ю до своєї країни. Українці пишаються своїми традиціями, культурою та історією. Вони готові встояти за свої права та незалежність. Українці мають сильну національну гордість і прагнуть до збереження та розвитку української мови, культури, традицій та історії.

Ціннісний аспект трансформацій української ментальності також пов'язаний з розвитком громадянської відповідальності. Цей процес включає формування у свідомості громадян почуття відповідальності за долю своєї країни та її розвиток. Крім того, трансформація української ментальності включає зростання важливості такої цінності, як толерантність. В українському суспільстві за роки незалежності відбулись потужні зміни у формуванні культури толерантного сприйняття «іншого», хоча рівень нетолерантності досі є відносно високим.

Однією із найважливіших цінностей в українській ментальності є цінність свободи. За результатами Міжнародного дослідження World Values Survey (WVS) у 2020 році українці вважали свободу більшою цінністю навіть за безпеку та рівність: 70% погодились, що свобода важливіша цінність, а 31% відповіли, що свобода важливіша за безпеку. Варто зазначити, що показники високої цінності свободи в українській ментальності має схожі показники з цінністю свободи в ментальності населення Європи [3].

Методологічні аспекти дослідження національної ментальності і розробка сучасних підходів до дослідження ціннісних зрушень української національної ментальності залишаються актуальними і недостатньо розробленими. Тому залишається важливим подальша розробка методологічних підходів до дослідження феномену української національної ментальності, виявлення стану ціннісних зрушень у національній ментальності в сучасному українському суспільстві.

Список використаних джерел

1. Лісеєнко О. В. Українська національна ментальність: ціннісні зрушення в умовах сучасності. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2022, № 2. С. 140-145
2. Українське суспільство: Моніторинг соціальних змін. К.: Інститут соціології НАН України, 2021. 545 с.
3. World Values Survey
URL : <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp>

Калюжна Сніжана Ігорівна здобувачка освіти, Державний торговельно-економічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОЛОДОЇ ЛЮДИНИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сьогоденних умовах недостатньо успішно долати життєві виклики та здійснювати особистісні вибори. Мінлива реальність змушує молоду людину

результативно жити в екстремальних умовах, в умовах нескінченного пошуку своїх смислів, в пошуку себе. Молодь завжди уособлювала майбутнє [1,2,3,4]. Молодь – це найактивніша і найперспективніша верства населення, яка формується в умовах сучасного світу. Від того, які цінності, переконання та життєві пріоритети будуть закладені в їхню свідомість, залежить подальший розвиток суспільства. Сьогоднішня молодь знаходиться в складному соціально-економічному та політичному середовищі, яке змушує її швидко адаптуватися до змін. У той же час, умови, в яких вона зростає, визначають її світогляд, ціннісні орієнтації та поведінку. Розвиток соціуму на кожному своєму етапі формує особливі вимоги до особистості, що відповідають конкретному історичному періоду та соціальним відносинам, що в ньому сформувалися. Відповідно до цього зміни, що відбуваються в суспільстві, викликають формування відповідного соціальної реальності типу особистості, що у свою чергу забезпечує життєздатність, як суспільства, так і окремого індивіда[5].

Сім'я є одним з найважливіших чинників, що впливають на формування молодшої людини в сучасному світі. Сімейне середовище може мати значний вплив на розвиток характеру, цінностей та навичок молодшої людини. Один з найважливіших аспектів формування молодшої людини у сім'ї – це навчання емоційній інтелігентності. Батьки можуть надавати дітям можливості відчувати та виражати свої емоції, розвивати навички розуміння і співпереживання з іншими людьми. Це допоможе молодій людині в майбутньому будувати здорові та плідні стосунки з оточуючими людьми. Також важливим є розвиток самооцінки та самоповаги. Батьки можуть сприяти цьому, надаючи дітям можливості виражати свої думки та почуття, підтримуючи їх в індивідуальних проєктах та цілях, демонструючи повагу до їхніх прав та поглядів. Це допоможе молодій людині розвивати впевненість у собі та вміння приймати важливі рішення у своєму житті. Навчання етиці та моралі є ще одним важливим аспектом формування молодшої людини. Батьки можуть надавати приклад та пояснювати принципи добра, справедливості та моральних цінностей, які є важливими для суспільства та успішного життя. Нарешті, сім'я може мати великий вплив на навчання та розвиток молодшої людини. Батьки можуть допомогти дітям знаходити та розвивати їхні таланти та інтереси, сприяти розвитку навичок.

Однією з основних особливостей формування молодшої людини в сучасних умовах є постійне переважаєння інформації з медіа та Інтернету над більш традиційними методами отримання знань. Зокрема, медіа діляться на телебачення, інтернет, соціальні мережі, відео та інші джерела. Вони стають основними засобами впливу на формування світогляду молоді, її інтересів та бажань. Інфпростір забезпечує доступ до великої кількості інформації, що дозволяє молодим людям бути більш освіченими та обізнаними про події в світі. Інформаційне середовище сучасного світу має не тільки позитивні, але й

негативні впливи на молодь. Зокрема, на думку багатьох дослідників, постійне споживання контенту з Інтернету та соціальних мереж може призвести до зменшення уваги та концентрації, а також до втрати мотивації та ініціативи соціуму на кожному своєму етапі формує особливі вимоги до особистості, що відповідають конкретному історичному періоду та соціальним відносинам, що в ньому сформувалися. Відповідно до цього зміни, що відбуваються в суспільстві, викликають формування відповідного соціальної реальності типу особистості, що у свою чергу забезпечує життєздатність, як суспільства, так і окремого індивіда.

Сучасний світ надає великі можливості для отримання знань та навичок через доступ до інформації та технологій[6,7,8,9]. Освіта є однією з найважливіших складових формування молоді свою чергу забезпечує життєздатність, як суспільства, так і окремого індивіда[10,11]. Сучасні підходи до освіти спрямовані на розвиток не тільки інтелектуальних, але і соціальних, культурних, емоційних та інших аспектів особистості молодої людини. Знання допомагають молодій людині розвивати критичне мислення, вирішувати проблеми та приймати обґрунтовані рішення. Це також допомагає формувати етичні та моральні цінності, які важливі для життя у суспільстві. Завдяки освіті молоді люди можуть отримати різноманітні професії, розвивати творчі здібності та здобувати знання в різних галузях. Від вибору освіти залежить майбутнє кожної людини та її можливості для кар'єрного росту та самореалізації. Освіта також сприяє соціальній мобільності та зменшенню соціальної нерівності. Вона дозволяє людям з різних соціальних шарів отримувати однаковий рівень освіти та мати рівні можливості для розвитку. Нарешті, освіта допомагає формувати громадян, які здатні діяти свідомо та відповідально у своїй країні та у світі, є ключовим елементом для розвитку індивідуальності та суспільства в цілому.

Динаміка розвитку суспільного життя не виключає можливості вирішення проблем шляхом проб і помилок, тому одним із важливих моментів формування нової соціокультурної форми особистості є передбачення й розуміння реальності «кілька кроків». попереду". Щоб не загострювати глобальні проблеми, сучасній людині необхідно передбачати соціальні ризики та наслідки своїх дій, тобто наперед відображати реальність. Тому все більшої актуальності набуває орієнтація на варіативний тип індивідуальної життєдіяльності, оскільки молода людина має навчитися приймати рішення, які з більшою ймовірністю сприятимуть досягненню поставлених цілей. бути готовим обирати варіанти своїх дій, оцінювати їх наслідки, бути готовим відповідати за наслідки обраного способу вирішення проблеми[12]. Оскільки життя навколо них швидко змінюється, а молоді люди бачать навколо себе дуже мало стабільності, у відносності та ситуаціях з'являються тенденції. Вони намагаються вижити в швидко мінливому світі і у них розвивається здатність пристосовуватися до будь-якої ситуації. Як наслідок – молодь швидко все оцінює, з'являється гнучкість, адаптивність і хитрість. З одного боку, це добре, бо виховує

молоде покоління проти ідеологічних обмежень і фанатизму. З іншого боку, в людському розумі немає порядку[13]. Проблему соціальної адаптації молоді в сучасних перехідних суспільствах можна вирішити шляхом цілеспрямованого та системного залучення всіх гілок влади до життя молоді. Державна політика має сприяти створенню економічних і соціальних умов, необхідних для розвитку молоді, шляхом широкої підтримки державою і громадськістю інноваційної діяльності, соціального захисту молоді, розвитку творчої діяльності, здібностей, умінь і навичок молоді. а також стимул до саморозвитку та самосвідомості, завдяки чому створюватимуться передумови для швидкого розвитку.

Таким чином, формування молоді в сучасних умовах дійсно є складним та багатограним процесом. Цей процес має багато своїх особливостей та полягає в тому, що молодь навчається поводитися в соціальному середовищі, дотримуватися норм та цінностей, що прийняті в суспільстві. Нинішній світ змінюється дуже швидко, і тому молодь повинна адаптуватися до цих змін, розвивати свої здібності та навички, щоб знайти своє місце в суспільстві та реалізувати свій потенціал. соціалізація молоді також грає важливу роль у їхньому формуванні.

Список використаних джерел

1. Шуст Н.Б. Соціальна технологія дослідження креативного потенціалу молоді// Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики / Міжвузівський збірник наукових праць. Київ – Запоріжжя Одеса, 2000. Вип. 5. С. 415–424.
2. Шуст Н.Б. Молодь у системі наступності поколінь// Вестник международного славянского университета (г. Харьков). Серия «Социология». 2000. Т. 3, № 2. С. 9–12.
3. Шуст Н.Б. Динаміка економічних орієнтацій молоді//Теоретико-методологічні аспекти соціологічного аналізу молоді// Вестник Международного славянского университета (г. Харьков). Серия «Экономика. Социология». 2000, Т. 3, №5. С. 66–69.
4. Шуст Н.Б. Інноваційна діяльність молоді в період трансформації суспільства: дис. д-ра соціол. наук: 22.00.03 / Н.Б. Шуст. К., Київський національний університет ім. Т.Г.Шевченка. 2001. 401 с.
5. Лукашевич М.П. Особливості соціалізації української молоді в сучасних умовах // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія №4. 2009. С.34 – 36.
6. Шуст Н.Б., Філик Н.В. Інновації в освіті: соціокультурний вимір // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал. К. : Міленіум, 2019. № 1. С.144- 150. <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/40258>

7. Шуст Н.Б. Інновації в освіті як необхідність// *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. К.: НАУ, 2019. № 4(49). С.211-214.
8. Шуст Н.Б. Компетенції- основа поступального розвитку освіти // *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія «Юридичний вісник «Повітряне космічне право»*. №1(14) 2010. К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010.С.86-89.
9. Шуст Н.Б. Наука в освітній діяльності: шлях до здобуття якісної освіти // *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія «Юридичний вісник «Повітряне космічне право»*. №2(15) 2010. К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. С.88-91.
10. Шуст Наталія. Освіта у стратегії випередження гібридних загроз українській суб'єктності у глобалізованому світі. Соціокультурні трансформації та геополітичні виклики в умовах багатопольярного світу [Електронний ресурс] : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 24 листоп. 2022 р.) / відп. ред. А. Кравченко. Київ : Держ. торг.- екон. ун-т, 2022. С. 357-360. ISBN 978-966-918-058-2 DOI: <http://doi.org/10.31617/k.knute.2022-11-24>
11. Kresina, I., Shust, N., Hultai, M., Spivak, M., & Durnov, Ye. (2020). Social responsibility in the context of global challenges: the case of Ukraine. *Revista Amazonia investiga*, 9(27), 578-587. URL:<https://doi.org/10.34069/AI/2020.27.03.62>
<https://lumenpublishing.com/journals/index.php/po/article/view/4567>(дата звернення: 05.04.2023)
12. Савін Є. Є. Формування профілю сучасної соціально успішної молоді людини в контексті реалізації державної молодіжної [Електронний ресурс]. – Режим доступу: політики: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=617>
13. Тащенко А.К. Моделі соціалізації молоді в сучасному суспільстві // *Соціальні технології. Актуальні проблеми теорії та практики. Міжвузівський збірник наукових праць. Вип.12. Київ.2007. С. 88-99.*

Міхальова Юлія Олександрівна, аспірантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університету імені К.Д. Ушинського

Науковий керівник **Лісеєнко Олена Василівна**, доктор соціологічних наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА ЧЕРЕЗ ВТІЛЕННЯ КОНЦЕПТУ СВІТОСПРИЙНЯТТЯ

Проблематика правової культури особистості актуальна в силу наявності проявів деформації правової свідомості населення нашої країни, яка склалася в силу багатьох факторів - таких як відбиток режиму правління, який існував до 1991 року та який вкоренився в свідомості через ідеологію та світосприйняття людей, відсутність на належному рівні самоцінності та української самоідентичності, існування державного апарату в основу якого біли покладені старі механізми управління в силу їх напрацювання такі як - пріоритетність не професіоналізму та людських якостей особистості, а купівля посад, наближеність до правлячої верхівки, власні інтереси, а не суспільні, корумпованість та багато іншого. І наша сучасна реальність в якому опинилося українське суспільство це - результат стратегій нашої держави, всіх рішень, які приймалися представниками влади та всіх рішень кожного окремого члена нашого суспільства. Відповідальність представників держави та народу взаємна, оскільки верхівка правління нашої держави - це зріз суспільної свідомості. Неможливо вирішити питання, перекинувши відповідальність на державу і зазначити, що народ ні в чому не винен, оскільки мовчазна згода є також рішенням - погодитися з системою та дотримуватися не гласно установлених в ній правил.

Першим кроком для наближення до вирішення окреслених проблем суспільства є взяття відповідальності кожним членом суспільства за власне життя та всі рішення, які приймалися в минулому та прийняті в теперішньому, а також за особисте майбутнє. Особисте майбутнє, народжується з бачення і відповідей на питання, які визначають сприйняття людиною себе та зазначенням основних власних характеристик, якостей характеру, з переліком бажань і відповіді на питання: «навіщо я це хочу». Зазначений стислий зміст прояснень про себе - формує картину особистого майбутнього.

Другим кроком для зміни в соціальній дійсності є необхідність усвідомлення людиною як саме проявляється її свобода волі, якою вона наділена. І через таке усвідомлення людина окреслює зону власної

персональної відповідальності. Свобода волі людини проявляється у реакції - реагуванні на події, в усвідомлюванні себе, своїх меж, процесів, подій, які відбуваються, своїх мрій, власних - дій, цінностей, інтересів, а також прожиття почуттів, прийняття себе та всього світу або навпаки звичних реакціях на події як спалах, неусвідомлення себе та процесів життя, відмова у розумінні свого тіла та своїх потреб, відторгнення емоцій та власної самоцінності, не взяття відповідальності, а її перекладення на іншого або обставини. Сфера вирішення питання наявності правової культури особистості лежить в площині формування призми світосприйняття.

Через сприйняття людиною власної цілісної гармонійної природи в моменті свого буття, яка живе власним життям, реалізуючи власні мрії як підкази душі для набуття необхідного їй досвіду за для якого вона знаходиться на планеті Земля. Такі люди, які в ладу з собою та з світом, спроможні стати особистостями з правовою культурою, які передаватимуть значущі стратегії для продовження існування нашої людської цивілізації.

Сучасна призма світосприйняття в суспільстві людини не враховує цілісність та гармонійність людської природи та наявність внутрішніх та зовнішніх ресурсів для її відновлення, варто лише виявляти наявність дисгармонії в системі та швидко ефективно їх виправляти. Зазначене самосприйняття виникає з глибокого самоусвідомлення та відношення до себе і з собою. Важливість розуміння внутрішньої власної структури, механізмів управління нею, відкривають можливості переходу на якісний рівень взаємодії з собою. Знати, як змінювати себе та де знаходяться ті ключі власної сили, якими наділена людина також важливі на життєвому шляху. Мислення людини з якого формується призма світосприйняття призводить до тих результатів, які її оточують. Неодмінно у кожного є певні вихідні початкові дані і ці дані є тією платформою – спадком з якої починає людина шлях – до свого раю чи аду.

На рівні державних систем, необхідно дивитися в саму суть – серцевину, не в букву закону, а в дух закону, оскільки саме він втілений в змісті норми права. Людина, яка наділена владними повноваженнями транслює та взаємодіє з іншими шляхом проєціювання власних стратегій.

Суспільне майбутнє народжується з масштабного бачення картини майбутнього нашої держави та також конкретних відповідей на основні питання. Одне із основних питань, яке закладає контур українського майбутнього: «для чого наша держава?». Для взяття нової ролі у світовому порядку України як миротворця у світі, оскільки досвід, який зараз набуває Україна власною пролитою кров'ю безцінний і наша держава закладає фундамент політики об'єднання світу, необхідність відсутності нейтральності, а здійснення вибору «світла чи темряви», зміни мислення з форми на зміст, зміни свідомості людей через формування та впровадження нового концепту призми світосприйняття.

Начев Андрій Петрович, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності, проректор із соціально-гуманітарної та науково-педагогічної роботи ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

ОРІЄНТАЦІЯ НА ІНФОРМАТИЗАЦІЮ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СВІТУ

Орієнтація на цінність як наукова проблема привертає увагу широкого спектру вчених різних областей наукових знань. Вона розглядається у тісному зв'язку з життєвими цілями особистості, способом її життя, потреб, інтересів, психологічних поглядів тощо. Такий широкий спектр питань, що стосується того, як досліджується суть та характер ціннісних орієнтацій, дозволяє розрізнити щонайменше кілька областей вивчення цього явища. Особливий інтерес представляють дослідження, в яких визначаються суть, структура, зміст ціннісних орієнтацій, їх функції в житті людини та суспільства, типологізація як самих ціннісних орієнтацій, так і людей на основі природи їх ціннісних орієнтацій. Дійсно, без уточнення суттєвих властивостей ціннісних орієнтацій, які, на думку багатьох дослідників, є важливою складовою внутрішньої структури особистості, неможливо з'ясувати їх визначну роль у процесах трансформації. Система ціннісних орієнтацій є важливим елементом ціннісного ставлення людини до навколишньої реальності. Орієнтація на цінність, як зазначено у філософських джерелах, – це селективне ставлення людини до матеріальних та духовних цінностей, система ставлення такого відношення, переконань, переваг, які впливають на поведінку людини. Цінність розуміється як позитивне чи негативне значення об'єктів світу для індивіда, класу, соціальної групи, суспільства в цілому, яке проявляється через сферу життя, інтересів, потреб та соціальних відносин. Критерії оцінки цього значення в моральних стандартах та принципах, ідеалах, цілях, ставленнях. Характерною рисою сучасного українського суспільства є його транзитивність, яка стосується майже всіх сфер її життя. Однак зміни, що відбуваються в суспільстві, характеризуються різними темпами розвитку, багатогранною орієнтацією, різною глибиною проникнення в соціальний організм і, нарешті, різними соціальними наслідками.

Характерною рисою кожної людини під час корінних змін у суспільстві є усвідомлення її власної участі у глибоких процесах та подіях, які відбуваються в цьому суспільстві. І це не може не вплинути на формування ціннісних орієнтацій особистості, зміст яких все більше збагачує універсальний сенс і впливає на орієнтацію її особистих інтересів та потреб. Але іноді існує певний розрив між об'єктивно існуючими значеннями та суб'єктивною здатністю їх сприймати. З вищевикладеного, ми можемо зробити висновок, що цінності

діють як: 1. Бажаний, кращий для даного індивіда, соціального співтовариства, суспільства, держави, тобто, стан соціальних зв'язків соціального предмета, зміст ідей; 2. Критерій оцінки реальних явищ; вони визначають зміст цільової активності; 3. Регулювання соціальної взаємодії; 4. Внутрішній примус до активності. У нашому суспільстві зона збігу звужується. Конфлікти не можуть бути вирішені в рамках старих ідей та ідеалів – це створює реальну загрозу для існування суспільства. Розбіжності в системі цінностей та ідеалів не повинні затьмарювати загальне, що об'єднує носіїв однієї культури. Поінформованість про соціально-групові інтереси не повинна призвести до їх абсолютизації, до якої ми прагнули протягом багатьох років. У той же час важливо забезпечити в культурі всіх членів суспільства пріоритет цінностей, що об'єднують націю, зміцнення суспільства, гарантують безпечне життя людини, її права, свободи та мир на Землі.

Система ціннісних орієнтацій особистості є важливим елементом ціннісного ставлення людини до навколишньої реальності. Орієнтація на цінність - це вибіркове ставлення людини до матеріальних та духовних цінностей, система такого ставлення, переконань, переваг, які впливають на поведінку людини. Цінність розуміється як позитивне чи негативне значення об'єктів світу для індивіда, класу, соціальної групи, суспільства в цілому, яке проявляється через сферу життя, інтересів, потреб та соціальних відносин. Орієнтації на цінність також розглядаються як система соціальних цінностей, сприйняті особистістю, зосереджуючись у широкому діапазоні соціальних цінностей, індивід обирає ті, які найбільш тісно пов'язані з його домінуючими потребами. Об'єкти цих потреб, усвідомлення людини, стають його провідними життєвими цінностями. Враховуючи особисті цінності як показник певного рівня розвитку особистості, рівень її самовизначеності поведінка. Починаючи з другої половини 1960-х років у ряді розвинених країн, почала розвиватися концепція "інформаційного суспільства" як модифікації концепцій постіндустріального суспільства. У 80 -х роках дослідження проблем інформаційного товариства за кордоном значно розширилися. Інформація в сучасному суспільстві є важливим ресурсом соціально-економічного, технологічного та культурного розвитку, крім того, це головна цінність сучасних цивілізацій. У філософії концепція інформації пов'язана з процесами роздумів. Інформаційні процеси в суспільстві створюють спеціальну інформаційну сферу, яка виступає як частина інформації про всю сферу взаємодії між суспільством та природою і пов'язана з керівництвом, пізнанням, спілкуванням. Суспільство, що отримує певний масив інформації, використовує її для власного розвитку та існування, і це зменшує процеси порушень інформації, призводить до обмеження різноманітності в процесах відображення. Процес інформатизації ґрунтується на тому, що інформація є важливим фактором соціального прогресу. Тому суспільство, яке в його

розвитку не вчасно піде на шлях інформатизації, приречується до історичної відсталості, політичної, економічної залежності і може перетворитись на інформаційну колонію тих держав, які досягли етапу інформації суспільство. З усіма різноманітними підходами до визначення інформаційного суспільства можна виділити п'ять основних критеріїв, які, у свою чергу, безпосередньо пов'язані з рівнями визначення новизни в суспільстві. Такі критерії можна враховувати: технологічні; економічний; соціологічний (критерій, пов'язаний із сектором зайнятості); географічний (просторовий); культурний. У той же час, незважаючи на те, що теоретики сприймають будь-який знак як основу, решта не є взаємовиключними і доповнює один одного високою мірою. Інформатизація суспільства - це глобальний соціальний процес, особливість якого полягає в тому Засоби мікропроцесору та обчислювального обладнання, а також різні засоби інформаційної взаємодії та обміну. Поява та розвиток комп'ютерів є необхідною складовою процесу інформатизації суспільства та освіти. Це вимагає серйозних зусиль у багатьох сферах, включаючи усунення комп'ютерних неграмотності, формування культури використання нових інформаційних технологій тощо.

Список використаних джерел

1. Борінштейн Є.Р. Особливості соціокультурної трансформації сучасного українського суспільства. Одеса: Астропринт, 2006. 400 с.
2. Пальчинская М.В. Роль Интернет в политической деятельности религиозных организаций Украины. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. 2005. № 2 (16). С.116-122.
3. Пальчинська М.В. Соціокультурні детермінанти інформаційного суспільства: соціально-філософський аспект. *Грані*. Том 25. 2022. №6. С. 98-104.

Псьота Софія Олександрівна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність 081 «Право»,

Науковий керівник: **Нівня Ганна Олександрівна**, кандидат філософських наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права, Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Одеса, Україна

ПРАВОВІ ОБМЕЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Держава гарантує громадянам захист їх основних прав та свобод, надає соціальний захист вразливим категоріям. Проте існують певні випадки, коли виникає необхідність в правовому обмеженні державної влади, для чого розроблені конкретні правові алгоритми.

Окремим учасникам суспільних відносин надаються особливі владні повноваження для повноцінної реалізації професійних функцій. Це обумовлено специфікою завдань, вирішення яких покладається на працівників певних установ та організацій (наприклад, представників правоохоронних органів, судової влади, місцевого самоврядування, керівників підприємств, тощо). Але практика показує, що наділення окремих осіб більшим, у порівнянні з іншими громадянами, обсягом повноважень, призводить не лише до позитивних, а й до негативних результатів. Зважаючи на повноваження, надані державою, чиновник, у порівнянні з іншими громадянами, має значно більше можливостей для задоволення власних інтересів. В юридичній науці дане явище отримало назву «зловживання правом» [2, с.192-193].

Для запобігання зловживанням існують певні правові обмеження, що виходять з принципу верховенства права. Відповідно до частини першої статті 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Верховенство права – це «панування права в суспільстві» [1]. Верховенство права являє собою нормативний ідеал, на який має орієнтуватися кожна система права. Верховенство права є універсальним та інтегральним принципом. До його основоположних складових належать: принцип законності, принцип поділу державної влади, принцип народного суверенітету, принцип демократії, принцип юридичної визначеності, принцип справедливого суду [1]. Отже, реалізація принципу верховенства права шляхом виконання заздалегідь визначених та оголошених правил забезпечує обмеженість органів державної влади у їх діях [1]. Без реалізації принципу верховенства права не можливо побудувати демократичну державу.

Правові обмеження в юридичній літературі класифікуються за різними підставами. Залежно від елементу структури норми права, яка передбачає конкретне обмеження, правові обмеження поділяються на юридичний факт-обмеження, обмеження-обов'язок, обмеження-заборону, обмеження-припинення, обмеження-покарання; залежно від галузевої належності нормативного акта, в якому передбачено обмеження, правові обмеження бувають конституційно-правові, кримінально-правові, цивільно-правові і т. д.; в залежності від сфери застосування виділяють міжнародні (квоти, санкції) та внутрішньодержавні обмеження; На підставі змісту правових обмежень існує поділ на морально-правові (догана), матеріально-правові (штраф), організаційно-правові (переведення на нижчу посаду) обмеження [2, с. 194-195]. Така класифікація свідчить про наявність сформованої, розгалуженої системи правових обмежень. Наведемо лише декілька прикладів правових обмежень, закріплених в законодавстві України.

Так, обмеження-обов'язок припускає необхідність здійснення особами, які мають владні повноваження, визначених у законі дій суто в інтересах держави та суспільства. Зокрема, згідно з положенням ст. 8 Закону України

«Про державну службу», державний службовець зобов'язаний «зберігати персональні дані осіб, що стали йому відомі у зв'язку з виконанням посадових обов'язків, а також іншу інформацію, яка відповідно до закону не підлягає розголошенню» [4]. Обмеження такого типу гарантує збереження прав і свобод громадян, та забезпечує авторитет інституту державної служби в суспільній свідомості.

Як приклад правового обмеження-заборони можна розглянути певні положення законодавства, що регламентують діяльність правоохоронних органів. Це ст. 7 Закону України «Про Національну поліцію», що включає заборону для поліцейських за будь-яких обставин «сприяти, здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження з людьми» [5]. У разі виявлення таких дій закон зобов'язує поліцейського вжити заходи щодо їх припинення, а також доповісти про зазначені факти безпосередньому керівництву [5]. Діяння поліцейського, що не дотримується такого обмеження-заборони, стають соціально небезпечними, і здатні завдати шкоди як інтересам громадян, так і інтересам держави [2, с. 197].

Для обмеження правом державної влади також існує система «стримувань та противаг». З метою забезпечення ефективності діяльності державної влади, забезпечення контролю за її діяльністю, та уникнення загрози узурпації влади, пропонується забезпечити раціональний розподіл повноважень між органами влади. Концепція стримувань і противаг передбачає рівність і взаємозалежність між гілками влади [3, с. 20].

Суб'єктами системи стримувань і противаг, згідно з Конституцією України є Верховна Рада, Президент, Кабінет Міністрів, Конституційний і Верховний Суд. Дана система реалізується через повноваження зазначених органів, що включають суворо регламентовані взаємні обмеження. У Конституції України передбачені такі інститути системи «стримувань і противаг» як: право «вето» Президента на законопроект, прийнятий Верховною Радою; імпічмент Президента з боку Верховної Ради, що призводить до його усунення з поста; прийняття Верховною Радою резолюції недовіри Кабінету Міністрів, яка має наслідком його відставку та ін [6]. Отже, законодавством передбачені правові обмеження для всіх рівнів державної влади. Система «стримувань і противаг» є важливим засобом побудови правової держави і являє собою вираз принципу верховенства права.

Отже, в сучасному світі обмеження державної влади правом є необхідною складовою ефективною та демократичною правовою системою. Це утримує посадовців на всіх рівнях від свавілля та зловживання повноваженнями, забезпечує громадянам безпеку та дотримання їх основоположних прав і свобод, а також гарантує атмосферу миру та злагоди в суспільному житті держави. І хоча дані заборони усвідомлюються не кожним чиновником, вони є

законодавчо закріпленими, що поволі в позитивному ключі змінює суспільну і правову свідомість.

Список використаних джерел

1. Верховенство права. Конституційний суд України: офіційний веб-сайт. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/34-verhovenstvo-prava> (Дата звернення: 10.05.2023).
2. Левада О.В. Правові обмеження як засоби попередження зловживання правом (теоретико-правовий аспект). Вісник Національної академії правових наук України. 2017. Вип. 1 (88) С.192-200.
3. Москальчук Ю. Г. Система стримувань і противаг як ефективний засіб досягнення взаємодії у роботі органів законодавчої, виконавчої та судової влади. Публічне управління і адміністрування в Україні. Науковий журнал. 2020. Вип. 16. С. 19.23.
4. Про державну службу : Закон України від 10 груд. 2015 р. №889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 10.05.2023).
5. Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015р. №580-VIII . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 10.05.2023).
6. Скакун О. В. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-1575.html> (дата звернення: 10.05.2023).

Стовпець Олександр Васильович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії Одеського національного морського університету

ПРОБЛЕМА ЛЮДСЬКОЇ СВІДОМОСТІ В "ЕПОХУ НЕЙРОМЕРЕЖ"

Сьогодні ми дедалі частіше чуємо про нейромережі, які дивують людську уяву своєю здатністю генерувати різноманітний контент, аналізувати текстову та візуальну інформацію, асистувати людині у вирішенні інтелектуальних задач. Навіть лунають побоювання, що штучний інтелект, покладений в основу функціонування нейронних мереж, настільки швидко самонавчається, що це може врешті-решт призвести до непередбачуваних соціальних наслідків.

У даному дослідженні пропонується стисло розглянути поняття "нейромережі" та "свідомість". Бо серед найбільш радикальних ідей, котрі

здебільшого і породжують страх щодо заміни людського інтелекту - штучним, існує уявлення, що людина стане "непотрібною" з моменту, коли (якщо колись) буде винайдено повноцінну штучну свідомість, яка за своїми творчими та розумовими здібностями не поступатиметься нашій природній, людській.

Нейромережа (або штучна нейронна мережа) – це комп'ютерна модель, розроблена для імітації роботи нервової системи людини. Вона є одним із ключових інструментів у галузі штучного інтелекту та машинного навчання. Нейронні мережі складаються з багатьох зв'язаних штучних нейронів, які взаємодіють один з одним і передають інформацію через усю мережу. Кожен штучний нейрон отримує вхідні дані, обробляє їх і передає результат іншим нейронам. Ці сполуки між штучними нейронами імітують синаптичні зв'язки у нервовій системі живої істоти.

Процес навчання нейронної мережі заснований на принципі підстроювання ваги зв'язків між нейронами, щоб мережа могла певним чином реагувати на вхідні дані. Навчання нейронної мережі включає надання великої кількості прикладів вхідних даних і відповідних вихідних значень, щоб мережа могла навчитися розпізнавати зразки і робити ряд передбачень. Нейронні мережі знаходять широке застосування в різних галузях, таких як комп'ютерний зір, обробка природної мови, рекомендаційні системи, розпізнавання мови, управління роботами та багато інших. Вони здатні обробляти складні дані, знаходити закономірності та робити прогнози на основі наявних зразків. Та це поки що не "свідомість" у її класичному розумінні, і не "інтелект", а лише його математична комп'ютеризована модель. Що ж тоді відрізняє "свідомість"?

Проблема свідомості є настільки важливою для філософії, що утворилася навіть окрема сфера досліджень - *філософія свідомості*. Прилучення людини до світу духовного, ідеального здійснюється у людському бутті *способом свідомості*. Вона також виступає передумовою для раціонального, інтелектуального осмислення реальності, завдяки чому людина здатна перетворювати та пристосовувати навколишнє середовище під власні потреби, цілі, інтереси, бажання чи прагнення.

Поняття "свідомість", в більш-менш сучасному розумінні, було сформульоване не так вже давно, деє у XVII столітті. Мисляче людство й раніше задавалося питанням, що ж принципово відрізняє людину від інших живих істот, які також здатні демонструвати поведінку, характер, проявляти певну активність щодо навколишнього світу. Однак більшість роздумів щодо феномену свідомості у минулі часи асоціювалися із категоріями "дух" (як дещо об'єктивно-духовне) та "душа" (суб'єктивно-духовне, пов'язане із внутрішнім світом конкретної людини). Втім, ці поняття традиційно були перенасичені всілякими міфологізмами, переобтяжені релігійними нашаруваннями - інколи ірраціональними, містичними, езотеричними, - недостатньо поясненими з точки зору наукової логіки.

Дослідження феномену свідомості не може ігнорувати того важливого аспекту, що свідомість мала колись (та з якихось причин) *виникнути*, та в подальшому зазнавати певних змін у процесі розвитку суспільства. Тому до філософських проблем свідомості належить насамперед *проблема її походження*. Сучасна філософія (і наука) нині не можуть дати остаточного і безсумнівного розв'язання цієї проблеми, але наявні на сьогодні авторитетні *концепції походження свідомості* допомагають цю проблему висвітлити і багато чого зрозуміти на шляху до її розв'язання.

Безумовним позитивним моментом *теологічної концепції* постає те, що вона пов'язує людську свідомість із трансцендентним началом, із деяким вищим замислом, із чимось абсолютним, тим що виходить за межі фізичного світу, тобто не обмежує свідомість лише аспектами існування людини як біологічної істоти, не зводить життя людини тільки до її виживання, але підіймає на рівні творчості, пізнання, мислення, культури, духовності. Проте релігійна концепція залишає поза розглядом зв'язок свідомості із людським організмом (зокрема, вона не розглядає нейрофізіологічні особливості людського мозку), а також ігнорує фактори соціальної історії, інформаційний та ноосферний чинники.

Дуалістична концепція походження свідомості пропонує вважати, що в основі усіх світових процесів лежать два начала - матеріальне та духовне, при цьому свідомість є проявом духовного начала людського буття (що не заперечує матеріальних особливостей людської істоти, проте доповнює їх, роблячи людину істотою мислячою, розумною, здатною до аналізу й саморефлексії).

Концепція єдиного інформаційного поля, намагаючись пояснити походження людської свідомості, наголошує на тезі, яка не викликає серйозних заперечень: усі процеси світу супроводжуються обміном інформацією. Тому логічно припустити, що існує єдине поле інформації для усіх світових процесів та явищ. Людська свідомість - це один із проявів інформаційних процесів. І хоча людську свідомість не можна просто звести до інформації, але, безперечно, вона має до неї пряме відношення (адже свідомість аналізує інформаційні потоки й оперує масивами інформації за допомогою функцій мозку). Втім, безпосередній зв'язок структур мозку із *визначенням змісту* цих інформаційних потоків неможна вважати доведеним (оскільки сучасна нейрофізіологія й когнітивістика поки що не спромоглися показати, що "думка" продукується саме структурами мозку, а не свідомістю, рівно як не доказано, що *свідомість людини та мозок* - це тотожні субстанції). Соціальне середовище та людська діяльність виконують функції "налаштування" мозку на необхідні параметри дії; тому поза ними свідомість не виникає (це стверджується, серед іншого, в роботах нейрофізіологів Карла Прибрама та Джона Екклза).

Концепцію еволюції (як підстави для розвитку феномену свідомості) можна представити в різних варіантах. У найбільш відомому варіанті дарвінівської теорії "природного відбору та еволюції видів" стверджується, що внаслідок боротьби за існування та пристосування до умов довкілля відбувається удосконалення різних видів живих організмів, і так, ймовірно, зрештою з'являються психіка та людська свідомість. Але сучасна генетика заперечує можливість настільки принципової зміни організмів лише через механізми пристосування (адаптації); ці зміни повинні бути зумовлені на генетичному рівні.

Трудову концепцію, або *концепцію походження свідомості внаслідок розвитку праці*, враховують археологія та антропологія, і дана концепція нібито має з боку названих наук численні підтвердження. Але багато чого при цьому все одно залишається незрозумілим. Наприклад, найдавніші кам'яні знаряддя праці відстоять від нас у часі на 2,5 мільйони років. Але справді помітні *прояви людської свідомості*, пов'язані зі спроможністю до творчості (наскельні малюнки), із духовністю (про що свідчать спеціальні поховання людей, перші культові споруди), з'являються в інтервалі від 100 - до 35 тисяч років тому. Отже, можемо припустити, що антропологічний вид - *homo habilis* ("людина уміла"), виникнення якого пов'язують із навичками праці, з'явився аж на більш ніж 2 мільйони років раніше, ніж наш сучасний вид - *homo sapiens* ("людина розумна"), а *свідомість* (включаючи *інтелект*) - це саме те, що принципово відрізняє попередніх гомінідів - "хабілісів", "еректусів" - від "сапієнсів" (тобто нас, із нашою розвиненою свідомістю; до речі, наш вид "*sapiens sapiens*" виник не так вже давно по мірках еволюційної історії - у період верхнього палеоліту, близько 40 тисяч років тому). Отже, "трудова теорія" не пояснює, чому при наявності феномену праці, із використанням знарядь праці, у гомінідів попередніх видів еволюційно-історичний процес формування свідомості був фактично або взагалі відсутній, або загальмований на дуже тривалий час. Справедливі також зауваження, згідно з якими саме по собі виготовлення знарядь праці потребувало досить розвиненого інтелекту.

Зв'язок мислення та пізнання з технологіями людської праці досить очевидний. Отже, *зв'язок є*, але чи є він *визначальний* з боку праці щодо свідомості? Напевно, він куди більш складний, багатофакторний та неоднозначний. По сьогоднішній день всі спроби прилучити розвинених тварин до стабільних дій із елементарними допоміжними засобами діяльності не дали позитивних результатів; а головне те, що у тварин не формується предметне сприйняття дійсності. Очевидно, що задля того, аби діяльність зі знаряддями праці привела до формування розвиненої свідомості й запустила культурно-історичний процес, необхідно мати в наявності досить високорозвинений інтелект, або ж хоча б зародки свідомості. Тому трудова концепція навіть у логічному плані залишається недостатньо коректною.

Нарешті, *концепція активно-діяльного самопородження свідомості людини*, або т.зв. *субстанційна концепція*, намагається подати свідомість як конкретне, на рівні людини, індивідуальне виявлення вихідної засади світу - духу, або інтелекту, або ідеї, або світового розуму (чи будь-якої іншої онтологічної засади). Ця концепція пояснює, наприклад, спрямованість еволюційних процесів як "рух до найповнішого проявлення якостей субстанції світу". Певною мірою субстанційна концепція спрямована на пояснення динамізму процесів буття, оскільки *дух* нерідко ототожнюють із *рухом*, з *енергією*, що пов'язується з відповідними характеристиками свідомості (зокрема, здатність людської свідомості до *саморефлексії*, *самоусвідомлення*, а також *трансцендентний вектор* свідомості - тяжіння до ідеального, до вищого розуму, до духовності, до певних еталонів: етичних, раціональних, естетичних).

Таким чином, філософія, когнітивістика, нейрофізіологія та інші науки, що вивчають *проблему свідомості*, поки що не розшифрували це явище у всій його повності та складності, й навіть не виробили якоїсь однієї всеохоплюючої концепції щодо походження свідомості. Отже, пропонується враховувати різні аспекти прояву свідомості, висвітлені в рамках вищезазначених теорій.

А відтак, не маючи абсолютно достовірного та повного розуміння, чим є людська свідомість, як вона функціонує та яким чином виникла, сумнівно, що ми найближчим часом будемо здатні повністю замінити свідомість людини синтетичним розумом нейромереж (навіть якщо в цьому і був би якийсь сенс). Втім, людство завжди прагне прогресу, тому розвиток нейронних мереж, штучного інтелекту та машинного навчання, рівно як і подальші дослідження людської свідомості – й надалі матимуть місце. І цивілізація має помірковано підходити до усіх успіхів та інновацій у сфері штучного інтелекту.

Список використаних джерел

Eccles, J.C. (1965). The brain and the unity of conscious experience. Cambridge: Cambridge University Press. 44 p. [in English].

King, J., Pribram, K. (1995). Scale in Conscious experience: is the brain too important to be left to specialists to study? New Jersey: Lawrence Erlbaum, 458 p. [in English].

Searle, J.R., Dennett, D.C., Chalmers, D.J. (1998). The mystery of Consciousness. London: Granta Books, 224 p. [in English].

Петрушенко, В.Л. (2002). Філософія: навчальний посібник. Київ: Каравела, 544 с. Petrushenko, V.L. (2002). Filosofiya: navchalniy posibnyk. Kyiv: Karavela, 544 p. [in Ukrainian].

Стойкова К. М., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ОПШ «Менеджмент соціокультурної діяльності» Університету Ушинського

Науковий керівник: проф. **Петінова Оксана Борисівна**, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

ПРЕЗЕНТАЦІЯ МИСТЕЦТВ У ПОСТМОДЕРНОМУ ПРОСТОРИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДОБИ

Культурна ера, що взяла свій початок після закінчення Модерну, незвичайний настрій, який зараз відомий у всіх аспектах людського життя – культурі, філософії, політиці, економіці, технонауці, сфері планетарного комунікативного застосування називається постмодерном [5].

Ера Постмодерну виокремлюється нелінійністю еволюції соціально-політичних процесів, що виявляється в їх динамічності, конфліктогенності, викликаних достатнім ускладненням продовольчої, демографічної, конфесійної, територіальної, екологічної та інших проблем. Більш динамічною, непростою та парадоксальною стала геополітична перспектива у світі [3].

Постмодернізм кинув виклик універсальним істинам, стираючи межі між образотворчим мистецтвом і популярною культурою, використовуючи товари масового виробництва, журнали, телебачення та фільми як вплив. Це дозволило створити нове мистецтво, що включало філософію постмодерну. Цей культурний рух переосмислив те, що вважалося мистецтвом, і постмодерністське розуміння нового художника

Постмодернізм охопив традиційні форми мистецтва, такі як живопис, скульптуру та фотографію, але водночас і колаж, асамбляж, монтаж, бриколаж, текст, привласнення та спрощення мистецтва. Перформанс був на висоті, заохочуючи глядачів взаємодіяти з цими творами постмодернізму. Ідеї, стилі та теми минулого були переглянуті та перероблені в новому постмодерністському стилі [6].

Дефініція поняття «інформаційний простір» запозичена соціально-гуманітарними науками з фізики, і означає узгодження різних явищ та факторів. В межах кібернетичного підходу інформаційним простором називають сукупність джерел інформації, баз даних, технологій і мереж, які з'єднують їх. Під інформаційним простором у філософсько-методологічному міркуванні розуміється середовище популяризації інформації в суспільстві, що знаходиться під взаємодією культурних, економічних, політичних, технологічних та ін. чинників [1].

Інформаційна ера передбачає швидкий і вільний потік інформації. Це також стосується швидкості, з якою можна отримати ту саму інформацію. У

перспективі можна вважати, що інформаційна ера виникла внаслідок переходу від традиційної промисловості до промислової революції та економіки, яка ґрунтується на маніпулюванні інформацією. Ця епоха отримала свою назву через те, що інформація спочатку тече з однієї частини в іншу, з одного міста в інше, з країни в іншу або навіть навколо різних континентів. Швидкий потік інформації призвів до іншої концепції, відомої як глобалізація. Іноді термін глобалізація означає те саме, що й інформаційна ера. Обидва переплітаються, тому що, як ми бачимо, одне вбудовується в інше. Це інформаційна ера, яка породила глобалізацію. І глобалізація сприяла розвитку інформаційної ери.

Інформаційна ера і постмодерність дуже тісно пов'язані між собою, оскільки вони є характерними ознаками модерного світу. Ось декілька рис, які саме поєднують постмодерність та інформаційну еру. *Аналіз наративів*: постмодерн ототожнюється з акцентами на розмитті між різноманітними уявленнями та різногранністю, відмовляючись від однозначних істин та класичних сюжетів. *Функції засобів масової інформації*: розвиток засобів масової інформації, таких як соціальні мережі, телебачення, радіо, Інтернет, прямою мірою впливають на сучасний світ інформаційної ери. За допомогою сучасності виникає можливість сприймання та популяризації сучасного мистецтва в тому числі і постмодернізм, але також мистецтво може бути перероблене та спотворене за допомогою масової інформації. *Поєднання і різноманітність в єдності*: постмодерність відрізняється своєю мультижанровістю: мікс різноманітних стилів, жанрів, технік, культур, медіа. Простором для презентації мистецтва постмодерну слугує інформаційна мережа, в якій різні культури, стилі, медіа та техніки працюють один з одним, утворюючи нову варіацію мистецтва. *Критика культурної індустрії*: митці постмодерного простору можуть використовувати культурну критику в симбіозі зі своєю творчістю, користуючись інформаційною мережею для вираження свого сприйняття, сучасного суспільства, культури, світу [4].

На демонстрацію робіт в постмодерному просторі також можуть впливати соціальні, політичні та культурні контексти. Мистецтво може висвітлювати важливі питання про статус, владу, ідентичність, залучати різні категорії суспільства, відобразити перспективи та різноманітні актуальні проблеми. Демонстрація мистецтв може виступати як виклик до суспільства, заохочувати до діалогу та успішної взаємоспівпраці між різноманітними культурами.

У розпорядженні постмодерних художників різноманітні варіанти презентації своїх робіт, від віртуальної реальності до інтерактивних додатків. Це допоможе зробити цікавий перформанс, залучити глядача до культури зовсім новими способами та подивитись на мистецтво з іншого боку.

Наприклад, в Парижі у музеї цифрового мистецтва Atelier des Lumière відкрилася мультимедійна виставка «Ван Гог: зіркова ніч». У цій виставці

використовувались сучасні технології у вигляді проектування зображення на стелі та стіни. Цей трюк дає змогу любителю автора картин сповна насолодитися творчістю художника та самому відчувати себе частиною цього мистецтва [2].

Митцям, які живуть у еру сучасних технологій відкриваються безмежні можливості для презентації своєї творчості. Вже і без того прекрасні творіння можна прикрасити комплексними та різноманітними процесами для залучення якомога більше людей, які живуть мистецтвом. Цікаве розмаїття інновацій приверне до себе увагу не тільки експертів, але і усіх охочих. Презентація робіт може бути експериментальною, варіативною та відкривати нові грані між митцем та глядачем.

Список використаних джерел

1. Бондар І. С. Категорія "постмодернізм" у теорії та практиці мистецтва. *Мистецтвознавство*. 2015. С. 98–102.
2. В Парижі проходить інтерактивна виставка робіт Ван Гога: фото | *Новини України - #Букви*. *Новини України - #Букви*. URL: <https://bykvu.com/ua/pictures/111673-v-parizhe-prokhorit-interaktivnaya-vystavka-rabot-van-goga-vpechatlyayushchie-foto/> (дата звернення: 19.04.2023).
3. Лук'янець В. Філософський енциклопедичний словник. Київ: Абрис, 2002. 742 с.
4. Міронова Т. В. Віртуальна і доповнена реальності в творчості українських мистців. *Мистецтвознавство. Технічні науки*. 2021.
5. Постмодернізм як мистецький напрямок двадцятого століття. *Освіта. UA*. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10386/> (дата звернення: 15.04.2023).
6. Artlex. *Artlex – Art Dictionary and Encyclopedia*. URL: <https://www.artlex.com/art-movements/postmodernism/> (date of access: 19.04.2023).

Щербина Єлизавета Володимирівна — студентка 3 курсу, спеціальності 033 Філософія, соціально-гуманітарний факультет, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Врайт Галина Яківна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського»

ПРОБЛЕМАТИКА ВИБОРУ В РОМАНІ «ЧУМА» АЛЬБЕРА КАМЮ КРИЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНОСТІ

Людство протягом всієї своєї історії постійно зіштовхується з руйнівними силами, стихійними лихами. Навіть в еру високорозвинених технологій постіндустріальне суспільство не є винятком для трагічних історичних подій, зокрема глобальна війна з тероризмом (починаючи з 2001 року), світова економічна криза і рецесія (починаючи з 2007-2008 років), пандемія COVID-19 (починаючи з 2019 року) та Повномасштабне вторгнення РФ в Україну (починаючи з 2022 року) [3]. Епідемії, війна, природні катаклізми — всі ці явища неминуче створюють паніку, породжують страждання, приносять смерть. Вони мають різні за масштабом кількісні показники: руйнування майна й інфраструктури, рівень смертності, статистику постраждалих, ступінь економічної кризи. Незмінним залишається людський фактор, а саме можливість індивіда робити обдуманий вибір, про який писав давньогрецький філософ Арістотель в своєму етичному творі [1]. В 40-ві роки двадцятого століття значиму проблему свободи вибору розглядав французький філософ екзистенціаліст Альбер Камю в романі «Чума» (фр. «La peste»). Ідеї філософа актуальні і в наш час. Смертельна хвороба — це не лише алегорія на «коричневу» чуму як зазначав автор, а уособлення зла, як частини світобудови. Камю використовує образ чуми, для зображення активного протистояння з конкретним злом певної мікромоделі людства — жителів міста Орану, що потерпає від епідемії. Проблематика вибору людини в ситуаціях, що спричинені стихійними лихами досліджується через аналіз межових станів головних героїв твору. Доктор Бернар Ріє — це образ невпинної боротьби, незламності. У нього була можливість покинути місто, але з самого початку епідемії, взявши на себе ініціативу, він день за днем виконує свою роботу: діагностує захворювання, ізолює інфікованих, лікує їх неефективними методами, спостерігає страждання і смерть пацієнтів. Але не примиряється з чумою, незважаючи на постійні невдачі [3]. Ріє, як і міфологічний Сізіф Камю, пізнавши абсурдність світу, продовжує вічне протистояння. Зрозумівши той факт, що загрози нескінченні, людина приймає безконечну боротьбу, приймає людський стан і живе повноцінним життям [3]. Образ Жана Тарру — це

уособлення постійної боротьби за справедливість. Він розчарований безглуздістю світу жорстокості і насильства, який асоціюється для нього з чумою. Говорить про потребу ставати на бік жертви аби хоч якось обмежити розмах лиха. Неменше важливим є образ Раймона Рамбера, журналіста з Парижу, який протягом довгого часу намагався покинути Оран, тому що вважав його чужим і опинився в закритому на карантин місті випадково. Після візиту до лазарету де працював Ріє, він зрозумів, що «соромно бути щасливому одному» і приєднується до санітарних дружин [2]. Людина відповідальна за все, що відбувається навкруги, навіть якщо безпосередньо її це не стосується.

В сьогоденні реаліях війни ці образи неабияк актуальні, тут можна впізнати і військових, що мужньо борються за наші землі і людей, і працівників критичної інфраструктури, що невпинно працюють щоб забезпечити життєдіяльність населення, і лікарів, що героїчно рятують людей, і іноземних партнерів, що допомагають, і звичайних людей, що працюють та підтримують економіку країни.

Боротьбі з чумою проти поставляється бездіяльність, втеча, безвідповідальність людей, аморальність тих, хто збагачуються через горе інших, радіє лиху, мириться з ним. Люди, що свідомо або несвідомо підтримують будь яку несправедливість, фашизм, нацизм, тероризм, тортури, епідемії, смертні кари, жорстокі знущання, війну знаходяться у стані «зачумленості» [2]. Такий стан пізнав Коттар (герой твору «Чума») — контрабандист, що вважає чуму вигідною. Йому подобається жити в «зачумленому» світі, де не помітні його злочини. На думку Тарру: «Єдиний його злочин у тому, що в серці своєму він схвалив те, що вбиває дітей і дорослих» [2]. За вченням Арістотеля людина страждає від поганого характеру, який сформувався через вчинки, що були зроблені в наслідок постійного неправильного вибору. Зміни на краще можливі, якщо індивід проаналізує його негативні схильності і буде працювати над вдосконаленням власного характеру, зробить вибір на користь чеснот [1]. У Коттара була можливість приєднатися до санітарних дружин, допомагати людям і хоч трохи змінити своє життя, але він вирішив цього не робити. До епідемії чуми злочинець намагався вчинити самогубство, щоб не потрапити до в'язниці, а після, коли вулиці були наповнені радісними жителями Орону, з відчаю відкрив вогонь по ним. Образ Коттара є уособленням злочинців, безчесних, аморальних людей.

Проводячи паралель між негативним героєм роману Камю (Коттаром) і сучасністю, прикладами є шахраї, що видають себе за волонтерів і збирають кошти, люди, що підтримують війну і вважають вбивство мирного населення нормальним явищем, мародери, колабораціоністи, тощо. Люди, що перебувають у стані «зачумленості» є небезпечними як для себе, так і для соціуму і наше завдання боротися з цим через правильне виховання, належну освіту. Домінування у соціумі аморальних людей може призвести до

становлення і панування антикультури, що спрямована на вбивство індивідуального початку, знищення людини як особистості. Антикультурі притаманні анти людські норми і цінності, уявна свобода (фашистська політика, різні прояви расизму, тероризму).

Альбер Камю в романі «Чума» описує межові стани людей, піднімає завжди актуальну проблему свободи вибору людини під час руйнівного лиха (епідемії чуми). Автор возвеличує вибір бунту й боротьби проти зла та абсурдності світу. Навіть якщо надії немає й методи протистояння неефективні, треба боротися до кінця, а не миритися з несправедливістю світобудови. Об'єднавши зусилля люди здатні перемогти конкретні прояви зла, але не знищити його повністю. Тому це вічна боротьба з якою потрібно змиритися і завжди бути напоготові.

Список використаних джерел

1. Арістотель Нікомахова етика / пер. з давньогрецької В. В. Ставнюк. Київ : Аквілон-Плюс, 2002. 480 с.
2. Камю А. Чума / пер. з фр. В. О. Євменов. Харків : Фоліо, 2020. 228 с.
3. Facing our plague: COVID-19 and Albert Camus. *Canadiandimension*: веб-сайт. URL: <https://canadiandimension.com/articles/view/facing-our-plague-covid-19-and-albert-camus> (дата звернення: 26.04.2023)

Секція 2. Культура сучасного українського суспільства в умовах російської агресії

Вітко-Присяжнюк Ярослава Вікторівна, Представник Уповноваженого із захисту державної мови, Секретаріат Уповноваженого із захисту державної мови; аспірантка ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ДО ПИТАННЯ МОВНОГО АСПЕКТУ КУЛЬТУРНОЇ КОЛОНІЗАЦІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ

У березні 2023 року президент Республіки Польща Анджей Дуда назвав війну, яка точиться сьогодні між росією та Україною, неокolonіальною. Такої ж думки у своїх дослідженнях дотримується і американський історик Тімоті

Снайдер та історик, дослідник імперіалізму Одд Арне Вестад. Проте колоніалізм та неокolonіалізм це не лише про збройну агресію.

Політологи розглядають колоніалізм насамперед як сукупність заходів, якими колонізатор перебирає і реалізовує владу над колонізованим, примушуючи його діяти згідно з рішеннями і в інтересах не своїх, а колонізатора. Неокolonіалізм – це система нерівноправних економічних та політичних стосунків, що нав'язується державами – колишніми метрополіями колоніальним у минулому, а нині суверенним державам, спрямована на збереження імперіалістичної експлуатації і залежності народів цих країн.

Після отримання в 1991 році Україною незалежності, російська федерація намагалася провадити політику неокolonіалізму стосовно нашої держави. Директор Інституту трансформації суспільства (Київ) професор О. Соскін зазначав, що Росія намагається реанімуватись, як наднаціональна імперія, і по відношенню до Білорусі й України проводить політику неокolonіалізму, тобто фінансово-економічної й енергетичної окупації.

Один із сучасних російських ідеологів О. Дугін, в навчальному посібнику, надрукованому відповідно до рішення кафедри Соціології міжнародних відносин соціологічного факультету Московського державного університету, формулює завдання *«інтегрувати до єдиного стратегічного простору Росію, Україну та Білорусь»*. А для перетворення Росії *«у глобальну світову силу»* інтеграція України вказується як *«необхідна умова»*. У книзі ж *«Основи геополітики»* більш відверто формулюються принципи російського неокolonіалізму: *«Існування України у нинішніх кордонах та із її нинішнім статусом „суверенної держави“ тотожне нанесенню жахливого удару по геополітичній безпеці Росії...»*, а також формулюється висновок, що *«Подальше існування унітарної України неприпустиме»*.

Неокolonізаційна політика російської федерації, починаючи з 1991 року, проявлялася не лише у політичних та економічних сферах, але й у культурній. У цьому випадку ми можемо говорити про явище культурного колоніалізму, що, на наш погляд, — є комплексом заходів (культурних установ, ідеологій, практик) у будь-яких видах масової чи високої культури, спрямованих на підтримку політичної та економічної влади – гегемонії. До прийомів культурного колоніалізму належать, зокрема: в ієрархії культурних вартостей привласнення максимальної вартості метрополітальному, меншій вартості — колоніальному (мові, мистецтву, „цивілізації“), привласнення метрополією того, що високо цінується на „світовій” шкалі культурних вартостей (установи, таланти, музейні цінності, історичні міти про давність і первинність). Культурний колоніалізм послуговується системою відповідних міфологем (ідеологем) і реалізується в законодавстві, у діях державного апарату, в освіті і науці (зокрема, історіографії), у масовій і високій культурі.

Одним із основних, на нашу думку, проявів культурного колоніалізму стало так зване “мовне питання” або ж, фактично, використання ідеологеми “мова”, котра, вважаємо, почала зароджуватися ще з 1798 року - початку процесу формування нової української літературної мови.

Історії відомі понад 150 заборон української мови, починаючи з часів Петра I і закінчуючи указами радянського часу, які стосувалися мови як ідеології. За часів російської імперії українська мова заборонялася й заперечувалася; за часів СРСР - за допомогою наукових теорій, правопису, перекладних словників, низки нормативно-правових актів – знівельовувалися історичні відмінності української та російської мов, сплюндровувалися національні традиції, українська мова витіснялася із низки стилів, що, зрештою, мало утворити єдиний “советський народ”. Цілеспрямовано насаджувалося меншовартісне сприйняття української мови та українськомовних, що є яскравим проявом культурного плазування (cultural cringe), яке характерне для колоніальних та постколоніальних народів.

Проявом культурного колоніалізму, тісно переплетеного із політичним дискурсом, стало й те, що після отримання Україною незалежності проблеми української мови, історії, культури, інформаційного простору були на периферії уваги тогочасної політичної верхівки нашої держави. Українське культурне відродження в 90-х трималося виключно на громадській активності, майже без жодної підтримки зі сторони влади. Питання ідеології та національно-культурного розвитку, інформації були поза увагою держави. Різні частини України розвивались за інерцією попередніх десятиліть, в залежності від активності пасіонаріїв. У центральних і північних, а особливо в західних областях, де процеси русифікації не зайшли надто далеко, почались процеси національного відродження. Проте таке не можна сказати про східні і південні області.

Не дивлячись на практично повну відсутність втручання держави в деколонізаційні процеси першого десятиліття незалежності, яскравим показником їх успішності стала “Помаранчева революція” 2004 року – явище, котре супроводжувалося сплеском підвищення національно-патріотичної самосвідомості українців. Вважаємо, що для політичної еліти російської федерації “Помаранчева революція” стала загрозливим показником у подальшому впровадженні політики неокolonіалізму, що потягнуло за собою більш активні дії, які знайшли свій вихід саме у поширенні культурного колоніалізму.

Із середини 2000-х в Україні активно створюються партії та громадські об'єднання із проросійським вектором політики та новим наративом, який стосується мови. Суспільству пропонуються тези про збільшення преференції для російської мови, що підкріплюються розповідями про утиски російськомовних, теза про “російська мова – рідна для більшості українців”, у

передвиборчі програми активно включаються вимоги державності для російської мови. “Мовне питання” стало одним із подразників для українського суспільства, яке штучно ділилося за мовною ознакою на "свій – чужий": на російськомовних та українськомовних.

Подібні наративи фактично спричинили розкол України за мовно-культурними вподобаннями. Парламентські вибори 2006-го, 2007-го, 2012-го та президентські 2010-го підтвердили і закріпили електоральний розкол межею Харківської, Дніпропетровської, Миколаївської, Одеської областей. Можна стверджувати, що основними мотивами голосування була мовно-культурна орієнтація виборців, які не реагували на соціально-економічні гасла і показники. Основою була мовно-культурна і національна ідентифікація – той суспільний нерв, який активно подразнювався російською федерацією.

Паралельно в громадсько-політичному дискурсі російської федерації з’являється термін “русский мир”, який до широкого використання вводить в.путін (вперше – у вітальному слові до учасників Всесвітнього конгресу співвітчизників, 04.11.2006: *«Цей день... об’єднує не тільки багатомільйонний народ Росії, а й мільйони наших співвітчизників за кордоном, об’єднує весь так званий русский мир. Ми справді єдині, і жодні кордони й перешкоди не стануть на заваді цій єдності»*). Спочатку ідея “русского мира” існувала як частина “інтелектуального” російського дискурсу, що мала суто теоретичний характер. З часом вона стала складовою сучасної політики російського імперіалізму, і ключовими складовими цієї ідеологічної конструкції стають саме поняття мови та віри.

Вважаємо, що наступні півтора десятиліття української незалежності українське суспільство штучно втягувалося у єдину, російську мовно-культурну парадигму, котра всіляко зберігала ознаки культурного колоніалізму за своїм характером та методами.

Події 2014 року (“Революція Гідності”, анексія Криму, збройний конфлікт на Донбасі) стали черговим приводом для сплеску національної свідомості українського суспільства та загострення процесів деколонізації. Водночас російська федерація не полишає спроб зберегти спільну російську мовно-культурну парадигму, виправдовуючи збройну агресію та окупацію українських територій штучним гаслом “захист російськомовних громадян України”.

Навіть після повномасштабного вторгнення рф 24 лютого 2022 року, яке, на нашу думку, стало переломним у процесах деколонізації, мовне питання було однією з вимог росії до України на переговорах, що відбулись у березні 2022 року за посередництва Президента Туреччини Реджепа Тайїпа Ердогана.

Це свідчить про те, що зосередження на питанні мови є не випадковим. Апелюючи до ідеологеми "один народ", росія визначила території, де послуговуються російською мовою, як такі, що є частиною "російського світу"

та сферою своїх інтересів. Так, 1 листопада 2018 року російський президент, виступаючи на VI Всесвітньому конгресі російських співвітчизників, що мешкають за кордоном, зазначив: *«Ви представляєте один величезний російській світ, який ніколи не будувався виключно і лише на підставі етнічної, національної та релігійної ознак. Він збирав і об'єднував всіх, хто відчував себе духовно пов'язаним з Росією..., хто вважає себе носієм російської мови, культури, російської історії».*

Підсумовуючи, з огляду на вищезазначене, зауважимо, що питання культурної деколонізації та створення власне української мовно-культурної парадигми - це питання національної безпеки та суверенітету.

Куліш Інна Михайлівна, кандидат наук з державного управління, старший науковий співробітник, ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України»

ОХОРОНА НАЦІОНАЛЬНОГО НАДБАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Світовий ринок мистецтва (арт-ринок) – це ринок покупців і продавців, які торгують послугами та творами мистецтва. Він складається із первинного ринку – твори мистецтва, що продаються вперше та вторинного – повторний продаж. На сьогодні цей ринок оцінюється у 65,1 млрд доларів США, з них на США припадає близько 44 відсотки світового ринку. Провідними країнами на цьому ринку, крім США, є Китай та Велика Британія, на їх сукупну частку припадає 80 % загальної вартості продажів [1]. П'яту частину усіх продажів предметів мистецтва та антикваріату у світі становлять онлайн-продажі.

Після публікації німецькою газетою «Süddeutsche Zeitung» інформації про 11,5 млн файлів, що походили із панамської юридичної фірми Mossack Fonseca (випадок отримав назву «Панамські документи») було викрито світову мережу ухилення від податків та відмивання грошей на арт-ринку [2].

Mossack Fonseca, у якій працювало близько 40 осіб, була найбільшим у світі постачальником фіктивних компаній, їх загальна кількість налічувала 214 тис., усі вони базувались у «податкових гаванях», таких як Британські Віргінські острови або Сейшели. Через скандал фірма припинила свою діяльність і відродилась під новою назвою «AsiaVest Corporate Services Pte. Ltd.» [3].

У липні 2020 р. у Конгресі США було оприлюднено звіт спеціальної комісії очолюваної Робом Портманом та Томом Карпером. Робота комісії тривала два роки і стосувалася незаконної торгівлі творами мистецтва. Було відстежено 18 млн доларів витрачених на купівлю у американських аукціонних домах та у приватних продавців, що їх здійснювали три підставні компанії,

пов'язані з російським бізнесом. Окремі громадяни Росії таким шляхом обходили санкції, що були накладені на них у зв'язку із активною участю у анексії Криму [4].

Купівля-продаж цінних творів мистецтва через підставних осіб – це не лише один із незаконних способів уникнути санкцій, це ще й спосіб незаконного обігу краденого.

В усі часи загальновідомим наслідком війни було і залишається розграбування та руйнування пам'яток історії та культури завойовниками, і це викликає тривалі і часом незворотні наслідки для території. Крім того, місцеві жителі у скрутному становищі вивозять і продають різні цінності, що перебувають у приватній власності, і навіть, задля поліпшення своїх життєвих умов (забезпечення потреби у їжі, ліках, одязі тощо), вдаються до актів мародерства – грабують музейні колекції та приватні зібрання.

Кілька останніх десятиліть бойові дії ведуться на дуже близькій відстані від об'єктів культури, що не лише страждають від опосередкованої шкоди, але часом стають мішенями для сторін конфлікту, які цілеспрямовано знищують їх з метою помститись супротивнику або спровокувати взаємну ненависть та насилля [5].

Стаття 28 Гаазької «Конвенції про закони та звичаї сухопутної війни» (1899 р.) вказує, що забороняється грабувати міста або місцевості, навіть взяті штурмом [6]. Усього конвенцію підписало 25 держав: Німеччина, Австро-Угорщина, Бельгія, Данія, Іспанія, США, Мексика, Франція, Великобританія, Греція, Італія, Японія, Люксембург, Чорногорія, Нідерланди, Персія, Португалія, Румунія, Росія, Сербія, Сіам, Швеція і Норвегія, Швейцарія, Османська імперія та Болгарія.

СРСР відмовлявся розглядати себе правонаступником Російської імперії, радянський уряд погодився продовжувати участь лише у окремих міжнародних угодах укладених Російською імперією, і серед них Гаазькі конвенції 1899 р. [7]. Однак, підписаний документ не став на заваді мародерства історичних та культурних цінностей з боку усіх країн-учасників Першої світової війни (1914-1917 рр.). Загалом, сподівань на дотримання угоди і не покладалось, про що, зокрема, свідчить ретельно заздалегідь спланована організація евакуації цінностей з Лувру (1914 р.) із повторенням цієї процедури у 1939 р.

Найбільш масштабним та цілеспрямованим вважається узаконене з боку уряду Німеччини мародерство предметів історії та культури під час Другої світової війни 1939-1945 рр. (однією з держав-ініціаторів підписання Гаазької конвенції).

Однак, слід визнати, що повернення історико-культурних цінностей Радянським Союзом супроводжувалось грабуванням музейних запасників та місцевого населення усіх країн, на територію яких вступали радянські війська. При цьому, якщо у випадку фашистської Німеччини цінності потрапляли до

державних зібрань, радянські військові більше дбали про власну наживу. Велика кількість нагробованого у той час не знайдена донині.

Сучасна Росія взяла на себе територіальні і майнові права СРСР і є продовжувачем Радянського Союзу у рамках виконання зобов'язань за укладеними раніше двосторонніми та багатосторонніми угодами [8, с. 62]. Правонаступність була підтверджена спеціальним листом, надісланим у Раду Безпеки ООН 24 грудня 1991 р. [9]. Крім згаданої Гаазької конвенції, з метою запобігання мародерству, було прийнято ще низку міжнародних документів, серед них Четверта Женевська конвенція 1949 р., Римський статут Міжнародного Кримінального Суду (далі – Римський статут) 2002 р. та інші. Згідно із Римським статутом встановлено 4 основних міжнародних злочини, що не мають терміну давності:

- геноцид;
- злочини проти людяності;
- воєнні злочини;
- злочини агресії.

Щоправда, із початком військової агресії проти України, Росія заперечує факт приєднання до Гаазької та Женевської конвенцій, а свій підпис (2000 р.) під Римським статутом відкликала у 2016р.

Можна припустити, наперед сплановані наміри розграбування історичних цінностей у майбутній повномасштабній війни 2022 р. Підтвердженням цієї думки є вивіз російською стороною цінностей українських музеїв на окупованих територіях, наприклад, унікальних експонатів з Мелітополя [10]. Міжнародні спостерігачі відзначають, що на початок жовтня 2022 р. російські війська розграбували майже 40 українських музеїв, подальша доля вивезених цінностей невідома. Зазначимо, що лише з музеїв зруйнованого Маріуполя вкрадено 2000 предметів, а з окупованого Мелітополя – 1700. Серед вивезеного російськими солдатами старовинні ікони, Біблії, єврейські свитки Тори, унікальні колекції та інші предмети [11].

Згідно до Гаазької конвенції (1954 р.) кожна держава повинна захищати свої культурні цінності в умовах збройного нападу. Наприклад, шляхом переміщення цієї власності на більшу відстань від потенційних або реальних військових дій або, у випадку історичної місцевості, уникати розташування поряд з ними військових об'єктів. На жаль, зважаючи на велику дальність ураження сучасної зброї, культурно-історична спадщина фактично потрапляє у заручники до воюючих сторін і доля таких об'єктів залежить лише від рівня цивілізованості.

Список використаних джерел

1. Art market worldwide – statistics & facts. Statista Research Department, Apr 5, 2022. https://www.statista.com/topics/1119/art-market/#topicHeader_wrapper.
2. ‘More headlines to come’: Panama papers reporters. The Local Europe. 8 April 2016. <https://www.thelocal.de/20160408/more-headlines-to-come-panama-papers-reporters/>.
3. Obermaier, Fr. & Obermayer, B. The Downfall of a Scandalous Firm. Süddeutsche Zeitung. 3 Mai 2016. <https://panamapapers.sueddeutsche.de/articles/e344090/>.
4. Bertrand, N. Congressional probe: Russian oligarchs using art to evade sanctions. Politico LLC. 07.29.2020. <https://www.politico.com/news/2020/07/29/probe-russian-oligarchs-evade-art-sanctions-386154>.
5. Protection of cultural property in the event of armed conflict. International committee of the Red Cross. 29.10.2010. <https://www.icrc.org/en/doc/war-and-law/conduct-hostilities/cultural-property/overview-cultural-property.htm>.
6. Laws and Customs of War on Land (Hague II); July 29, 1899 https://avalon.law.yale.edu/19th_century/hague02.asp.
7. Экспертное заключение заведующего кафедрой истории государства и права юридического факультета МГУ им. М.В. Ломоносова, профессора В. А. Томсинова http://tomsinov.com/Delo/expert_14_02_2011.pdf.
8. Федоринова, Е. А. Особенности национальной правовой системы современной России. Актуальные проблемы науки и практики: Гатчинские чтения–2021: в 2 т.: сборник научных трудов по материалам VIII Международной научно-практической конференции (г. Гатчина, 21–22 мая 2021 г.) / под общ. ред. В.Р. Ковалева, Т.О. Бозиева. Гатчина: Изд-во ГИЭФПТ, 2021. Т. 1. С. 62-64.
9. Member States of the United Nations <https://web.archive.org/web/20131230101646/http://www.un.org/en/members/index.shtml>.
10. Arhirova H. ‘War crime:’ Industrial-scale destruction of Ukraine culture. AP NEWS. 9.10.2022. https://apnews.com/article/russia-ukraine-kyiv-travel-museums-7431f2190d917f44f76dff39b4d5df54?taid=634283758a4e5d00014c3645&utm_campaign=TrueAnthem&utm_medium=AP&utm_source=Twitter.
11. Dawson, B. Putin's forces looted museums in Ukraine, plundering thousands of treasures, says culture minister. Business Insider US. 10 Oct. 2022. <https://www.businessinsider.co.za/ukraine-putins-forces-loot-40-museums-of-priceless-treasures-minister-2022-10>.

Парадюк Олена Олександрівна, аспірантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

СОЦІАЛЬНА ПАМ'ЯТЬ У СУСПІЛЬСТВІ РИЗИКУ

Виходячи з ключових характеристик соціальної пам'яті, можна обґрунтовано виокремити такі зміни, які відбуваються з нею у «суспільстві ризику» на комунікаційному, інституційному і ціннісному рівнях.

На комунікаційному рівні посилення ризикогенних характеристик соціальної пам'яті виявляється безпосередньо пов'язане зі зміною способів комунікації, розвитком глобальних інформаційних мереж і, як наслідок, глобалізацією інформаційного простору. Саме поняття глобалізації, як переконливо доводить В. Іноземцев, не можна зводити до економічних та соціальних явищ останніх трьох десятиліть ХХ ст. [2, с. 20-22]. Подібні інтеграційні (в першу чергу – комерційні) тенденції, що у ХVІ столітті зводилися до відкриття та освоєння нових земель, на початку ХХІ ст. наявні у вигляді інформаційних потоків, що замикаються в єдину інформаційну мережу. Саме на основі поширення інформації, яка безпосередньо визначає економічний уклад постіндустріального суспільства, стає можливим створення глобального соціального простору. Якщо початкові форми глобалізації здійснювалися у межах діяльності держав, сучасна глобальна ситуація переростає колишні інституційні рамки, а самі держави стають вже вторинними учасниками глобалізаційних процесів. У цьому сенсі цікаво те, що інформація, яка потенційно є запорукою створення глобального інформаційного простору, вільного від впливу національних чи політичних ідеологій, виступає одночасно і як ресурс, володіння яким є умовою доступу до влади.

Процес поєднання інформаційних структур індустріального суспільства та глобальних інформаційних мереж постіндустріального «суспільства ризику» не минає безболісно. Вже зараз можна констатувати, що людство перебуває на порозі «мнемонічних воєн», коли страти та корпоративні суб'єкти, що займають домінуюче положення в інформаційному просторі соціуму, прагнуть власну локальну історію перетворити на глобальну «пам'ять світу», використовуючи при цьому ресурси комп'ютерних технологій. На тлі становлення глобального проекту соціальної пам'яті посилюється вплив локальних «мнемонічних воєн», пов'язаних із прагненням окремих політичних суб'єктів переписати свою історію з позицій глобалізму, вбудувати індивідуальні образи минулого у загальну картину прогресу загальнолюдської цивілізації.

На інституційному рівні трансформація соціальної пам'яті у суспільстві ризику безпосередньо пов'язана із зміною структури соціального простору. У європейській історії Нового часу основними суб'єктами, які потребують

легітимації власної ідентичності через конструювання певної картини минулого, були національні держави. Набувши поширення в епоху поступового зникнення станової структури середньовічного суспільства, вони зуміли об'єднати в межах свого життєвого простору практично всі інші типи соціальних спільностей з притаманними їм практиками конструювання соціальної пам'яті та її актуалізації.

Звичайно, навіть в умовах існування національних держав завжди зберігалася чимало особливих «груп пам'яті», але історії, які розповідають у таких групах, завжди залишалися на периферії офіційної пам'яті, являючи собою інваріанти тієї картини минулого, яка транслиувалася державними засобами комунікації та забезпечувала відтворення національно-державної ідентичності [1, с. 57]. Сучасна криза національних держав під тиском процесів інформатизації та глобалізації викликає до життя необхідність перегляду колишніх типів пам'яті, що концентрувалися навколо історії окремих держав та надихалися національними цінностями, цінностями книжкової культури. На зміну національної пам'яті поступово приходять пам'ять єдиної світової спільноти, пам'ять глобальних соціальних інститутів, які беруть на себе функцію репрезентації світової спільноти у певних сферах людської діяльності (ООН, НАТО тощо). Справа в тому, що людство як ціле ніколи не мало спільної пам'яті.

Само собою зрозуміло, що образ «людства» в даному випадку будується за особливими лекалами, розробленими в руслі європоцентристської традиції, а досягнуті в результаті розвитку цієї традиції цінності оголошуються невід'ємними рисами всього людського роду. Цілком природною в цьому випадку є думка, згідно з якою загальнолюдський (або глобальний) тип соціальної пам'яті повинен конструюватися без урахування індивідуальних траєкторій розвитку окремих цивілізацій або соціальних груп. Зосередження уваги на унікальності та неповторності історичного шляху виявляється протиріччям на шляху становлення глобальної ідентичності, здатної уникнути культурних розломів і, відповідно, конфліктів на ґрунті культурних переваг чи історичної невідповідності. Так само різким трансформаціям піддається і система соціальних інститутів, здійснюючих трансляцію соціальної пам'яті.

В умовах методологічної кризи науки зростає роль альтернативних масових репрезентацій минулого, до яких М. Кукарцева відносить «художні та документальні фільми, PowerPoint презентації, комп'ютерні ігри, музеї живої історії, цифрові архіви, медіа тощо» [3, с. 7]. Всі ці репрезентації відображають різні форми соціальної пам'яті, що існують у сучасному світі, спотворюючи, з погляду професійних істориків, «справжню» картину минулого, але пропонуючи той продукт, який виявляється затребуваним сучасним суспільством загалом. Як зазначає А. Мегілл, саме з кризою професійної історіографії можна пов'язати значне поширення самого терміна «соціальна

пам'ять», який починає вживатися відразу в кількох значеннях, які тісно переплітаються. По-перше, соціальна пам'ять апелює до досвіду, який є спільним для представників певної соціальної групи і може змінюватись в залежності від ступеня участі: безпосередні учасники подій, свідки тощо. По-друге, соціальна пам'ять може служити засобом «приватизації» широкомасштабної традиції, її інтеріоризації локальною спільнотою. По-третє, пам'ять може виступати як комеморація, тобто як подія, що періодично повторюється, символічно відроджує ту чи іншу подію минулого, значимість якої в теперішньому необхідно підтверджувати з метою безперервної соціальної ідентифікації [4, с. 120-121].

Ризикогенність інституційного рівня соціальної пам'яті, отже, проявляється у необхідності освоєння альтернативних способів репрезентації минулого, без чого виявляється неможливим підтримання ідентичності у межах окремої спільноти. Національна пам'ять, яка виявляє себе навіть не у свідомому виборі певного набору цінностей, а в імпліцитних параметрах мислення як професійних істориків, так і пересічних громадян, перетворюється на джерело потенційних ризиків.

Національна пам'ять висловлює вибіркоче ставлення до минулого. Один і той же історичний факт не тільки може піддаватися різним інтерпретаціям залежно від того, якими політичними та культурними перевагами володіє етнос, що звертається до цього факту, але й саме його існування як історичного факту піддається структурним змінам. Зрозуміло, що конкретна історична подія не може бути позбавлена своїх просторових і хронологічних характеристик, але вона може сприйматися або не сприйматися національною свідомістю як досить значущий факт, щоб служити джерелом соціальної та історичної ідентифікації. Для соціальної пам'яті різних національних чи культурних спільностей, які проживають на території однієї держави, в якості витоків національної самосвідомості та національної ідентичності можуть обиратися різні історичні події, що веде до конфлікту різних варіантів соціальної пам'яті; це проявляється навіть на побутовому рівні: чи слід вважати державним святом якусь подію, якщо вона не є знаковою для однієї чи кількох соціальних спільнот або, що ще гірше, наділяється в їх соціальній пам'яті негативними конотаціями.

Національна пам'ять поступово втрачає соціальний вплив, оскільки будується на наголошенні претензій до інших націй та вихвалянні власної національної гідності. Ідентичність, заснована на такому типі пам'яті, будується на конфліктогенних ситуаціях, тому може виступити фактором, який ускладнює успішне функціонування соціальних спільностей та соціальних інститутів у сучасному світі. Від того, наскільки суспільство готове до засвоєння технологічних інновацій та «переведення» наявної соціальної пам'яті

до глобального інформаційного простору, залежить досягнення соціальної стабільності в сьогоднішньому та майбутньому.

На ціннісному рівні соціальної пам'яті також відбуваються суттєві трансформації, які ведуть до збільшення ідентифікаційних ризиків. Одним з ціннісних векторів соціальної пам'яті в сучасну епоху стає функціонування комерціалізованих образів. Образи минулого стають товаром, вимірюються категорією корисності. Контури глобального суспільства, що формується, починають описувати тотальний ринок, на якому представники різних країн і соціальних спільностей виступають рівноправними споживачами глобальних товарів, що поширюються через комунікативні мережі. Від соціальної пам'яті масова свідомість вимагає не відповідності історичній дійсності, а вміння розважати споживача, пропонуючи йому минуле як відомий товар.

У подібних умовах зникає дилема справжньої та фальшивої соціальної пам'яті, яка гостро стояла для М. Хальбвакса, що прагнув очистити пам'ять від суб'єктивних нашарувань і зробити її науковим джерелом, що верифікується, а проблема вибору того чи іншого типу пам'яті стає справою інтерпретації історичних подій у контексті максимальної зручності для сучасного стану справ [5, с. 13-14].

Можна підбити підсумки філософської концептуалізації соціальної пам'яті в умовах «суспільства ризику», зазначивши, що методологічні зміни обумовлені такими соціальними тенденціями, як становлення глобальної конфігурації соціального простору, плюралізація та інтенсифікація інформаційних потоків, а також криза ціннісних основ людського буття в результаті комерціалізації свідомості. Дані процеси змушують відмовитися від розуміння соціальної пам'яті як елементу стабільного соціального порядку та розглядати її в контексті глобалізаційних процесів. В умовах становлення глобального суспільства ризику соціальна пам'ять може набувати рис політичного конструкту, що сприяє збільшенню ризикованих ситуацій у всіх сферах існування. Але не можна заперечувати і той евристичний потенціал, який несе тенденція до створення глобальної соціальної пам'яті, оскільки лише досягнення консенсусу по відношенню до спільного минулого між суб'єктами глобальної спільноти дозволить забезпечити стабільне існування людства у XXI столітті.

Список використаних джерел

1. Бойцов М. А. Выживет ли Клио при глобализации? *Общественные науки и современность*. 2006. № 1. С. 57-70.
2. Иноземцев В. Л. Глобализация: иллюзии и реальность. *Свободная мысль-XXI*. 2000. № 1. С. 20–28.
3. Кукарцева М. А. Трансформация эпистем: познание истории в ускользающем мире. *Способы постижения прошлого: Методология и теория исторической науки*. Москва : Канон+, 2011. С. 3-50ю

4. Мегилл А. Некоторые соображения о проблеме истинностной оценки репрезентации прошлого. *Способы постижения прошлого: Методология и теория исторической науки*. Москва : Канон+, 2011. С. 120–121.

5. Хальбвакс М. Социальные рамки памяти. Москва : Новое издательство, 2007. 348 с.

Рибка Наталя Миколаївна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та методології науки Національного університету «Одеська політехніка»

МІФОТВОРЧІСТЬ ТА ПРОПАГАНДА ПІД ЧАС ВІЙНИ: ПЕРСПЕКТИВНІСТЬ ДОСЛІДЖЕНЬ

У тяжкі часи війни Росії проти України міфотворчість та пропаганда стали значною зброєю, що є частиною інформаційної війни щодо українців.

Фахівці [1-11] відзначаються, що міфотворчість та пропаганда дуже поширені та тісно переплетені у медіа просторі, при цьому вони сильно впливають на свідомість людей. Підкреслимо, що міфологічна свідомість в умовах війни стає формою, що домінує при сприйнятті реальності, внаслідок чого людина починає демонструвати більш примітивні форми мислення і поведінки [5].

Окрім цього, пропаганда та процеси міфотворчості мають особливий механізм впливу – вплив на психіку людей відбувається на емоційному рівні, та швидко вбудовується в структури особистості, починаючи, як паразит, заміщувати інші складові свідомості, особливо ті, що суперечать головним наративам пропаганди. Як зазначає Павлов Д. М. [8] технології пропаганди можуть бути розділені на дві категорії: жорсткі та м'які, залежно від характеру впливу, що вони мають на мислення та поведінку людини. Міфологізація вважається жорсткою технологією пропаганди, тому потрібно приділяти увагу цим явищам, оскільки вони несуть численні ризики, як для особистості, так і для суспільства в цілому.

До того ж глибоке та всебічне вивчення механізмів та технологій пропаганди дає можливість значно покращити ефективність боротьби з зовнішніми інформаційними впливами та надає необхідну теорію, аби створювати альтернативну міфологічну систему, яка б підсилювала українську позицію в інформаційному полі.

Дієвість, унікальність і універсальність міфологізації як складової технологічного арсеналу пропаганди полягає в тому, що міф підтримує та посилює бажання соціальної групи або спільноти, мотивуючи та мобілізуючи її

активність у необхідному для суб'єкта міфотворчості напрямі. Результативність міфологізації, як пропагандистської спецтехнології, у тому, що більшість людей вона змушує ставитися до символічних та уявних об'єктів як до реальних. Плідність міфологізації базується на тому, що вона пропонує масовій свідомості смислові орієнтири, що допомагають боротися зі страхом і нерішучістю перед кожним погрозами, особливо в періоди малостійкості та кризи [9-11].

Соціальна міфологія та пропаганда мають багато спільного: обидва явища впливають на масову свідомість, маніпулюючи нею та формуючи стереотипи та поведінкові орієнтири. Серед методів міфотворчості варто виділити зміну функцій мови, створення нових ритуалів та формування образу культурного героя [4].

Соціальний міф поширюється в сучасних умовах, зокрема через засоби масової інформації, які мають найбільший вплив на суспільство. Такий вид масової комунікації є найзручнішим для нав'язування масам певного міфологічного способу сприйняття світу за допомогою пропаганди. Водночас роль цього процесу може бути як позитивною для суспільного розвитку, так і негативною.

Зі сторони України можна спостерігати створення міфів, які впливають на людей та їх уявлення про ситуацію, оскільки міфи можуть грати позитивну роль, оскільки є формою суспільної свідомості, через яку народ сприймає навколишній світ.

Під час повномасштабного вторгнення Росії до України відбулось масове переосмислення усталених упереджень про «братній народ» та інших наративів, що десятиліттями методично насаджувались українцям. Можна спостерігати, що у певній мірі, ще з 2014 року в Україні почали працювати над створенням механізмів руйнування імперіалістичних міфів та була розпочата робота з створення нової української міфології. Наприклад, формування певного відношення до події 2014 р., міфологізація подій революції «Гідності», оспівування героїчної оборони Донецького аеропорту 2014-2015 років народило й закріпило в інформаційному просторі, а потім у масовій культурі «кіборгів». Цьому сприяв однойменний фільм Ахтема Сеїтаблаєва [3,7].

У перші тижні війни журналіст Андрій Кокотюха висловлюється, щодо інформаційної війни на користь України. Він вважає, що Україна впевнено перемагає Росію на інформаційному фронті. Експерти констатують фіаско російської та проросійської пропаганди, адресованої українському та західному споживачу інформації. Хоча всередині Росії їхня пропаганда живе та перемагає. Бійці українського інформаційного фронту регулярно виявляють та спростовують російські фейки [7].

Нарешті, відзначимо, що розкриття міфів сучасної культури, та, особливо, використання особливостей міфотворчості у пропаганді, безсумнівно,

сприятиме визначенню та впровадженню ефективних стратегій боротьби із ними.

Список використаних джерел

1. Ауліна О.В. Політична міфологія в інформаційних війнах: монографія. Київ: Видавець Бихун В.Ю., 2018. 168 с.
2. Гойман О. Особливості сучасної політичної міфотворчості. Проблеми гуманітарних наук. Філософія. 2013. Вип. 31. С. 40–50.
3. Горбенко Юрій. Особливості використання міфів у гібридній російсько-українській війні. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2021. Випуск 10. С. 32–38 Visnyk of the Lviv University. Series Psychological sciences. Issue 10. P. 32–38. http://psy-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/10_2021/7.pdf.
4. Дарморіз Оксана. Пропаганда як складник сучасної соціальної міфотворчості. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог, студії. 2017. Випуск 15, с. 43-48 Visnyk of the Lviv University: Series Philos.-Political Studies, Issue 15, p. 43-48. http://www.fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/15_2017/7.pdf
5. Зубрицька Л.Й. Активізація міфу у період кризи: особливості міфологем «війни» та «героя». Наукові записки. Наукма. 2016. Т. 186. Політичні науки. С. 72–76.
6. Карапуз Олександра. Міфологізація історії як інструмент формування національної ідентичності. Матеріали передріздвяних методологічних читань Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2019. Випуск 22. http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/22_2019/40.pdf.
7. Кокотюха Андрій. Успіхи та помилки українського інформаційного фронту у гарячій фазі війни. Детектор медіа. 19 Березня 2022. <https://detector.media/infospace/article/197660/2022-03-19-uspikhy-ta-pomylyku-ukrainskogo-informatsiyного-frontu-u-garyachiy-fazi-viyny/>
8. Павлов Д. М. Особливості технологій політичної пропаганди. Грані. 2018. 21(2), <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1115/1135>
9. Рагімова А. Б. Політичний міф, міфологізація сучасного суспільства за допомогою соціальних мереж. Грані. 2018. Т. 21, № 4. С. 18-24. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2018_21_4_5.
10. Рибка Н.М. Ідеологія як система стереотипів. Науково-практична конференція „Ідеологія в сучасному світі”, 19-20 жовт. 2011р.: [матеріали доповідей і виступів]. – К.: Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2011. – С. 194-195.
11. Rybka N. National ideas and ideologies as systems of stereotypes Fenomen Rosji: pamięć przeszłości i perspektywę rozwoju. Tom 14. Kraków, 2014. – S. 163-171.

Семенов Ігор Сергійович, аспірант кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університету імені К.Д. Ушинського

Науковий керівник **Борінштейн Євген Русланович**, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університету імені К. Д. Ушинського»

СВОБОДА АБО СМЕРТЬ, ЯК ЕКЗИСТЕНЦІЙНА ПРОБЛЕМА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Питання свободи та смерті є проблемою і водночас сенсом існування багатьох поколінь у всьому світі, бо ці поняття визначають умови буття. Докладно це питання досліджувалося в екзистенціалізмі.

Екзистенціалізм – це різновид філософської думки, яка експлікується в рамках людського життя і визначає становище в ньому людини, переглядаючи поняття свободи і смерті з погляду існування (екзистенції), при якій людина абстрагує від власної індивідуальності, осмислює буття поза своїм існуванням.

Проблема пригнічення смертю людського життя, що простежується з самого зародження філософської думки, набула найбільшої значимості в екзистенціалізмі на початку ХХ ст., не втрачає актуальності й досі [6, 68].

Якщо розглянути феномен людського життя в певній цілісності, то момент народження знаменує його початок, а смерть, будучи незаперечним фактом екзистенції, зумовлює його завершення. Однак смерть як екзистенціал людського буття з'являється не тільки при відході людини з життя. Смерть втягнута в нього та бере безпосередню участь як щось, що тяжіє над людським існуванням. Це щось визначається в екзистенціалізмі як буття до смерті.

Свобода також з давніх-давен є предметом досліджень. Вона завжди відіграла найважливішу роль в житті людини, при цьому вона завжди являлась суб'єктивним феноменом. Адже кожен має про неї своє, завжди унікальне і неповторне уявлення [1, 150]. Уявлення про свободу в тій чи іншій формі можна зустріти на кожному з етапів історичного розвитку людства. Найбільший внесок у осмислення свободи завжди вносили філософи.

Свобода – це можливість самому приймати рішення та нести за них відповідальність. Цей феномен психічний, суто людський. З таким характером її пов'язаний, мабуть, той факт, що розглядалася вона, головним чином, у філософії, а також у художній літературі, – тобто в таких сферах, де немає вимог суворості науковості.

Людина сама створює своє майбутнє за допомогою свого вільного вибору, за яким слідує відповідальність перед самою собою та людством. Неминучий вибір – фундаментальне судження екзистенціалізму. Уникнення цього судження і спроба «підміни» поняття свободи – це спосіб уникнення усвідомлення того, що особистість абсолютно вільна і сама вибирає своє існування.

Без свободи як суб'єктивного відчуття самостійності, відповідальності, людина навряд чи змогла б багато чого досягти і стати психологічно зрілою особистістю. Тому, в усі часи люди прагнули свободи, для багатьох була важлива незалежність. Але прагнучи цього, не всі усвідомлювали справжнє значення слово «свобода» і те, якими шляхами її домагаються. Найчастіше у повсякденній свідомості свобода виступала негативною цінністю, з розряду тих, які усвідомлюються тільки тоді, коли людина втрачає цю цінність [5, 104].

Це підтверджується сучасною ситуацією в українському суспільстві. Адже зараз, як ніколи раніше ми розуміємо важливість свободи.

Масовий досвід українців, які зараз переживають війну, щоденна можливість зустрічі зі смертю – це досвід особливий, це присутність на краю життя, яке може обірватися будь-якої миті [2]. Саме від цього і почуття, і думки набувають особливої чіткості та різкості. Саме під час війни ставляться і переосмислюються питання не лише про те: «Що таке життя, а що таке смерть?» – як це робилось зазвичай. Ставиться питання: «Що таке свобода? І скільки я готовий віддати за неї?».

Війна – це спосіб зрозуміти, від чого може відмовитись наш народ, а від чого він не може відмовитися за жодних умов.

Саме з початком повномасштабної війни в Україні склалася така ситуація, що наші давні націоналістичні гасла «Воля або смерть», «Здобудеш свободу або загинеш у боротьбі за неї» сьогодні актуальні, як ніколи [3]. Адже українці завжди були волелюбним народом і прагнули свободи та незалежності. І хоча наші пращури не раз зазнавали поразки у спробі проголосити незалежність, а територія країни ділилася між різними країнами, якби не національний дух та постійна боротьба, сучасної України могло б не бути [4].

Це є причиною того, що в сучасних українців неймовірно та недооцінене ворогом почуття свободи. Бо коли українські воїни кажуть, що будуть битися на смерть, вони це і мають на увазі. Саме тому, ми довели усьому світу, що готові боротись до кінця. Адже історично наша нація так довго виборювала свою незалежність і більше не хоче втратити її.

Список використаних джерел

1. Бліхар В. С. Філософсько-правова інтерпретація свободи волі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2015. Вип. 34. Т. 3. С. 149–152.

2. Валетов Я. Свобода чи смерть. URL: <https://www.pravda.com.ua/ukr/columns/2022/03/21/7333269/> (дата звернення 17.01.23)
3. Переможемо або поляжемо. Сьогодні, як ніколи, актуальні наші націоналістичні гасла «Воля або смерть», «Здобудеш свободу або загинеш у борні за неї». URL: <https://galychyna.if.ua/analytic/peremozhemo-abo-polyazhemo-sogodni-yak-nikoli-aktualni-nashi-natsionalistichni-gasla-volya-abo-smert-zdobudesh-svobodu-abo-zaginesh-u-borni-za-neyi/> (дата звернення 17.01.23)
4. Поляківський Ю. Українці показали світу, що свобода варта того, щоб за неї помирати. URL: https://tvoemisto.tv/exclusive/ukraintsi_pokazaly_svitu_shcho_svoboda_varta_togo_shchob_za_nei_pomyraty_yuriy_polyakivskyy_128778.html (дата звернення 17.01.23)
5. Свендсен Л. Фр. Г. Філософія свободи / пер. з норв. Л.: Вид-во Анетти Антоненко; Київ: Ніка-Центр, 2016. 336 с
6. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Київ: КСД, 2016. 160 с.

Шелест Анастасія Леонідівна, здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, факультет економіки, менеджменту та психології, група 3-6

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ

Соціальні медіа мали значний вплив на всі сфери [1] суспільства в усьому світі, і Україна не стала виключенням. Платформи соціальних мереж стали потужним інструментом для поширення інформації і під час воєн. Так, в Україні громадяни, журналісти та учасники бойових дій можуть обмінюватися останніми новинами, фотографіями та відео в режимі реального часу, надаючи інформацію про ситуацію на місцях з перших вуст, що дозволяє швидко поширювати новини, зображення і відео, які можуть формувати громадську думку і впливати на наратив конфлікту. Також соціальні медіа використовуються для поширення пропаганди і ведення психологічної війни. Сторони конфлікту можуть використовувати соціальні мережі для поширення дезінформації, фейкових новин і маніпуляцій з візуальними зображеннями, щоб формувати громадську думку, сіяти розбрат і здобувати підтримку своєї справи. Соціальні медіа використовуються під час воєн для підвищення обізнаності про гуманітарні кризи та координації зусиль з надання допомоги. Користувачі

можуть ділитися інформацією про ситуацію на місцях, закликати до допомоги та організувати кампанії зі збору коштів. Соціальні мережі сприяли швидкому поширенню інформації про переміщене населення, біженців і жертв воєнних звірств, що призвело до збільшення гуманітарної підтримки та реагування. Соціальні медіа використовуються для спостереження та збору розвідувальної інформації під час воєн. Сторони конфлікту можуть використовувати платформи соціальних мереж для моніторингу та відстеження діяльності своїх опонентів, збору інформації про їхні можливості, наміри та пересування, а також для ведення кібершпигунства.

Вплив соціальних мереж на суспільство під час війни виходить за межі поширення інформації та пропаганди [2]. Вони також мають соціальні та психологічні наслідки, які можуть по-різному формувати ставлення, поведінку та сприйняття людей. Соціальні мережі можуть мати позитивний та негативний вплив на емоційний стан і психологічний вплив людей під час війни. З одного боку, соціальні медіа можуть забезпечити відчуття зв'язку, підтримки та солідарності між людьми, дозволяючи їм ділитися своїм досвідом та емоціями, а також шукати підтримки в інших. З іншого боку, доступ до графічних зображень, відео та історій про війну в соціальних мережах може також викликати страждання, тривогу і травму, особливо у тих, хто має пряме чи опосередковане відношення до конфлікту. Соціальні медіа можуть використовуватися як платформа для поширення мови ненависті, дискримінації та стигматизації під час війни. Групи або окремі особи, залучені до конфлікту, можуть використовувати соціальні мережі для поширення принизливих повідомлень, дегуманізації опонентів або поширення дискримінаційних наративів проти певних груп. Це може сприяти ескалації напруженості, загострювати існуючі образи та увічнювати стереотипи й упередження, що призводить до посилення соціальної та психологічної напруги в суспільстві.

Соціальні медіа також можуть мати соціальний і культурний вплив під час війни [2]. Вони можуть формувати суспільні норми, цінності та поведінку, впливаючи на те, як люди сприймають себе та інших, як вони інтерпретують події та конфлікти. Соціальні медіа можуть впливати на культурну ідентичність, використання мови та наративів, сприяти формуванню колективної пам'яті та історичних інтерпретацій конфліктів. Вони можуть впливати на соціальні відносини, динаміку громад і соціальну згуртованість, як позитивно, так і негативно. Соціальні медіа можуть впливати на перевірку інформації та довіру до новин і джерел інформації під час війни. Швидке поширення інформації в соціальних мережах може ускладнити перевірку достовірності та точності новин, зображень і відео, що призводить до поширення дезінформації, фейкових новин і чуток. Це може підірвати довіру до традиційних джерел новин і сприяти плутанині, поляризації та дезінформації під час конфліктів.

Вплив соціальних мереж під час війни може відрізнятись залежно від вікової групи людей, які ними користуються. Різні вікові групи можуть мати унікальні перспективи, досвід і вразливості, коли йдеться про вплив соціальних мереж під час війни. Діти та підлітки можуть бути особливо вразливими до впливу соціальних мереж під час війни. Вони можуть бачити зображення, відео та розповіді про війну в соціальних мережах, що може мати значний емоційний і психологічний вплив на їхнє самопочуття. Вони також можуть бути більш сприйнятливими до дезінформації, пропаганди та маніпуляцій, оскільки можуть мати обмежені навички критичного мислення і не розвинути необхідні навички медіаграмотності, щоб розрізнити достовірну і неправдиву інформацію. Крім того, діти та підлітки можуть зіткнутися з труднощами в обробці складної і тривожної інформації, пов'язаної з війною, що може вплинути на їхнє психічне здоров'я та емоційне благополуччя.

Молоді люди, які є активними користувачами соціальних мереж, можуть зазнавати особливого впливу під час війни [3]. Вони можуть використовувати соціальні мережі як платформу для висловлення своїх думок, участі в активістській діяльності та відстоювання своїх переконань, пов'язаних з конфліктом. Соціальні медіа можуть надати їм простір для обміну думками, участі в дискусіях та пошуку підтримки від однолітків. Однак молоді люди також можуть стикатися з різноманітними, а іноді й суперечливими точками зору, що може призвести до поляризації, розколу та загострення емоцій. Вони також можуть зіткнутися з труднощами в орієнтуванні в інформаційному перевантаженні соціальних мереж, що може вплинути на їхнє розуміння конфлікту і сформувати їхнє ставлення та поведінку. Дорослі, які можуть мати ширший спектр досвіду та поглядів, також можуть зазнавати впливу соціальних мереж під час війни. Вони можуть використовувати соціальні мережі як джерело новин та інформації про конфлікт, а також брати участь у дискусіях та дебатах, пов'язаних з війною. Соціальні медіа можуть надати їм платформу для висловлення своїх думок, обміну досвідом та пошуку підтримки у своїх соціальних мережах. Однак дорослі також можуть піддаватися впливу дезінформації, пропаганди та упереджених наративів у соціальних мережах, які можуть формувати їхнє сприйняття та ставлення до конфлікту. Вони також можуть зіткнутися з труднощами у розрізненні достовірної та недостовірної інформації, і їм може знадобитися критично оцінювати інформацію, з якою вони стикаються в соціальних мережах. Люди похилого віку можуть мати різний досвід роботи з соціальними мережами під час війни, оскільки вони можуть мати різний рівень взаємодії з цими платформами. У той час як деякі люди похилого віку можуть використовувати соціальні мережі як джерело новин та інформації, інші можуть мати обмежений доступ до них або бути не такими активними в соціальних мережах [3]. Однак соціальні медіа можуть впливати на людей похилого віку через їхню взаємодію з членами сім'ї,

друзями та спільнотами, які можуть користуватися соціальними медіа. Через свої соціальні зв'язки люди похилого віку можуть стикатися з різними точками зору, емоційними розповідями та дезінформацією, пов'язаною з війною. Крім того, емоційний вплив контенту, пов'язаного з війною, в соціальних мережах може також впливати на психічне здоров'я і благополуччя людей похилого віку.

Під час війни соціальні медіа також можуть впливати на військовослужбовців і ветеранів. Соціальні мережі можуть надати військовослужбовцям і ветеранам платформу для обміну досвідом, висловлення своїх думок і пошуку підтримки від своїх колег і спільнот. Однак соціальні мережі можуть також створювати ризики для військовослужбовців, такі як поширення конфіденційної інформації, дезінформації та потенційні загрози оперативній безпеці. Крім того, соціальні медіа можуть впливати на психічне здоров'я і благополуччя військовослужбовців і ветеранів, оскільки вони можуть стикатися з тривожним контентом, відчувати емоційні потрясіння і стикатися з проблемами при адаптації до цивільного життя після закінчення служби.

Загалом, соціальні мережі можуть мати значний соціальний і психологічний вплив на суспільство під час війни. Попри те, що соціальні мережі сприяють активізації діяльності, слугують маркерами розвитку[6,7], вони також можуть використовуватися для пропаганди, спричиняти емоційні страждання, впливати на соціальну згуртованість, увічнювати стигматизацію та дискримінацію, а також викликати занепокоєння щодо приватного життя та безпеки. Важливо критично оцінювати вплив соціальних мереж на суспільство під час війни і вживати необхідних заходів для пом'якшення негативних наслідків, одночасно використовуючи позитивні аспекти. Це може включати поширення достовірної інформації, підвищення цифрової грамотності, сприяння відповідальному використанню соціальних мереж, а також захист добробуту і прав постраждалих осіб і громад. Крім того, зусилля, спрямовані на розбудову миру, врегулювання конфліктів і сприяння діалогу між конфліктуючими сторонами, також можуть допомогти подолати соціальний і психологічний вплив соціальних мереж під час війни, з кінцевою метою сприяння миру, примиренню і соціальній згуртованості в суспільствах, що постраждали від конфлікту. Також вплив соціальних мереж під час війни може бути різним залежно від вікової групи людей, які ними користуються. Діти та підлітки можуть бути вразливими до емоційного стресу та дезінформації, молодь може піддаватися поляризації та інформаційному перевантаженню, дорослі можуть потребувати критичної оцінки інформації, з якою стикаються, люди похилого віку можуть зазнавати впливу через свої соціальні зв'язки, а військовослужбовці та ветерани можуть стикатися з особливими ризиками та викликами. Важливо враховувати ці вікові особливості при вивченні впливу соціальних мереж під час війни і розробляти стратегії для сприяння відповідальному використанню, медіаграмотності та благополуччю різних

вікових груп. Це може включати освітні та інформаційні кампанії, поширення достовірної інформації, розвиток навичок критичного мислення та надання підтримки тим, хто може бути емоційно зачеплений контентом, пов'язаним з війною, у соціальних мережах. Звертаючись до конкретних потреб і вразливостей різних вікових груп, ми можемо краще зрозуміти і пом'якшити вплив соціальних мереж на суспільство під час війни.

Список використаних джерел

1. Shust N., Smorodina A. Open education resources as sociocultural paradigm and their regulation from the point of view of Ukrainian copyright law. Jurisprudence in the modern information space: Collective monograph. Accent Graphics Communications & Publishing. 2019. P.248-264. DOI: <http://doi.org/10.33531/monograph.2019.1>
2. Горбатенко П. П. Чому під час війни нам хочеться відмовитися від соціальних мереж? URL: <https://elle.ua/otnosheniya/psihologija/govorit-psiholog-chomu-pid-chas-viyni-nam-hochetsya-vidmovitis-vid-socialnih-merezh/>
3. Дослідження Київського міжнародного інституту соціології з 3 до 26 травня 2022 року на замовлення ОПОРИ на тему «Медіаспоживання українців в умовах повномасштабної війни». URL: https://www.oporua.org/report/polit_ad/24068-mediaspozhyvannia-ukrayintsiv-v-umovakh-povnomasshtabnoyi-viini-opituvannia-opori
4. Сінгер П. В., Брукінг Е. Т. Війна лайків. Зброя в руках соціальних мереж. / пер. з англ. Лебеденко. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2019. 319 с.
5. Clayton, S., Manning, C. M., Krygsman, K., & Speiser, M. (2017). Mental Health and Our Changing Climate: Impacts, Implications, and Guidance. Washington, D.C.: American Psychological Association, and ecoAmerica.
6. Шуст Н.Б. Проблема впливу геополітичного концепту на імплементацію демократії // *Наукові перспективи: журнал*. 2022. № 5(23) 2022. С.159-167. <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/1642> DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-5\(23\)-159-167](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-5(23)-159-167)
7. Шуст Н.Б. Демократичні концепції та їх зв'язок з брендом країни на міжнародній арені через індекси демократії. DEMOCRATIC CONCEPTS AND THEIR RELATIONSHIP WITH THE COUNTRY BRAND IN THE INTERNATIONAL AREA THROUGH DEMOCRACY INDICES // «*Наукові інновації та передові технології*» (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»): журнал. 2022. № 6(8) 2022. С. 544-551. <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/download/1721/1719> [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6\(8\)-544-551](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6(8)-544-551)

Секція 3. Соціокультурні трансформації освітнього середовища

Арнаутова Х.В., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ОПП «Початкова освіта», факультет початкового навчання,

Науковий керівник: проф. **Петінова Оксана Борисівна**, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

ФІЛОСОФСЬКІ ІДЕАЛИ ЦИЦЕРОНА

Загально визнаним є той факт, що більшість сфер нинішнього буття опосередковано започатковані, особливо якщо йдеться про культуру. Водночас це була епоха сильних та видатних особистостей, здатних не тільки успішно протистояти величезній державі із розбалансованою соціально-політичною системою, а й змусити державу підкоритися їхнім індивідуально-публічним інтересам та ідеалам [4]. Марк Туллій Цицерон — давньоримський політичний діяч республіканського періоду, видатний оратор, філософ і літератор. Один із зачинателів римської розповідної прози [1].

Цицерон залишив велику літературну спадщину, значна частина якої збереглася до наших днів. Його твори вже в античну епоху здобули репутацію еталонних з погляду стилю, а зараз є найважливішим джерелом відомостей про всі сторони життя Риму в I столітті до н. е. Філософські трактати Цицерона є унікальними за охопленням викладу всієї давньогрецької філософії, призначені для латиномовних читачів, і в цьому сенсі вони відіграли важливу роль в історії давньоримської культури [2].

Історико-політична і філософська спадщина античності протягом багатьох віків постійно привертала увагу науковців і громадськості, зокрема, насамперед, з тієї причини, що на здобутках греко-римської культури основана сучасна західна цивілізація [8]. Десятки поколінь мислителів і практиків (а у світовому наукознавстві ось уже понад дві тисячі років існує, невпинно розвивається як окрема галузь знання цицерознавство), визнаючи величезний вплив спадщини Цицерона на формування і поширення римської політико-правової та філософської думки, спиралися на його досягнення, нерідко безпосередньо відштовхуючись від його ідей, положень чи визначень, творили римське державо- і правознавство [3].

Цицерон, юридична діяльність якого тривала майже все його життя і відбувалася в різних суспільно-історичних умовах, з відомими змінами його соціальнополітичних орієнтацій і симпатій, спричинився до того, що римське

ораторське мистецтво, запозичивши від греків усе найкраще, досягло потужного розвитку і небувалого визнання [7].

Цицерон був переконаний в особливому статусі римського народу, для порятунку якого боги у важкі часи направляють на землю "божественну душу". Месіанізм Цицерона зіграв важливу роль у формуванні культу імператора, хоча сам Цицерон був переконаним республіканцем. Цицерон став творцем латинської риторичної і наукової прози [6]. Для нього не існувало протиріччя між філософської та риторичної установками - він об'єднує їх в ідеї гуманності (*humanitas*). Цицерон говорить, що заняття філософією виступають для нього "втіхою" (відомий грецький мотив). У своїх філософських творах Цицерон реалізував програму "перекладу" давньогрецької філософії на латину і її адаптації до особливостей римського мислення [9].

Для Цицерона грецька філософія цінна не в "шкільному" поділі: він розглядає її як цілісне явище, підкреслено критично ставлячись лише до епікуреїзму. Найбільшу симпатію у Цицерона викликали академічна і стоїчна доктрини, які він, правда, інтерпретував по-своєму. Академічний скептицизм доповнювався у нього закликком жити відповідно до інтуїтивно ясною нам людською природою [5].

Результатом діяльності Цицерона стало не тільки широке поширення навичок філософствування в римському нобілітеті (аристократії), а й створення латинської філософської термінології, яку надовго успадкувала західноєвропейська культура. Цицерон вважав, що справжня філософія як прагнення до мудрості й морального вдосконалення збагачує основу повсякденного існування — дружбу, пом'якшує й наповнює змістом неминучі тяготи всякого життя: старість, біль, смерть близьких і чекання власної («Про старість», «Про дружбу»). Для всіх наступних епох Цицерон так чи так залишався філософом-просвітником, представником гуманізму — саме це слово походить від його улюбленого поняття *humanitas* [11].

Список використаних джерел

1. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D0%B8%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%BD>
2. <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/15473/1/Babina.pdf>
3. Кононович-Горбацький Й. Могилянський Оратор / Пер. з латин. Віталія Маслока. К. : Медієвіст, 2014. 152 с.
4. Циганок О. Цицерон в українській риторичі *Manuductio* (1736): тексти й контексти // *Studi Slavistici*, 2020.
5. Циганок О. Деякі форми рецепції Цицерона у підручнику з красномовства «Могилянський оратор» (1636) / Ольга Циганок, Валентина Галаган // *Літературний процес: методологія, імена, тенденції: зб. наук. пр. (філол. науки)*, 2019. № 14.

6. https://stud.com.ua/89477/filosofiya/filosofiya_rimi
7. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%>
8. Батлук О.В. Цицерон і філософія освіти в Древньому Римі. *Питання філософії*. 2000. № 2. С. 115-140
9. Бобровникова Т. Цицерон. Інтелігент в дні революції. М. : Молода гвардія, 2006. 532с.
10. <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/11555/>

Буланша А.А., студентка факультету початкового навчання Університету Ушинського,

Науковий керівник: проф. **Петінова Оксана Борисівна**, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

МІСЦЕ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФА (НА ОСНОВІ «ДЕРЖАВА» ПЛАТОНА)

Філософ – це шукач істини, мислитель. У державі Платона є люди, яким відведена роль управителів. Однак є там місце й для тих, хто займається ремеслом і землеробством. Згідно з Платоном, основним законом існування «ідеальної» держави є те, що кожен член цієї держави повинен займатися тільки тією справою, до якої відчуває здібності. У зв'язку із цим філософ поділяє всіх жителів на три класи [2]. Ідеальний світ Платона протистоїть звичайному світові не тільки як абстрактне – конкретному, сутність – явищу, оригінал – копії, але і як добро – злу. Тому ідеєю всіх ідей, найвищою ідеєю Платона виступає ідея добра як такого – джерело істини, краси і гармонії. Ідея добра безлика (хоча неоплатоніки вважали платонівську ідею добра Богом). Ідея добра виражає безликий аспект філософії Платона, тоді як Бог-творець – особисте начало. Філософія, узагальнюючи висновки спеціальних наук, об'єднуючи їх на основі своїх філософій і методів пізнання, виконує інтеграційну функцію, розповсюджуючи її й на інші галузі духовної культури, включаючи політичні, правові, моральні, естетичні, релігійно-атеїстичні форми суспільної свідомості.

У філософії Платона, як викладено у його діалозі «Держава», філософ має особливе місце та призначення у суспільстві. Платон уявляв ідеальну державу як суспільство, в якому керівні посади займають розумні й мудрі люди. Філософи, згідно з Платоном, є наймудрішими та найрозумнішими з усіх людей і мають набагато ширший і більш глибокий розум, ніж інші.

За Платоном, філософи повинні бути правителями держави. Його уявлення про філософських правителів базується на переконанні, що філософи

мають найкращі знання про ідеальну справедливість, і вони здатні встановити та управляти державою відповідно до цих знань. Філософи повинні виявляти розум, мудрість і моральну чистоту, і вони повинні прагнути до істини та набувати знання про форми, що лежать за фізичним світом. Призначення філософа в «Державі» Платона полягає в досягненні високої ступені мудрості, розумінні ідеї добра і форм, що лежать за матеріальним світом. Філософ повинен пройти особисту трансформацію та піднятися від світу почуттів і конкретних речей до світу ідей і абсолютних істин.

Отже, згідно з Платоном, місце філософа – у верховному керівництві держави, а його призначення – в досягненні мудрості, встановленні справедливості та забезпеченні процвітання суспільства. Філософи виступають як мудрі правителі, які ґрунтуються на пізнанні істини та добра та здатні керувати державою. У своєму трактаті «Держава» Платон стверджує, що в «ідеальній» державі має бути щонайменше чотири чесноти: мудрість, мужність, розважливність, справедливість. У цьому трактаті сформульований перший проект ідеальної держави. Головною основою ідеальної держави є справедливість. Справедливість же полягає в тому, щоб кожному громадянину було відведено особливе заняття, що відповідає його натурі. Інакше кажучи, справедливість є відповідність реальної речі своїй ідеї, адже держава тоді є ідеальною (що відповідає ідеї держави), коли кожен громадянин діє в згоді зі своєю власною сутністю. Остання укладена в душі людини. Подібно до того як в душі людини є три початки, так і в державі має бути три стани:

- 1) розумному початку душі в ідеальній державі відповідають правителі-філософи;
- 2) шаленому початку – воїни;
- 3) низинному, вожделеючому початку – хлібороби і ремісники (нижчий стан).

Справедливість, за Платоном, «полягає в тому, щоб кожен мав своє і виконував теж своє» [1].

Висновки: Отже, в «ідеальній» державі рабів не буде. Це зовсім не означає, що Платон виступає проти гноблення людини людиною. Він вважав, що вищі касти не повинні в ім'я збереження єдності мати приватну власність. У праці «Закони» Платон також обговорює проблеми державного устрою. Однак у ній діалозі філософ вирішує основні господарські турботи перекласти на плечі чужоземців і рабів, хоча й тут засуджує війни. Проекти ідеальної держави є утопією, яка представляє собою симбіоз рис вигаданих, надуманих ніби на протигагу існуючим формам держави, з реальними рисами. Отже, призначення філософа в «Державі» Платона – це не просто вивчення філософії як академічного предмету, але й активна участь у керуванні державою, забезпечуючи мудрість, справедливість і благо для всього суспільства. Філософи, за Платоном, мають бути гармонійно злагодженими з ідеальними

формами та реалізувати свої потенціали, щоб стати максимально розуміючими істину. Вони розуміють, що матеріальні речі та явища є лише відображенням вищої реальності та істини, які існують у світі ідей або форм.

Призначення філософа, згідно з Платоном, полягає в пізнанні істинної природи речей та навчанні інших про цю істину. Філософи мають проникнути в глибини світу ідей і пізнати абсолютну реальність, яка лежить за матеріальним світом. Їхня мета полягає у досягненні мудрості і просвітлення себе та інших. Однак, варто відзначити, що погляди Платона на роль філософів у державі є об'єктом критики та обговорення. Чи можуть філософи ефективно керувати державою? Чи вони дійсно мають привілеї та владу на основі свого інтелектуального пріоритету? Ці питання продовжують стимулювати дискусії в філософії та політичній науці. За Платоном, філософи повинні пройти спеціальну підготовку, що включає філософське навчання та духовну трансформацію. У своїй роботі «Закони» Платон зауважував: «Я бачу близьку загибель тієї держави, де закон не має сили і перебуває під чиеюсь владою. Там же, де закон - владика над правителями, а вони – його раби, я вбачаю порятунок держави і всі блага, які тільки можуть дарувати державам боги» [2].

Список використаних джерел

1. <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13100/>
2. Губерський Л. Філософія. СПб.: Видавництво Фоліо, 2018. 609 с.
3. <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13100/>
4. Платон. Держава. СПб.: Видавництво Априорі, 2021. 464 с.
5. <https://studfile.net/preview/2398665/page:18/>
6. <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1993>
7. Воронюк О. Філософія сакрального. СПб.: Видавництво Markobook, 2018. 256 с.

Врайт Галина Яківна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського»

Паїл Руслан Олексійович — студент 3 курсу, спеціальності 033 Філософія, соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

ЗАСТОСУВАННЯ СОКРАТИВСЬКОГО МЕТОДУ В ДОБУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сократ, хоча жив понад 2500 років тому, залишається важливим філософом для сучасної епохи. Його внесок у розвиток філософії та науки, а також його метод, відомий як сократичний діалог, мали глибокий вплив на сучасне мислення і суспільство. Філософ зробив великий внесок у сучасне суспільство, своєю ідеєю про необхідність самопізнання і самоаналізу. Ця ідея стала важливою для нас в епоху високих технологій, де часто схильні забувати про те, хто ми такі, і що ми хочемо в житті.

Сократ був одним із перших філософів, який використовував діалогічний метод для дослідження істини. У сучасній епосі, коли думки та інформація доступні у великому обсязі, метод сократичного діалогу залишається актуальним для розвитку мислення та пошуку дійсної інформації.

Метод сократичного діалогу передбачає постановку запитань, з'ясування аргументів і спростування хибних тверджень. Цей метод допомагає людям розвивати критичне мислення та аналізувати інформацію з різних точок зору. У сучасному суспільстві, де інформація може бути суперечливою та спотвореною, сократичний діалог є важливим інструментом для виявлення правди та прийняття обґрунтованих рішень. В добу глобалізації можна використовувати цей підхід для вирішення багатьох проблем, пов'язаних з міжнародними відносинами, бізнесом, культурною різноманітністю тощо [1].

Також, Сократ і метод сократичного діалогу є важливим та сучасним інструментом для філософських і наукових досліджень. Цей метод використовується в різних галузях, як-от медицина, психологія та освіта, щоб допомогти дослідникам отримати глибше розуміння проблем і розвинути більш інноваційні рішення.

У сучасному світі, де необхідне формування вмінь аналізувати та критично мислити, сократичний метод може допомогти студентам стати ефективними учасниками суспільства. Філософія Сократа і метод сократичного діалогу можуть бути використані в освітньому процесі, щоб допомогти студентам не тільки здобувати знання, а й розвивати критичне мислення, формувати особистість і усвідомлювати свій потенціал. Використання

сократичного методу в освіті сприяє підвищенню моральних принципів та етики, що є важливим чинником у формуванні майбутнього лідера. Також, у добу глобалізації технології можуть допомогти ефективніше використовувати сократичний метод. Дуже важливо підвищувати свідомість про глобальні проблеми та шукати шляхи їх вирішення. Відеоконференції, чат-боти, соціальні мережі можуть допомогти взаємодії між людьми з різних країн та культур та сприяти розв'язанню складних проблем.

Сократичний метод діалогу може також бути використаний у сучасній бізнес-культурі для поліпшення комунікаційних навичок, розвитку критичного мислення та підвищення ефективності прийняття рішень. Він може допомогти в пошуку інноваційних рішень і посиленні співпраці. Сократичний діалог дає змогу ставити запитання, розвивати ідеї та проводити обговорення. Це може поліпшити ефективність командної роботи, підвищити якість прийнятих рішень і забезпечити успішне досягнення цілей. Крім того, сократичний метод діалогу може бути використаний для підвищення етичних стандартів у бізнесі, що допомагає компаніям будувати довгострокові та стійкі відносини зі своїми партнерами й клієнтами.

Метод діалогу дозволяє розв'язувати проблеми шляхом пошуку альтернативних рішень та вибору найбільш оптимального варіанту. Сократичний метод передбачає взаємодію між людьми з різних культур та поглядів. У нашу добу глобалізації важливо підтримувати інклюзивність та різноманітність, дотримуватися принципів толерантності та поваги до інших культур.

У світі, де міжкультурна взаємодія стали нормою, використання сократичного діалогу може бути корисним в поліпшенні міжкультурного порозуміння і вирішенні міжкультурних конфліктів.

Сократичний діалог пропонує метод спілкування, який заохочує вислуховування інших і постановку запитань, що сприяє зменшенню культурних розбіжностей і поліпшенню взаєморозуміння. Шляхом ставлення запитань та вислуховування інших, учасники діалогу можуть отримати глибше розуміння культурних відмінностей та знайти спільні точки зору, що призведе до підвищення рівня міжкультурного взаєморозуміння. Він дає змогу учасникам уникнути непорозуміння і знайти компромісні рішення.

Філософія Сократа спрямована на розвиток духовності та моральних принципів. Він вважав, що кожна людина має потенціал для розвитку і що його завдання - допомогти людині усвідомити свій потенціал. Метод сократичного діалогу, який використовує Сократ, допомагає людям усвідомлювати свої помилки й ухвалювати обґрунтовані рішення, що сприяє особистісному зростанню та розвитку [2].

Отже, сократичний метод може бути корисним і ефективним підходом для вирішення різних проблем у добу глобалізації. Він дозволяє формулювати

запитання, здійснювати діалог та пошук альтернативних рішень, підвищувати свідомість та підтримувати інклюзивність та різноманітність.

Список використаних джерел

4. Адо П., Що таке антична філософія? / пер. з фр. Йосипенка С. Київ, 2014, 428 с.
5. Бертран Р., Історія західної філософії / пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Таращука. Київ, 1955. 759 с.
6. Кессиди Ф. Сократ : монографія. Москва : Мысль, 1988, 220 с.

Подліняєва Оксана Олександрівна, доцент кафедри освітніх та інформаційних технологій КЗ СОППО

Іващенко Інна Сергіївна, вихователь (II категорія), Заклад дошкільної освіти № 21 (ясла-садок) «Волошка» Сумської міської ради Сумської області

ТЕХНОЛОГІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У АКТИВНОМУ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

У наш час перед тим, як проводити модернізацію освіти, слід переглянути технології навчання дітей дошкільного віку, при цьому орієнтуючи педагога на використання у своїй роботі більш ефективних форм і методів. Вагоме значення у пізнавальному розвитку дошкільників має технологія дитячого експериментування. Завдяки експериментуванню в дитини будуть формуватися реальні уявлення про різні сторони досліджуваного об'єкта, про взаємозв'язки з іншими об'єктами та навколишнім середовищем.

Потреба в нових враженнях, постійне прагнення спостерігати й досліджувати є найважливішими рисами дитячої поведінки, а вона в свою чергу – перше джерело одержання уявлень про природу і світ в цілому. Саме у процесі дослідницької діяльності в дітей збагачується пам'ять, активізуються розумові процеси, оскільки постійно виникає необхідність здійснювати операції аналізу, синтезу, порівняння, класифікації, узагальнення. Така діяльність є ефективним засобом розумового, фізичного, валеологічного, естетичного, екологічного, морального та трудового виховання. Крім того, даний вид діяльності сприяє всебічному розвитку дитини й формуванню її особистісних рис, що цілком реалізовує основні завдання дошкільної освіти.

Значна частина педагогів та психологів у результаті проведених наукових досліджень наполягають на активізації експериментально-дослідницької діяльності в закладах дошкільної освіти як такої, що сприяє всебічному та

гармонійному розвитку дитини. Зокрема, Н. Лисенко стверджує, що в наш час назріла нагальна потреба в підвищенні статусу цього виду діяльності в освітньому процесі закладів дошкільної освіти, оскільки вона покликана гармонізувати й коригувати ціннісні орієнтації дітей у світі природи (Лисенко, 2009: 400). На думку науковців М. Веракса, М. Поддьякова, Л. Парамонова, знання, які дитина-дошкільник отримує в ході проведення дослідів, завжди є усвідомленими, більш ґрунтовними, а сам процес оволодіння способами практичної взаємодії з навколишнім середовищем забезпечує становлення світогляду дитини та її особистісного розвитку. Наявна низка досліджень (І. Куліковська, О. Савенкова, Н. Совгір), які доводять, що рівень пізнавального розвитку і соціалізації дитини напряму залежать від спеціально організованих педагогічних технологій і зокрема умов експериментально-дослідницької діяльності (Жихарева, 2019). Своєю чергою Г. Беленька, Ю. Волинець, Л. Зайцева, М. Верзілін переконують, що експериментально-дослідницька діяльність дітей у природному довіллі сприяє розвитку пізнавальних інтересів і допитливості дітей (Волинець, Стаднік, 2019: 126–127). Зважаючи на низку наукових досліджень, переконані в необхідності додаткового уточнення та конкретизації сутності поняття «експериментально-дослідницька діяльність дітей дошкільного віку», її особливостей у формуванні пізнавальної активності дошкільників та ознайомлення з навколишнім природним середовищем.

Відомо, що в дітей дошкільного віку переважає наочно-дійове і наочно-образне мислення, тому педагогічний процес у дошкільному закладі повинен більшою мірою використовувати наочні і практичні методи та діяльність, пов'язану з ними. Саме такою є дослідницька діяльність, яка спрямована на пізнання навколишнього світу. В її основі лежать бажання отримати нові знання та враження, які є потужним стимулом як пізнавального, так і загального психічного розвитку дошкільників. Адже, різноманітність об'єктів неживої природи, видів рослин і тварин, зміни в процесі їхнього росту і розвитку, пристосування до умов середовища – ось те, що може щоденно забезпечувати надходження нової інформації, сприяти формуванню пізнавальної активності дітей, відсутність якої, є основною причиною неуспішності у навчанні в початковій школі [3, с.56].

Як основний вид пошукової діяльності М.М. Поддьяков виділяє експериментування, у якому дитина виступає як своєрідний дослідник, що самостійно впливає різними способами на оточуючі її предмети та явища, з метою їх більш повного пізнання [5, с.10].

Теоретичним підґрунтям використання методу дитячого експериментування є розроблені академіком М.М. Поддьяков основні положення, серед яких для нас особливо важливі наступні: експериментування – основа для дитячої творчості; у ньому повною мірою проявляється активність дітей, спрямована на одержання нової інформації; у процесі експериментування

досить чітко представлений момент саморозвитку: перетворення об'єкта розкривають перед дошкільником його нові сторони й властивості, а ті у свою чергу, дозволяють робити більш складні дослідження; дитяче експериментування є особливою формою пошукової діяльності, у якій найбільше яскраво виражені процеси виникнення й розвитку нових мотивів особистості, що лежать в основі саморозвитку дошкільників; у ході нього відбувається розвиток мовлення при формулюванні виявлених закономірностей і висновків; збагачення пам'яті; активізуються розумові процеси, адже постійно виникає необхідність аналізувати, синтезувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати; дитяче експериментування стимулює становлення самостійності, цілеспрямованості, здатності перетворювати будь-які предмети і явища для досягнення певного результату [6, с.46-48].

Для дослідницької діяльності характерним є те, що не буває форм експериментування, які є специфічними для тієї або іншої вікової групи. Дитина кожного конкретного віку повинна володіти тими, які притаманні попереднім віковим групам та новою формою, до якої вона дозріла у даний момент.

Проте, ефективність використання дитячого експериментування залежить, в першу чергу, і від якості роботи педагогів у всіх вікових групах. Коли дитину цілеспрямовано не готувати до експериментальної діяльності, вона затримується на попередніх стадіях розвитку і не підіймається на більш високий рівень. Така дитина і в 5, і в 6 років не вміє ні грати, ні експериментувати, ні працювати. Вона вміє тільки маніпулювати предметами. Таким чином, батьки і дошкільний навчальний заклад мають забезпечити послідовність змінюючих один одного етапів та створити розвивальне середовище для нормального проходження усіх складових структури експерименту [3, с.36-38].

Пізнавальні потреби дитини дошкільного віку знаходить своє вираження саме у формі дослідницької діяльності, спрямованої на «відкриття» нового. При цьому головним фактором виступає характер діяльності.

Експериментально-дослідницька діяльність дітей у природі принципово відрізняється від будь-якої іншої тим, що образ мети, що визначає цю діяльність, ще несформований. У ході пошуку він уточнюється, проявляється. Це впливає на всі дії, що входять в дослідницьку діяльність, вони надзвичайно гнучкі, рухливі й мають експериментальний характер. Вони особливі ще й тим, що дошкільник, який їх виконує готується до найнесподіванішого результату. Це робить його чутливим до найрізноманітніших змін ситуації, причиною яких є дії самої дитини. Всі ці особливості дослідницької діяльності обумовлюють ефективне пізнання дитиною багатьох доступних їй предметів і явищ. Тому дитяче експериментування деякі дослідники (М. Подьяков, 1997) називають провідним видом діяльності дітей дошкільного віку [6].

Дослідницька діяльність дошкільників у природі дає можливість сформуванню у них реальні уявлення про різні сторони досліджуваного об'єкта, про його взаємини з іншими об'єктами й середовищем існування. Експериментуючи, діти підвищується рівень розвитку допитливості, вдосконалюються дослідницькі вміння й навички (бачити, визначати та активно вирішувати проблему, приймати й ставити мету, аналізувати об'єкт або явище, виділяти істотні ознаки й зв'язки, зіставляти різні факти, висувати різні гіпотези, підбирати засоби й матеріали для самостійної діяльності, здійснювати експеримент, робити певні умовиводи й висновки). Крім цього, при необхідності діти рахують, вимірюють, порівнюють, визначають форму та розміри, тобто застосують та практично вдосконалюють свої математичні здібності. Таким чином, дитяче експериментування є ефективним засобом інтелектуального розвитку дошкільників [7, с.24].

Правильно організована дослідницька діяльність у природі дозволяє вихованцям самим здобувати інформацію про досліджувані процеси, явища або об'єкти, а педагогові – робити процес навчання максимально ефективним і більш повно задовольняючу природну допитливість дошкільників. При цьому відчувається вплив на формування особистісних рис дитини: з'являється ініціатива, відповідальність, самостійність, вміння співпрацювати з іншими, потреба відстоювати власну точку зору й т.д.

Потреба в самостійності виникає тому, що за своєю природою діти активні й схильні до тих занять, які сприяють новим відкриттям. Експериментальна діяльність є оптимальною для розвитку самостійності в дошкільника, коли він вчиться будувати власні плани, дії й висновки. У процесі цього дитина має змогу: робити вибір; визначати власні цілі та досягати їх; знати чому саме вона хоче навчитися; вносити пропозиції, не боячись проявити ініціативу; при потребі звернутися за допомогою; зрозуміти власні можливості [8, с.15-17].

Таким чином, діти отримують можливість самостійно вирішувати проблеми, завдяки чому вони вчаться думати, підходити творчо до виконання завдання – для всього цього є місце в експериментальній діяльності. При цьому, дитина вчиться бути вільною у: виборі виду діяльності; визначенні послідовності виконання завдання; використанні допоміжних джерел; співробітництві з іншими дітьми й дорослими; використанні й розподілі свого часу, завдяки чому створюється можливість більш тривало або швидше працювати над темами [4, с.30-32].

В дослідницькій діяльності дитина використовує різні аналізатори, що дозволяє їй у разі потреби побачити, доторкнутися, визначає смак, понюхати чи почути об'єкт, який її зацікавив. Це збагачує її життєвий досвід, сприяє поглибленню знань про природу та бажанню передати їх у процесі спілкування іншим. При цьому, активний словник збагачується різними термінами,

закріплюються вміння граматично правильно будувати свої відповіді на запитання, самостійно будувати діалог, стежити за логікою свого висловлення, уміння доводити власну точку зору; вдосконалюється регулююча й плануюча функції мовлення. Розвиток мови проводиться на основі поновлення знань і не зводиться до простого маніпулювання словами [7].

Експериментування слід використовувати в різних видах самостійної діяльності дошкільників, створюючи умови для розвитку спостережливості та формуванню трудових навичок. Варто зазначити, що дітям подобаються заняття, на яких разом з дорослими вони роблять свої перші відкриття, вчать пояснювати й доводити. Вони із задоволенням розповідають про свої відкриття батькам, виконують такі ж (або більш складні) досліди вдома, вчать ставити нові завдання й самостійно їх вирішувати. З цього можна зробити висновок, що дослідницька діяльність є ефективним засобом налагодження контакту між дорослим та дітьми [7].

Отже, дитяче експериментування має величезний розвиваючий потенціал і є найбільш успішним способом ознайомлення дітей зі світом навколишньої живої й неживої природи. Саме в процесі цього дошкільник одержує можливість задовольнити властиву йому допитливість, відчути себе вченим, дослідником (першовідкривачем), який може творити чудеса.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник А.М.Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; авт. кол.: Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л. [та ін.]. К.: Видавництво. 2012. 26 с
2. Беленька Г. В. Експериментування крок до пізнання. Дошкільне виховання. 2007. № 5. С. 7–10.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук Укр. ; головний ред. В. Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
4. Лисенко Н. В. Теорія і практика екологічної освіти : дошкільник-педагог : навчально-методичний посібник для ВНЗ. К. : Видавничий Дім «Слово», 2009. 400 с.
5. Михайліченко Т. Інтеграція пошуково-дослідницької діяльності з різними видами діяльності дошкільників. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2010. № 7. С. 42–50.
6. Швайко Л. Л. Експериментальна діяльність у ДНЗ. Х. : «Основа», 2009. 192 с.
7. Шумей Т. І. Маленькі дослідники. Палітра педагога. 2008. № 5. С. 15–18.

Поплавська Тетяна Миколаївна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського»

ОСВІТА ЯК ПРОЦЕС САМОЗДІЙСНЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

«Людина є те, що робить із себе сама»

Ж.-П. Сартр

Виклики сучасної ситуації ставлять усіх нас перед необхідністю розкриття внутрішнього потенціалу, позбавлення від застарілих догм, страхів і стереотипів для підготовки до можливостей, що відкриваються, до змін, що відбуваються не тільки в країні, але і всередині всіх нас. Дуже різко зросла потреба суспільства на активних, творчих і вільних особистостях, які виконують саме своє життєве призначення та здійснюють саме свою реальність.

Війна, політичні потрясіння, економічна нестабільність, культурологічні, ідеологічні та духовно-моральні зміни призвели до кризи людського існування: розгубленість, наростання тривоги, страх, «занедбаність у світ речей і людей» (М. Гайдеггер), невпевненість та приреченість стали викликами нашого щоденного життя.

Спочатку пандемія, а зараз військові дії на нашій території особливо гостро виявили нашу незахищеність, вразливість та крихкість буття. Всі ці проблеми, з якими стикається наш сучасник, сприяють занепаду людських сутнісних сил і можливостей духовного розвитку.

Кожен українець, на фронті чи в тилу, перебуває в ситуації гострого екзистенційного вибору: бути сильним і залученим, справжнім та вираженим, усвідомити та здобути свою особливість, виявити «можність бути самим собою» (П.Тілліх), здійснити «проект» себе та свого життя або поринути у відчай і залежність, стати чужим собі та світу у невирішених протиріччях, сумнівах та безглуздості, страху та тривозі.

Очевидно, що визнання свободи, залучення, самоздійснення як даності цього життя, з одного боку, і вимушеності подолання життєвих викликів з іншого, породжують гуманітарні протиріччя, пов'язані з екзистенційним вибором способу буття та зміною типів соціальності.

Протиставлення життя і не-життя, самоздійснення та відчуження, утвердження та руйнування, смислів та безглуздості – протиріччя та протистояння, які людина змушена вирішити, тим самим подолати дихотомічність свого буття.

Новий час та нові можливості відкривають для людини можливість обирати, але людина не готова обирати. Вона не знає, як і що вибирати, не відчуває відповідальності за свій вибір, не вміє виявляти волю, приймати рішення та залишатися їм вірною. У цьому виявляється незрілість людини по відношенню до свободи та свого життя.

Екзистенційний вибір себе, свого здійснення відбувається тоді, коли людині у бутті стає важливим саме її буття (М. Гайдеггер).

Самоздійснення - це найважливіше вільне рішення людини, сильної і впевненої, яка володіє собою і може дійсно вільно розпоряджатися собою. Здійснена людина у своєму житті – це людина, яка чітко розуміє себе, живе обраними цінностями, що орієнтується на сенс, вміє бути відповідальною за свій вибір та життєвий шлях. Як бути такою? – фундаментальна людська проблема-виклик, проте допомогти їй у цьому виборі, у підготовці до вибору може і має бути освіта. Питання в тому – якою має бути ця освіта?

Освіта, як соціальний феномен, може і має стати базовою антропологічною можливістю екзистенційного вибору, який людина робить між заданістю соціального буття, його вимог та зобов'язань та життєвим виразом себе. Роблячи вибір, людина втілює себе у житті, і навіть здійснює себе як власний проект. Однак, роблячи вибір між екзистенційною свободою та імперативом у системі освіти, необхідно бути готовим до переживання самотності, подолання відчаю та внутрішнього вакууму, пов'язаного з неясними перспективами у професійній реалізації. Потрібно бути готовим до усвідомлення завдань та власного потенціалу на протигагу відчуженню та апатії, до усвідомлення дихотомічності події з іншими, до пошуку позитивних цінностей освіти.

Все це є значущим для прихильників гуманізації освіти та призводить до необхідності розробки концепції такої філософії освіти, центром якої є проблема самоздійснення людини. Пошук обґрунтування самоздійснення у процесі освіти як розширення можливостей людини має бути вихідним у цій концепції, що, своєю чергою, передбачає смислову наповненість освіти екзистенційними цінностями.

З погляду суб'єктивного вибору екзистенційні цінності освіти – це особливий вид інформації, що виражає внутрішню позицію, включеність у освіту, усвідомлення її значущості та сенсу. Саме екзистенційні цінності людського існування: свобода, відповідальність, совість, любов, творчість і унікальність, будучи домінантою свідомості та внутрішньою позицією людини, спрямовані на досягнення досконалого буття через наповнення життя значимістю та змістом. Осмислення та переживання людиною екзистенційних цінностей в освітній буттєвості стають втіленням екзистенційної наповненості освіти. У цьому випадку цінності освіти окремої людини стають фактором, що

дозволяє досліджувати як сферу індивідуальної освітньої буттєвості, так й ціннісний зміст освіти для покоління загалом.

Самчук Лариса Сергіївна – кандидат філософських наук, викладач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського.

ФІЛОСОФІЯ СПОРТУ ТА ЇЇ МІСЦЕ В ТЕОРЕТИЧНІЙ СИСТЕМІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

На наш погляд, формування філософії спорту слід розглядати у рамках формування цілісного підходу до вивчення людини, що постав настільки актуальним з 60-х рр. ХХ ст. З початку ХХ ст. суб'єкт спортивної діяльності крок за кроком ставав об'єктом вивчення конкретних наук: фізіології, медицини, біомеханіки, педагогіки, психології, соціології. Але оскільки як компонентний склад, так і суспільний результат спортивної діяльності за своєю складністю виходять за межі гносеологічного потенціалу окремих наук, все очевиднішим стає необхідність інтеграції як між природничими науками, так і між науками суспільними. Вироблення методології та категоріального каркасу такої інтеграції є власною справою філософії.

Філософію спорту слід розглядати як вид рефлексії, що є однією з форм соціального життя, і в своєму потенціалі вона здатна охопити весь комплекс філософських проблем цієї сфери, проблем онтологічних, гносеологічних, аксіологічних, антропологічних та соціально-філософських. Розрізнені ідеї щодо соціально-педагогічного, морального та естетичного аспектів фізичного культури та тілесних практик, цінності спортивного суперництва виявляються в історії філософської думки.

Філософська рефлексія спорту спочатку оформилася на Заході – у США, Канаді та Німеччині. Слід зазначити, що не спорт став власним предметом дослідження, а фізичне виховання. Так, у 30-60-ті рр. ХХ ст. з'являються роботи на тему *філософія фізичного виховання* таких авторів, як Р. Вейман, Г. Слешер, П. Вайс, Е. Цейглер. У цих роботах увага була приділена визначенню предметної галузі нової дисципліни, уточненню понять та аналізу перспективних філософських підходів при дослідженні феноменів, пов'язаних зі спортом та фізичною активністю. Розглядалися питання соціально-педагогічного, методичного та гігієнічного характеру. Водночас спорт та гра, їх соціально-філософський аспект вивчаються культурними та соціальними антропологами (Й. Гейзінга, Х. Ортега-і-Гассет). Паралельно формується спортивна наука з досить широким предметним полем, в якому виявляються

фізіологічні, медичні, психологічні, педагогічні та соціологічні проблеми фізичного виховання та спорту.

Як слушно зазначає український учений М. Ібрагімов, «із цього приводу логічні позитивісти вважають, що спорт і фізична культура виникли лише із появою цих понять в англійському варіанті. Але з подібним твердженням не можна погодитися, оскільки антропоморфна філософія Древньої Індії та Китаю дбала про збереження гармонії природного й духовного начал людини, а також про цілісну, органічну її єдність зі світом. За допомогою філософії, релігії, міфології, набуті емпіричні знання древні люди в певних ритуальних діях регламентували та насаджували навички й звички занять фізичними вправами, що сприяли відновленню функцій організму, його оздоровленню. Поза цією історичною традицією сучасники не могли б говорити ні про яку «фізичну культуру» [1, с. 9]. Спорт щільно увійшов у повсякденне життя людини, утворюючи повноцінну та взаємопов'язану з іншими специфічну сферу життєдіяльності. Поряд з пізнавальною та практично-перетворювальною творчістю, спорт активізує фізичну та рухову активність людини і тим самим створює своєрідну, спортивну реальність, яка потребує філософського осмислення.

У той час, як етичний аналіз спорту був центральною проблемою недавньої філософії спорту, останні два десятиліття відродили інтерес до естетичного аналізу спорту. Вивчення естетики та спорту зосереджено на двох основних сферах. Перша стосується відповідності естетичних якостей досвіду гри та перегляду спорту. Чи створює спорт естетичні цінності? Якщо так, то які ці цінності і чи є вони невід'ємними або випадковими для спорту? Друга досліджує зв'язок між спортом і мистецтвом. Чи є спорт одним із мистецтв? Якщо так, то що робить спорт мистецтвом? Раннім попередником цих дискусій є класична книга Ч. Л. Р. Джеймса (1963) «Поза межею». У своєму фундаментальному аналізі крикету Джеймс досліджує тотожність між спортом і мистецтвом, стверджуючи, що обидва приносять естетичне задоволення, тому що вони були створені, щоб бути красивими.

Отже, філософію спорту слід розглядати як вид рефлексії, що є однією з форм соціального життя, і в своєму потенціалі вона здатна охопити весь комплекс філософських проблем цієї сфери, проблем онтологічних, гносеологічних, аксіологічних, антропологічних та соціально-філософських. Протягом останніх десятиліть у науковій літературі зростає інтерес до естетичного аналізу спорту, адже спорт щільно увійшов у повсякденне життя людини, утворюючи повноцінну та взаємопов'язану з іншими специфічну сферу життєдіяльності.

Список використаних джерел

1. Ібрагімов М. «Філософія спорту» – новий напрям у фізкультурно-спортивному наукознавстві? *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві* : збірник наукових праць. №. 3 (15), 2011. С. 6-12.

Федорова Інна Валеріївна, аспірантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університету імені К.Д. Ушинського
Науковий керівник **Поплавська Тетяна Миколаївна**, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ПОСТМОДЕРН, ТРАНСГУМАНІЗМ ТА ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ ЛЮДИНИ

Сучасну епоху багато вчених називають епохою «постантропології». Для неї характерна відмова від ідеї людини, яка виступає масштабом оцінки всього суцього. До цього додається проблема розуміння предмета наук про людину: чи можна розглядати людину як результат еволюції природи, чи співрозмовником Бога, моральною істотою чи біологічним роботом, так би мовити «самодіяльним механізмом»?

Характеризуючи стан сучасного світу, філософи запроваджують поняття «антропологічна катастрофа». У свій час ще Мераб Мамардашвілі визначав: «У мене є відчуття, що серед безлічі катастроф, якими відоме і якими загрожує нам ХХ століття, однією з головних, і часто прихованою від очей, є антропологічна катастрофа, що проявляється зовсім не в таких екзотичних подіях, як зіткнення Землі з астероїдом, і не в виснаженні її природних ресурсів чи надмірному зростанні населення, і навіть не в екологічній чи ядерній трагедії. Я маю на увазі подію, що відбувається із самою людиною і яка пов'язана з цивілізацією в тому сенсі, що щось життєво важливе може незворотно в ній зламатися у зв'язку з руйнуванням або просто відсутністю цивілізованих основ процесу життя» [1, с. 107].

Антропологічна катастрофа – це ситуація, коли людина відмовляється від осмислення буття, власного життя, вчинків і мислить зовнішніми категоріями, що і перетворює її на «самочинний механізм».

Як вважають дослідники, антропологічна катастрофа – складний багатоетапний феномен. Її перший етап характеризується бажанням людини стати нарівні з Богом. На другому етапі виникає ідея «смерті Бога» і складається моральна ситуація, коли «все дозволено». На третьому етапі

здійснюється перехід людини і суспільства у віртуальний стан, в якому людина втрачає сенс буття, а буття при цьому набуває ентропійного характеру.

Проблема у тому, що суспільство постійно породжує різноманітні сили, ворожі людині як духовній істоті. Тобто мова йде про соціокультурний рух під назвою «трансгуманізм».

Як продукт секулярного гуманізму та епохи Просвітництва, трансгуманізм стверджує, що природа людини наших днів може бути покращена за допомогою прикладної науки та інших раціональних методів, які можуть дозволити збільшити тривалість здорового життя, розширити наші інтелектуальні та фізичні здібності та надати нам зростаючий контроль над нашими власними, психічними станами. Дані прикладних наук включають радикальні досягнення в нейронауці, генетику, робототехніку, нанотехнологію, комп'ютери і штучний інтелект. У певній комбінації вищезгаданої біоінженерії трансгуманісти вбачають можливість у найближчому майбутньому різко розширити ментальні та фізичні здібності людини, уповільнити та призупинити процес старіння, та добитися контролю над нашими емоційними та психічними станами.

Передбачуване майбутнє – нове століття, в якому люди будуть звільнені від психічних захворювань та фізичної старості, спроможні свідомо вибрати свою «природу» і «природу» своїх дітей. На перший погляд все це схоже на чудове диво, але Френсіс Фукуяма називає це трансгуманістичне бачення «найнебезпечнішою ідеєю у світі»[2]. Чому? Спробуємо відповісти.

Ще наприкінці ХХ століття Марвін Мінський[5], видатний дослідник штучного інтелекту, ясно сформулював багато тем трансгуманістичного бачення і до нього приєдналися інші відомі наукові провидці та техноутопісти, такі як Р. Керзвелл[3], Е. К. Дрекслер[1], Ф. П. Тіплер [7] та Г. Моравек [6]. Ці техноентузіасти запропонували апокаліптичне бачення, в якому розрив, який названий «сингулярністю», покладе край людському існуванню, передбачаючи йому заміну в особі автономного виду зі штучним інтелектом, який змагатиметься з людством. Новий вигляд *Robo sapiens* замінить *Homo sapiens* на наступній фазі еволюції. У 1999 Ганс Моравек передбачив, що «ще до того, як закінчиться наступне століття, люди вже не будуть найрозумнішим і найздібнішим видом істот на планеті» [6, р.13]. У силу тривалого експоненційного зростання штучного інтелекту, розумні машини стануть наступним еволюційним щаблем і залишать позаду органічних людей.

Технологія – це засіб, через який люди висловлюють свою волю до влади, і рівень технічного прогресу, що різко зростає, збільшує розрив між елітами і тими, у кого немає ніякого доступу до технічних досягнень. Сучасна технологічна революція кидає виклик парадигмі Просвітництва та пов'язує себе з постмодерністською фрагментацією часу, простору та культури. Трансгуманізм може розглядатися як вираз широкої технологічної хвилі, що

ставити під сумнів ментальні зразки, культурні конструкції, соціальні інститути та ставлення до них людини. Щоб вирішувати ці проблеми, нам потрібна нова інтелектуальна парадигма, яка охоплюватиме собою всю складність та невизначеність сучасних умов існування.

Технологія повинна також бути пов'язана скоріше з людиною в цілому, а не лише з людською раціональністю, оскільки це дозволяє нам здійснити те, що ми хочемо зробити. Будь-яка дана технологія є, таким чином, частиною певної складної системи, яка втілює деяку ірраціональність та дисфункціональність, і будь-яка технологія має ймовірність виникнення ненавмисних наслідків. Оскільки багато технологій намагаються створити в людині здатність зробити щось краще, ніж можна було зробити без цієї технології, то міркування трансгуманістів про вдосконалення людини виглядають дуже цікавими та проблематичними.

Що означає для людей бути «удосконаленими»? У певному сенсі це рівнозначно появі технологічних систем, які створюються під нашим більш прямим, ефективним та демократичним контролем. Насправді немає і не може бути легкого способу вирішення фундаментальних проблем, але технології іноді можуть допомогти знайти короткий шлях до деяких специфічних наслідків цих проблем.

Сучасні технології ХХІ століття справді перетворили і продовжуватимуть перетворювати наше життя різноманітними та непередбаченими способами. Ми не повинні категорично відкидати ці досягнення, тому що багато з них полегшили і полегшуватимуть людські страждання. Однак ми не повинні наївно приймати всі технології, і ми не повинні дозволяти одним тільки вченим визначати наше технологічне майбутнє. Швидше ми маємо залучити богословів, філософів, фахівців з етики, істориків, соціологів та політологів у дискусії про технології та не боятися здорових суперечок.

Щоб жити гідно, ми повинні зміцнити нашу тендітну соціальну тканину та дозволити людям мати гідне сімейне життя, гідну роботу та можливість реалізувати себе у суспільстві. Ми повинні зробити все необхідне, щоб покласти край експлуатації, бідності, насильству та корупції, та відновити людський творчий потенціал, який часто гальмується технологіями.

Як на мою думку, трансгуманістичний проєкт є помилкою через його механістичний інженерний підхід до того, що є людським, через його одержимість досконалістю, зрозумілою, скоріше, як діяльність, а не як моральна цілісність, через її зневагу до невідомого майбутнього.

Список використаних джерел

1. Drexler, K. Eric. *Nanosystems.: Molecular Machinery, Manufacturing and Computation*. New York : Wiley, 1992. 576 p.
2. Fukuyama, F. Transhumanism. *Foreign Policy / Washingtonpost*.

Newsweek Interactive, LLC. No. 144 (Sep. – Oct., 2004). P. 42-43.

3. Kurzweil, Ray. *The Singularity is Near : When Humans Transcend Biology*. New York : Viking, 2005. 672 p.

4. Мамардашвілі М. К. Картезіанські роздуми. Прогресс, Культура. 1993. 350с.

5. Minsky, Marvin Lee. *The Society of Mind*. New York : Simon and Schuster, 1986. 339 p.

6. Moravec, H. *Robot: Mere Machine to Transcendent Mind*. New York : Oxford University Press, 1999.

7. Tipler, Frank J. *The Physics of Christianity*. New York : Doubleday, 2007. 336 p.

8. Хабермас Ю. Майбутнє природи людини. На шляху до ліберальної еволюції? Вид-во: Увесь Світ, 2002. 143 с.

9. Шутов В. М. 21 століття: що на нас чекає? Історична футурологія. Вид-во: Їжиця, 2003. 191с.

Хоменко-Семенова Л.О., к.пед.н., доцент, доцент кафедри педагогіки та психології професійної освіти факультету лінгвістики та соціальних комунікацій,

Шапенко Н.В., здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національний авіаційний університет м. Київ, Україна

ВПЛИВ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ НА ВИБІР МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЇ

В сучасному житті мотивація займає важливе місце в розвитку особистості. Адже у кожного індивіда існують індивідуальні потреби, які визначають ту чи іншу поведінку в соціумі, спонукають до вчинення певних дій чи утримання від них. Потреби можуть слугувати і тими чинниками, що лежать в основі вибору майбутньої професії, коли мова йде про підлітків, які опиняються на шляху визначення свого дорослого життєвого шляху.

Майже кожен підліток прагне задовольнити власні потреби, тому для цього йому необхідно цікавитися своїм майбутнім і прагнути стати хорошим фахівцем в певній сфері діяльності. Проте процес професійного самовизначення нині ускладнюється появою нових професій, особливо соціономічних, що, в свою чергу, призводить до болючого процесу ламання стереотипів та традиційних форм професіоналізації. Також в умовах сьогодення головною складовою професійної компетентності необхідно відзначити

здатність особистості працювати в нестандартних, невизначених умовах та нести повну відповідальність за свою професійну діяльність. Це свідчить про необхідність психологічної готовності людини до професійної діяльності, на формування якої впливають: впровадження системи методів та цілей в системі професійної освіти; рівень засвоєння професійних знань та умінь; участь у проходженні навчальної та виробничої практики, в ході яких формуються потреби, цінності, інтереси та мотиви здобуття значимих сучасних знань та умінь [1, с. 424]. При цьому значну роль у процесі становлення професійного самовизначення відіграє саме мотиваційна сфера особистості.

Враховуючи різні підходи до визначення мотивації в сучасній психології, варто вказати на дві основні характеристики даного поняття: 1) мотивація є сукупністю стимулів, що викликають активність індивіда і визначальну її активність, тобто систему чинників, детермінуючих поведінку; 2) мотивація є тим процесом утворення та формування мотивів, який стимулює і підтримує поведінкову активність на певному рівні. Тому мотивацію без сумніву можна вважати рушійною силою як всієї діяльності людини в цілому, так і навчально-пізнавальної зокрема.

Питання впливу мотивації особистості щодо здійснення професійного вибору та здатності до певної діяльності неодноразово привертала увагу науковців. Здебільшого вчені визначають, що до структури мотивації професійного самовизначення належать: інтереси особистості, схильності та здібності, спрямованість особистості, її нахили та прагнення, погляди та переконання, ідеали, а також соціокультурні цінності [2, с. 239-240]. Наявність таких складових мотивації відіграє не тільки важливу роль у професійному самовизначенні, але й є цілісним процесом, без якого самовизначення неможливе.

Важливим у становленні мотивації до професійного самовизначення є підлітковий вік, як перехідний період розвитку дитини та підготовки до дорослого життя. У цьому віці формується «внутрішня позиція» особистості, відбувається внутрішньо-особистісний конфлікт, самопізнання та визначення себе як «дорослого» у системі суспільно-ціннісних відносин. Особливе значення в цьому віці має стимулювання і максимальне використання мотивації досягнень у навчальній, трудовій та ігровій діяльності підлітків. Посилення ролі мотивації для подальшого розвитку підлітка в цьому віці має низку переваг. У дитини формується достатньо стійка особиста риса – мотив досягнення успіху, який домінує над мотивом невдач, що сприяє розвиткові інших здібностей підлітка [3, с. 285-287].

У школярів середніх класів відзначається більша стійкість цілей, досить розвинене почуття обов'язку, відповідальності, ніж раніше. Інтереси вже не ситуативні, а виникають по мірі накопичення знань. Звідси – стійкість ряду мотивів, що базуються на інтересах і цілях. Так у підлітків виникає

зацікавленість до певного предмету. Цей інтерес не проявляється несподівано, у зв'язку з ситуацією на конкретному занятті, а виникає поступово в міру накопичення знань і спирається на внутрішню логіку цього знання. І чим більше дізнається школяр про предмет, який вивчає, тим більше ця дисципліна його приваблює. На основі улюбленого предмету у школі зазвичай відбувається вибір професії у підлітків.

Головним у розвитку особистості молоді виступають мотиви, які спонукають її до постійного пошуку, творчого напруження, постановки і досягнення нових і все більш складних цілей. Саме в цьому віковому періоді особистості доводиться витримувати тривалі та інтенсивні навантаження (розумові, моральні, фізичні, вольові та ін.). Але наслідком таких зусиль, як правило, є позитивні зміни особистості, що і є основною метою освітньої діяльності. Тобто, специфіка мотиваційної сфери молоді полягає в наявності учбової мотивації, яка залежить як від внутрішніх чинників, орієнтованих на процес здобуття знань, так і від зовнішніх, – орієнтованих на досягнення успіху (одержання професії чи диплому). Успіх професіоналізму майбутнього фахівця залежить від розвитку його особистісної зрілості, яка відзеркалюється в його ціннісно-смысловій складовій мотиваційної сфери особистості.

Отже, структура мотивацій підлітка, що формується під час навчання, стає стрижнем особистості майбутнього спеціаліста. Мотивація навчальної діяльності індивіда безпосередньо впливає на якість професійної підготовки, та на формування її як професіонала. Для подальшого становлення особистості як кваліфікованого фахівця в певній сфері діяльності невід'ємним фактором є сформована мотиваційна сфера. Разом з тим слід наголосити, що впливом на сучасну молодь є професійний образ світу, специфіка якого визначається через призму професійних понять та виступає одним з найважливіших суб'єктивних чинників, які визначають особливості професійного становлення особистості під час навчання.

Список використаних джерел:

1. Гужанова Т.С., Федорик В.В., Кушнір Л.О., Ортікова Н.В., Кононенко, О.І. *Професійна компетентність як показник психологічної готовності студента до професійної діяльності. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2023. № 8(26). С.418-428.

2. Моргун Я.І. Ціннісні орієнтації в структурі професійно-кар'єрного самовизначення юнаків та юнок. *Проблеми загальної та педагогічної психології: збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка. Т. XII. Ч. 6. Київ, 2019. С. 233–240.*

3. Оранюк Б. Ю. Вікові особливості підлітків у контексті формування інформаційної культури в мережевому спілкуванні. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 1(55). С. 283-293.

Чумак Єгор Олександрович - студент III курсу спеціальності філософія, соціально-гуманітарного факультету Державного закладу "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського"

Врайт Галина Яківна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

КОНЦЕПЦІЯ НАУКОВИХ РЕВОЛЮЦІЙ ТОМАСА КУНА

Прогрес науки і техніки у ХХ столітті висунув перед методологією та історією науки актуальну проблему аналізу природи та структури тих корінних, якісних змін наукового знання, які прийнято вважати революційними. До вирішення проблеми закономірності наукового розвитку зверталось багато мислителів та письменників різних епох та різних філософських й літературних спрямувань. Одним з них був Томас Кун, який запропонував оригінальну концепцію наукового прогресу.

Томас Кун - американський історик і філософ науки. Найвідомішою працею Томаса Куна стала книга "Структура наукових революцій", написана в 1962 році. У ній автор викладає власну точку зору стосовно розвитку науки. Кун критикує позицію позитивістів, які зводять поняття наукового розвитку до простого накопичення знань, і у своїй книзі протиставляє їй свою концепцію розвитку науки через періодичні революції.

Теорія Куна полягає в наступному: періоди спокійного розвитку змінюються кризою, яка може вирішитися революцією, що замінює панівну парадигму. У своїй книзі Кун дає наступне визначення поняттю "парадигма": "Під парадигмами я маю на увазі визнані всіма наукові досягнення, що протягом певного часу дають модель постановки проблем і їхніх розв'язок науковому співтовариству." [1, с. 9].

Допарадигмальний період у розвитку науки характеризується наявністю великої кількості шкіл і різних напрямків. Кожна школа по-своєму пояснює різні явища і факти, що лежать в руслі конкретної науки, причому в основі цих інтерпретацій можуть перебувати різні методологічні та філософські передумови. Вчені свою працю адресували не до своїх колег, а скоріше до

опонентів з інших шкіл в даній області досліджень і до всякого, хто зацікавиться предметом їх дослідження.

Допарадигмальний період, на думку Куна, характерний для зародження будь-якої науки. Ситуація, описана вище, типова в розвитку кожної науки, перш ніж ця наука виробить свою першу, всіма визнану теорію разом з методологією досліджень - те, що Кун називає парадигмою.

На зміну допарадигмальній науці приходить зріла наука. Зріла наука характеризується тим, що в даний момент в ній існує не більше однієї загальноприйнятої парадигми.

Початкові розбіжності, характерні для ранніх стадій розвитку науки, з появою загальних теоретичних і методологічних передумов і принципів поступово зникають, спочатку в досить значній мірі, а потім і остаточно.

Зріла наука в своєму розвитку послідовно проходить кілька етапів. Період нормальної науки змінюється періодом кризи, який або вирішується методами нормальної науки, або призводить до наукової революції, яка замінює парадигму.

З повною або частковою заміною парадигми знову настає період нормальної науки. Згідно з концепцією Куна, розвиток науки йде не шляхом плавного нарощування нових знань на старі, а через зміну провідних уявлень - через періодичні наукові революції.

"Нормальною наукою" Кун називає дослідження, що міцно спирається на одне або кілька попередніх наукових досягнень, які протягом деякого часу визнаються певним науковим співтовариством в якості основи для розвитку, тобто це дослідження в рамках парадигми і спрямоване на підтримку цієї парадигми. Нормальна наука не ставить собі за мету створення нової теорії, а розробляє ті явища і теорії, існування яких парадигма свідомо передбачає.

Усвідомлення різниці між нововиявленими фактами та теорією призводить до аномалії. Аномалія з'являється тільки на тлі парадигми. Чим більш точна і розвинена парадигма, тим більш чутливим індикатором вона виступає при виявленні аномалії, що тим самим призводить до зміни в парадигмі. Усвідомлення аномалії відкриває період, коли парадигмальні теорії пристосовуються до нових обставин до тих пір, поки аномалія не стає очікуваною.

Будь-яка криза починається з сумніву в існуючій парадигмі і подальшого розхитування правил дослідження в рамках нормальної науки. Оперуючи тим самим, що й раніше, набором даних і поміщаючи їх у систему нових зв'язків, наукова спільнота змушена маневрувати [2, с. 678]. Всі кризи закінчуються одним з двох можливих результатів. При першому нормальна наука доводить свою здатність вирішувати кризові проблеми, незважаючи на очевидний кінець існуючої парадигми. Або можливий другий випадок, коли криза вирішується з виникненням нової теорії для пояснення аномалій і подальшою боротьбою за її

прийняття в якості парадигми. Цей останній спосіб завершення кризи Кун і називає науковою революцією.

Усвідомлення кризи в науці становить передумову революції. Наукова революція, на відміну від періоду поступового накопичення знань, розглядається як некумулятивний епізод розвитку науки, під час якого стара парадигма заміщається повністю або частково новою парадигмою, несумісною зі старою.

Як наслідок наукової революції змінюється погляд вчених на світ. В якомусь сенсі можна сказати, що в результаті такої революції вчений виявляється в іншому світі, який різко відрізняється від колишнього. У ході наукової революції відбувається такий процес, як зміна понятійної мережі, через яку вчені розглядали світ. Зміна такої мережі викликає необхідність зміни методологічних правил [3]. Це відбувається внаслідок того, що вчені бачать вимір своїх досліджень виключно крізь призму тої чи іншої парадигми. Таким чином Томас Кун описав науку як історично мінливе явище [4, с. 228].

На противагу позитивістській позиції в центрі уваги Куна не аналіз готових структур наукового знання, а розкриття механізму розвитку науки, тобто, по суті, дослідження руху наукового знання. На відміну від широко поширеного кумулятивного погляду на науку, Кун не вважає, що наука розвивається шляхом нарощування знання. У його теорії накопичення знань допускається лише на стадії нормальної науки.

На сьогоднішній день книга Т. Куна "Структура наукових революцій" має неоднозначний статус з приводу її нонконформізму та опозиції по відношенню до позитивістського підходу розуміння науки. Однак не зважаючи на це, вона як і раніше залишається одним з найбільш відомих та цікавих творів, який має велику вагу в анналах філософії науки. Кун був одним з найбільш неоднозначних мислителів, що допомагає пояснити, чому його досі інтерпретують різними і навіть суперечливими способами. Його погляд на науку став постійною частиною репертуару істориків, філософів і людей, що займаються науковими дослідженнями в цілому. Значний інтерес до творчості Томаса Куна також обумовлений поширенням в наш час такого літературного жанру як популяризація науки.

Список використаних джерел:

1. Кун Т. Структура наукових революцій; пер. з англ. О. Васильєва. Київ: Port-Royal, 2001. 228 с.

2. Антисери Д., Реале Дж. Западная философия от истоков до наших дней. От романтизма до наших дней (4) / пер. с итал. С. Мальцевой. Санкт-Петербург: Издательство Пневма, 2003. 688 с.

3. Концепція наукових революцій Т. Куна. Веб-сайт. URL: <https://studfile.net/preview/9746849/page:34>. (дата звернення: 27.04.2023).

4. Петрушенко В. Філософія (вступ до курсу, історія світової та української філософії, фундаментальні проблеми сучасної філософії): навч. посібник. 2-ге вид., випр. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. 596 с.

Щербина Єлизавета Володимирівна – студентка 3 курсу, спеціальність 033 Філософія, соціально-гуманітарний факультет, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Виноградова Наталія Михайлівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського»

ІДЕЯ ДИЯВОЛА В ЛЕГЕНДАХ І ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Етимологія. Сучасне англійське слово *devil* походить від середньоанглійського *devel* і, своєю чергою, давньоанглійського *dēofol*, і являє собою раннє германське запозичення латинського *diabolus*. Латинський термін походить від грецького *διάβολος* (*diábolos*, "наклепник"), від *διαβάλλειν* (*diabállēin*, "наклепницьки"), від *διά* *diá*, ("впоперек, крізь") та *βάλλειν* (*bállēin*, "жбурляти"), що, імовірно, споріднено із санскритським *gurate* ("він піднімає").

Ідея диявола. Диявол (застар. диявол, церк.-слав. дїаволь ← др.-грец. *διάβολος* "наклепник") - релігійно-міфологічний персонаж: верховний демон зла; володар пекла; підбурювач людей до скоєння гріха, персоніфіковане абсолютне зло.

В іудаїзмі та християнстві також відомий як Сатана, Люцифер, Вельзевул, Мефістофель, Воланд; в ісламі - Ібліс. У слов'янській традиції молодший за диявола - чорт і йому підпорядковуються біси; в англійській і німецькій мові біс - синонім диявола, в ісламі молодші дияволи називаються шайтани. У християнстві диявол найбільш відомий під ім'ям Сатани.

Усім відомий поетичний міф про обурення і падіння ангелів. Цей міф нав'язав Данте кілька віршів - з-поміж найпрекрасніших у "Пеклі", а Мільтону - незабутній епізод "Втраченого Раю". У християнстві міф цей різними отцями і вчителями церкви по-різному викладався і забарвлювався. Тим часом під ним немає рішуче жодного іншого підґрунтя, окрім тлумачення одного вірша в Ісаї та кількох досить темних місць у Новому Заповіті. У чому полягала точна причина до бунту духів проти свого Творця, легенди пояснюють схоже в загальній психології міфу і дуже по-різному в докладному мотивуванні. В одному із загальновідомих місць Корану йдеться про те, що ангелам було наказано схилитися перед Адамом, намісником Аллага на землі, але Ебліс

(диявол), сповнений гордині, відмовився здійснити це поклоніння. Інший міф, зовсім іншого характеру, але не менш поетичний і засвоєний письменниками, як єврейськими, так і християнськими, розповідає про ангелів або синів божих (bene haelohim), які, захопившись доньками людськими (bepo haada'm), зляглися з ними й, як покарання за гріх, були вигнані з царства небесного та з ангелів обернулися на демонів. Цей другий міф освячений, як улюблена тема, віршами Мура і Байрона. Таким чином, обидва міфи визнають демонів занепалими ангелами, а падіння їхнє пов'язують із гріхом: у першому випадку - з гордістю чи заздрістю, і зі злочинним коханням - у другому.

Але це лише легенда, а не історія Сатани і товаришів його. Походження Сатани, що розглядається як світове уособлення злого начала, набагато менш епічне і водночас більш давнє, глибше сягає у віки. Сатана старший роками за всіх могутніх і страшних богів, пам'ять про яких залишилася в історії людства. Він не з неба звалився, але злетів з безодень людського духу, в сучасності тим темним богам найдавніших епох, чийх імен не нагадає навіть жоден камінь: люди пережили їх і забули їх. Сучасник їхній і Сатана, якого часто змішують із ними, як усе живе, зачинається зародком і лише поступово зростає і розвивається в особистість. Закон еволюції, що керує всіма буттями, рухає також і Сатаною.

Вчення Якова Беме. Згідно з його космологією Люцифер був народжений досконалим створінням у тілі Бога (тілі Вічної Природи), що складається зі світла й темряви всередині, але захотів піднятися ще вище, і внаслідок свого переродження став створінням темряви, чим порушив всесвітню гармонію світу й світла та цілісність. З'явився наш світ, де природа занепала, і темний гнів божества бореться зі світлом. Тому найвища, духовна мета грішної людини — досягнення внутрішньої трансформації, яка своєю чергою повертає назад гріхопадіння і відображає початкове народження самого Бога.

Походження Сатани за Біблією. Біблія не описує Сатану, як істоту з рогами, хвостом і вилами, яка смажить людей у вогняному пеклі. Це витвір уяви середньовічних малярів, що зазнали впливу зображень міфічного еллінського божка Пана і опису пекла тосканського поета Данте Аліг'єрі в знаменитому творі «Божественна комедія». У Біблії вказується, що створіння, відоме як Сатана, не завжди мало це ім'я. Радше, це описове ім'я він отримав через те, що став на шлях спротиву Богові. У Біблії не згадується, яке він мав ім'я перед тим. Правдивий Бог є єдиним Творцем і «діло Його досконале». Отже, той, хто став Сатаною, був створений Богом як досконала і праведна духовна істота. Свого часу Ісус Христос сказав про нього: «Він був убивцею ще відтоді, як пішов шляхом непослуху, і в правді не встояв, бо правди в ньому немає». Звідси напрашується висновок, що Сатана спочатку був «в правді», але залишив цей шлях. Сатана — це ім'я, яке цей ангел отримав після гріхопадіння.

У Біблії ім'я Сатана згадується 52 рази, Диявол—33 рази. Слово «сатана» зустрічається в наступних місцях Біблії перекладу Огієнка:

2 Самуїлова 19:23; 24:1; 1 Хронік 21:1; Йова 1:6-9, 12; 2:1-7; Псалми 108:6; Захарія 3:1, 2; Матвія 4:10; 12:26; 16:23; Марка 1:13; 3:23, 26; 4:15; 8:33; Луки 10:18; 11:18; 13:16; 22:3, 31; Івана 13:27; Дії Апостолів 5:3; 26:18; Римлян 16:20; 1 Коринтян 5:5; 7:5; 2 Коринтян 2:11; 11:14; 12:7; 1 Солунян 2:18; 2 Солунян 2:9; 1 Тимофія 1:20; 5:15; Об'явлення 2:9, 13, 24; 3:9; 12:9; 20:2,7

«І я почув гучний голос на небі, який говорив: Тепер настало спасіння, і сила, і царство нашого Бога, і влада Христа Його, бо скинений той, хто братів наших скаржив, хто перед нашим Богом оскаржував їх день і ніч! І вони його перемогли кров'ю Агнця та словом свого засвідчення, і не полюбили життя свого навіть до смерті! Через це звеселися ти, небо, та ті, хто на нім пробуває! Горе землі та морю, до вас бо диявол зійшов, маючи лютість велику, знаючи, що короткий час має!»

— Об'явлення — Голова 12

Християнство. У християнстві диявол найбільш відомий під ім'ям Сатани.

Сучасні форми християнства розглядають диявола як ангела, що повстав проти Бога. Йому приписують ненависть до людства й узагалі створінь Божих, протистояння Богові, поширення брехні та хаосу в людських душах. Інші християнські течії вважають диявола втіленням людських пороків і пристрастей.

У біблійних текстах диявола називають "драконом", "древнім змієм", Сатаною, "князем цього світу".

У Євангелії диявол пропонує Ісусу: "Тобі дам владу над усіма цими царствами і славу їхню, бо вона віддана мені, і я, кому хочу, даю її". Але Ісус відкидає всі спокуси.

У пізньому Середньовіччі "Сатана" і "Люцифер" стають рівнозначними поняттями. Це сталося внаслідок алегоричного пояснення вірша 14:12 в Ісаї, яке під порівнянням вавилонського царя з ранковою зіркою Люцифером трактує сатану, хоча в новозавітних текстах Христос самого себе називає "ранковою зіркою", а Візантійська церковна поезія уподібнює діву Марію "зірці, що виявляє сонце".

В юдаїзмі. У сучасному юдаїзмі поняття диявола, тобто персоніфікованого зла, відсутнє. Релігійні тексти не показують зв'язку між змієм, який спокусив Єву в райському саду згідно з Книгою Буття, і "сатаною", згадуваним у Літописі та Книзі Йова. Біблійне слово ha-satan (הַשָּׂטָן) означає "супротивник", - це загальне ім'я, яке означає супротивних людей або обставини, але також і ангела-викривача, який служить Богові.

У хасидизмі ha-satan відповідає Baal Davar.

У Книзі Премудрості Соломона, що належить до другоканонічних, диявол називається одним із тих, хто приніс у світ смерть. У Другій книзі Єноха згадується ангел Сатанаель, князь ангелів-спостерігачів григорі, якого вигнали з небес і який розрізняє добро і зло. Подібний текст є в Першій книзі Єноха, але князь ангелів у ній носить ім'я Семіаза. Мастема з Книги Ювілеїв також часто ототожнюється з дияволом.

В ісламі. В ісламі з дияволом ототожнюють Ібліса - джина, створеного Аллахом із вогню, на відміну від ангелів, створених зі світла. Коли Аллах зажадав від Ібліса впасти ниць перед Адамом, джин не послухався і був вигнаний з небес.

Ібліс запрягся мстити людям, вселяючи в них невіру. У суфізмі розглядають іншу інтерпретацію вчинку Ібліса, коли він не став поклонятися Адаму: так Ібліс продемонстрував свою прихильність Аллаху, не поклоняючись нікому іншому навіть всупереч вимозі Аллаха. За цією концепцією Ібліс є втіленням досконалої любові до Бога і буде прощений після Судного дня. Однак в обох інтерпретаціях Ібліс спокушає грішників з дозволу Єдиного Бога, що радикально відрізняє його від християнського Диявола і зороастрійського Ангра-Ман'ю, які діють зі своєї власної злої волі.

У деяких переказах йдеться про те, що Ібліса звали Азазель, якого Книга Єноха (2:6,7) і Талмуд називають ватажком занепалих ангелів, вигнаних із небес за любовні зв'язки із земними жінками. Молодші дияволи й біси в ісламі називаються шайтанами.

В індуїзмі. Індуїзм не виділяє окремої злої сутності. Усі божества можуть творити зло, будучи одержимі "гуною невігластва". Найбільш близьким до поняття диявола є демон Раху (періодично проковтує сонце і місяць). Проте, в одній з течій індуїзму, айяварі, існує уособлення зла у вигляді бога Кроні (англ. Kroni), з яким бореться Вішну.

У буддизмі. У буддизмі дияволу відповідає демон-спокусник Мара.

У зороастризмі. У найдавніших зороастрійських текстах поняття диявола не зустрічається. Ахура Мазда, єдине верховне божество, створює "істину", закони буття, а "неправда" з'являється як їхнє порушення, а не дія якогось супротивника. Спента-Манью ("Святий дух", "Благе мислення") і Ангра-Манью ("Злий дух", "Зле мислення") однаково є створіннями Ахура-Мазди ("Господа Премудрого"). Їхня відмінність полягає в тому, що вони, володіючи свободою волі, по-різному ставляться до Ахура Мазди і його творінь. "Диявол" зороастризму Ангра-Ман'ю використовує цю свободу проти Ахура Мазди (подібно до диявола в християнстві), створюючи у світі та свідомості людини всі руйнівні, брехливі, шкідливі антиподи благих творінь Ахура Мазди, наприклад, отруйних змій та екстремально холодні температури.

Водночас Ахура Мазда не є рівним супротивником Ангра Манью. Початковий вселенський закон "Аша" не має протилежності, але може бути

спотворений через злу волю. "Друдж" - це антитеза "Аші", буквально: брехня, руйнування, деградація, насильство, грабіж.

Під час подальшого розвитку в зороастризмі епохи Сасанідів і споріднених з ним релігійних і релігійно-філософських вченнях (зерванізм, маніхейство, маздакізм) відбулося наділення Ангра-Ман'ю окремим від Ахура-Мазди онтологічним статусом другого світового начала поряд з Ахура-Маздою. У зерванізмі і маніхействі і Ахурамазда, і Анхра-Майнью походять від одного верховного бога Зервана, який існував від самого початку. Точніше кажучи, в зерванізмі добрий бог і злий диявол виявилися однаково творіннями байдужого і безпочаткового Зервана, який уособлював нескінченний простір-час. Як і в зороастризмі, кінцева перемога все одно має бути на боці доброго бога. Проте радикальний релігійний дуалізм не зміг утвердитися і заперечується в сучасному зороастризмі.

У релігії "нового століття". Течії Нью-Ейдж, відштовхуючись від християнства, зберегли сприйняття диявола як уособлення зла або, принаймні, символу людських вад, але загалом відмовилися від цієї концепції і заперечують існування диявола.

Літературні твори, де присутній образ диявола:

- «Божественна комедія» (італ. la Divina Commedia) Данте Аліг'єрі;
- «Чарівна скрипка» Микола Гумільов;
- «Зірка Соломона» Олександр Купрін;
- «Ібліс» (п'єса) Гусейн Джавід;
- «Майстер і Маргарита» Булгаков;
- «Ніч перед Різдвом» Гоголь;
- «Пригоди в новорічну ніч» Ернст Теодор Амадей Гофман;
- «Скорбота Сатани» Марія Кореллі;
- «Таємничий незнайомиць» Марк Твен;
- «Фауст» (трагедія) Гете;
- «Людина Богів» Лінд Уорд;
- «Еліксири Сатани» Ернст Теодор Амадей Гофман.

Секція 4. Культура бізнесу в умовах соціокультурної трансформації сучасного українського суспільства

Ладонько Людмила Степанівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри мистецьких дисциплін, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Воронко Олег Григорович, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет "Чернігівський колегіум" ім. Т. Г. Шевченка (м. Чернігів, Україна)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ

Посилення глобалізації та інтернаціоналізації світового господарства, ринків та засобів виробництва призводять до підвищення зовнішньоекономічної діяльності та розширення діяльності підприємств соціокультурної сфери. Але процес розширення призводить до підвищення конкуренції, необхідності створення нових видів товарів та послуг та виходу на нові ринки збуту.

Розвиток підприємств соціокультурної сфери залежить від багатьох специфічних факторів: необхідністю адаптації до різних соціально-культурних моделей, формування соціокультурних стереотипів. Культурні та соціальні відмінності грають істотну роль у розвитку підприємств соціокультурної сфери, здійснюючи сильний вплив на граничну ефективність ділової спільної діяльності, що впливає на культурні проблеми організації бізнесу. Соціокультурні напрями формуються під впливом традицій, знань, моралі, демографічних особливостей, звичаїв та інших здібностей і звичок.

Дослідження креативних індустрій України, США, Німеччини, Великої Британії, Польщі, Туреччини, Канади показало, що у 2019 році креативні індустрії згенерували 3,94% доданої вартості в Україні (€ 117 млрд), забезпечили роботою 352 тисяч людей, або 3,6% зайнятих осіб. Показники дослідження креативних індустрій обчислено на основі офіційних даних формального сектору економіки, отриманих з Держстату й НБУ, а також методик МКІП, КШЕ, ЮНКТАД та ЮНЕСКО. Для обрахунку використано підходи «витрати-випуск» та обчислювальну модель загальної рівноваги; у зв'язку з недостатнім рівнем деталізації українських статистичних даних

застосовано коефіцієнти, засновані на даних проміжного споживання креативних індустрій Польщі [1].

За обсягом створеної доданої вартості найбільшими креативними секторами є ІТ, маркетинг; аудіовізуальний сектор; архітектура; видавнича справа. Частка доданої вартості креативних індустрій в економіці України та Німеччини співмірна: експорт креативних товарів - \$ 0,51 млрд, експорт послуг у 2019 році становив 30% загального експорту послуг — \$ 5,4 млрд (лідером є ІТ послуги). Збільшення капіталу в секторах креативних індустрій на 1 грн призводить до збільшення загального ВВП на 1,9-2,2 грн [1]. Дане дослідження є базою для вивчення інших секторів креативних індустрій таких як дизайн, мода, народні художні промисли, концертна і музична індустрія [1, 2].

На даний час міністерство культури та інформаційної політики України плідно співпрацює з країнами ЄС та переймає накопичений досвід у сфері розвитку та збереження підприємств соціокультурної діяльності та долучається до міжнародних ініціатив. У межах святкування Міжнародного року креативної економіки для сталого розвитку ЮНЕСКО провела конкурс на Міжнародну премію у розмірі 50 000 доларів США з креативної економіки імені Бангабандху Шейха Муджибура Рахмана, яка започаткована 2020 року та надається один раз на два роки видатним ініціативам, спрямованим на розвиток підприємництва соціокультурної сфери. Danube Small Project Fund for Culture – Call 2 пропонує грант в розмірі до € 5 000, який мають реалізувати протягом року, незалежним неурядовим громадським організаціям, невеликим асоціаціям, групам художників, митцям, творчим працівникам Дунайського регіону в межах реалізації Стратегії ЄС. Український культурний фонд фінансує програми «Відновлення культурно-мистецької діяльності» у партнерстві з Міністерством культури Великого Герцогства Люксембург.

Задля ефективного розвитку та розширення підприємств соціокультурної діяльності необхідна постановка стратегічних завдань, яка залежить не лише від обґрунтованості їх визначення та якісного розрахунку, а і від створення дієвої системи органів управління. Саме органи управління є фактичними виконавцями державної політики в цій сфері. Від розподілу повноважень між ними та організації їх діяльності залежать результати та ефективність здійснення державного управління в певній сфері суспільних відносин, у тому числі у сфері соціокультурної діяльності.

Під час формування державної політики у сфері соціокультурної діяльності необхідно враховувати світовий досвід і переймати найкращі практики розширення діяльності підприємств соціокультурної сфери.

Політика у сфері соціокультурної діяльності та креативних індустрій є однією з ключових передумов розвитку інноваційної економіки та зростання валового внутрішнього продукту і впливає з державної економічної політики, у зв'язку з чим повинна належати саме до компетенції Мінекономрозвитку.

Такий підхід повною мірою враховує світовий досвід щодо формування державної політики у сфері соціокультурної діяльності та дає змогу створити дієву державну систему культурних ініціатив в Україні, забезпечити повне, узгоджене та ефективне функціонування національної інноваційної системи.

Список використаних джерел

1. Економічне дослідження креативних індустрій. URL: <https://mkip.gov.ua/content/mkip-prezentue-ekonomichne-doslidzhennya-kreativnih-industriy.html>
2. Асоціація культурних індустрій. URL: <http://culture.in.ua>
3. Дунайський фонд пропонує співпрацю малим культурним проектам URL: <https://mkip.gov.ua/news/7521.html>

Секція 5. Синергетика - самоорганізаційні системи у суспільстві, що трансформується

Dobrolyubskaya Yuliya Andriivna , Dr. of Science in Philosophy, Full Professor, Head of the Department of World History and Methodology of Science, South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky, Odessa, Ukraine

LIMITS OF APPLICATION OF SYNERGISTIC APPROACHES

Recently, the idea of methodological holism has been offered by synergetics, an area of scientific interdisciplinary research that deals with the study of cooperative phenomena in complex dynamic systems in the process of their self-organization [5, c. 919-920]. The interest in the ideas of synergetics in historical science is due to the fact that it offers a new perspective on the nature of the integrity of historical reality. Using synergetics, researchers hope to overcome the methodological difficulties that arise when studying «steep turns of history» when alternative situations have arisen that imply a need for social choice. Synergetics provides an opportunity in the context of self-organization of society as a coherent system to re-examine such issues of historical development as possibility and reality, traditions and innovations, past and present, alternative and choice [2, c. 98-118; 3, c. 8-48]. It emphasizes that human action is not something external to society as a self-developing system. Human action is included in the system, changing every time the field of its possible states [10, c. 113].

Some researchers, however, believe that the appeal to synergetics poses the

danger of a positivist reduction of historical knowledge to natural science, since in this case the regularities of the processes of self-organization in the physical world are transferred to the development of society. They, in particular, express their doubts that within the framework of the synergistic approach one can generally consider «free will», since the synergetic itself lacks the necessary mathematical apparatus. In general, synergetics provides nothing more for historical analysis than the collection of new terms and metaphors. Therefore, in their opinion, the synergistic style of thinking does not contribute much to the reconstruction of the past, but rather turns the historical study into an experiment, which, due to the specifics of historical knowledge, is less productive than the traditional «hike» into the past [4, c. 29-33; 11, c. 88-99].

In this regard, it should be noted that although synergetics as a type of scientific rationality originated within the natural sciences in the 70's of the twentieth century, now it claims to be a new paradigm of scientific knowledge in general [9, c. 150]. Therefore, the synergetic style of thinking that has emerged in search of a new holistic worldview, according to many domestic and foreign researchers, has a powerful methodological and heuristic potential. This is evidenced by the discussion that took place during the years 1991-1995 on the pages of the magazine «History and Theory». It involved both supporters and opponents of the use of synergetic ideas in historical research. Analyzing the materials of this discussion, it can be noted that the opponents of synergy were in the minority [1, c. 25]. The synergetic style of thinking allows to develop non-standard approaches in the historical science, stimulating the solution primarily of those problems, which are caused by the interest in the search for unity in the variety of organic causes, ways and directions of historical evolution.

Synergetics as a theory of self-organization of complex systems is based on the ideas of the integrity of objective reality and the joint development of all levels of its material and spiritual organization, as well as scientific knowledge of the world. In this respect, synergetics, as a new worldview, is closely linked to the understanding of the world, traditional for oriental teachings and poetic creations, based on the conception of the unity of the world, the affinity of the living and the inanimate, the natural and the human, the universal and the microscopic [6, c. 3-5].

The synergistic worldview is based on the idea of an all-in-one, all-in-one communication. Such a worldview organically includes the view that small, insignificant, occasional details that make up a barely perceptible background can manifest their significance and lead to large, incomparable us.

Synergetics seeks to overcome the dismemberment of the world into living and inanimate nature. Considering nature as a creative system, synergetics in this sense brings its evolution closer to the history of society. Therefore, some of the ideas that are central to synergetics are genetically converging to those principled propositions that have long been the subject of reflection, for example, in historical knowledge.

However, using advanced mathematical apparatus, synergetics rethinks these ideas, including them in the broader context of scientific ideas, creating universal models for explaining the processes occurring in complex systems, revealing the mechanism of self-organization of these systems, regardless of the nature of their elements.

Synergetics as a new paradigm of knowledge emerged as an opposition to positivism and classical rationalism. It blurs the line between nature and society, viewing them as phenotypes of one genotype – a complex system. In this sense, synergetics seeks to overcome the inferiority of the disciplinary dismemberment of a unified knowledge of the world and the processes of self-organization in it.

In scientific knowledge, synergetics acts primarily as a theory of self-organization of complex systems. These systems have the same nature of processes occurring at both macro and micro levels. The attribute of a complex system is emergence, that is, the irreducibility of the properties of the system as a whole to the properties of its components – subsystems and elements. Experts note that complex systems at a certain level of self-organization may have properties that do not boil down to the properties of its constituent elements. However, they emphasize that it is impossible to deduce by regular methods the properties of a complex system from the properties of its elements and features of their local development [7, с. 30-37].

In this regard, the synergistic style of thinking prohibits, for example, the historian from deriving the properties of society as a system from the properties of its economic, social or political subsystems, and the properties of supra-individual historical reality from the properties of individuals or the characteristics of their local interaction.

Complex systems are open, they lack rigid determination and process completeness. In this regard, the researcher who studies the past should represent it as a historical reality in the process of becoming and continuous emergence. Therefore, within the synergistic style of thinking, the categories of «historical being» and «historical development» are combined into a single conceptual framework.

Complex systems exist only on the basis of their inclusion in the outside world. Such systems, called «nested», maintain their existence by exchanging energy and information with other super- and subsystems. This also shows the openness of a difficult organized world.

The evolution of complex systems is a rhythmic process that underlies the transition from an unstable state of a system (chaos) to a relatively stable (order) and back. The rhythms of history have been drawn to attention for a long time, but synergetics makes it possible to interpret rhythmicity as a functional community of processes of self-organization of complex systems and to consider, for example, crisis and stability as natural-historical states of society, and «stagnation», «recession» or «recovery» in history does not not only as a consequence of someone's «miscalculations» or «wise» leadership, "but also as a manifestation of the

mechanism of self-organization of social systems in the course of their evolutionary development.

Synergetics as a theory of self-organization of complex systems explains the mechanisms of origin, existence and destruction of ordered macrostructures that take place in such systems. According to this theory, the mechanisms of transition from chaos to order and back do not depend on the specific nature of the elements or subsystems. They are inherent in the world of natural (living and inanimate) and the world of human, social processes. Synergetics reveals common, universal mechanisms of self-organization. According to experts, it «makes clear the laws under which it is made, a unique picture of events in a wide variety of realms and scales of reality is written for scientists» [6, с. 15].

Complex systems are non-linear. In synergetics, nonlinearity is interpreted as a possibility of multivariate evolution of systems. Nonlinearity about history can be expanded by the idea of the irreversibility and alternative of the historical process and the possibility of social choice in a situation of historical uncertainty. The peculiarity of nonlinear systems is that with the same increments of external influences on the system, it can give different reactions depending on its initial state. Whereas the response of linear systems depends only on the magnitude of the increase of such influence. This feature of complex systems builds the effect of managing them: small external influences on the system can lead to significant consequences and, conversely, significant impacts can be negligible in the management plan. Knowledge of this effect gives the historian the opportunity to understand why, for example, many reforms did not lead to the desired outcome despite significant costs, and, conversely, small, seemingly eventful, sometimes catastrophic consequences.

In synergetics, there has been a rejection of the elemental particle (the bricks of objective reality) for the benefit of the world as a set of nonlinear processes characterized by alternative and irreversible development. In this regard, synergetics offers a qualitatively different picture of historical reality as compared to classical and non-classical science.

The basis of this picture is the idea of historical reality as a complex system, which in the process of self-organization goes through a historical cycle associated with the emergence of ordered macrostructures, their relatively stable existence and destruction. The emergence of stable macrostructures means the transition from chaos to order, the destruction of macrostructures – the transition from order to chaos [8]. Chaos is a characteristic of a complex system in a state of inequality and uncertainty. In terms of history, chaos is a «crisis», that is, a state of the social system in which its various subsystems, including the control unit and the public consciousness, cease to function properly. In a state of chaos in society, alternative situations arise, within which various possibilities for its further development emerge. The emergence of alternative situations gives a historical development probabilistic character, the detection of which involves the study of those historical possibilities that existed at a

particular time in a particular historical situation.

Thus, synergetics, focusing on the problem of the probabilities of historical development, actualize the question of the relationship between the possible and the true in the historical process.

Список використаних джерел

1. Бородкин Л. И. История и хаос: модели синергетики в дискуссиях историков. *Историческое знание и интеллектуальная культура: Материалы научной конференции*. Москва, 4–6 декабря 2001 г. С. 25.
2. Бородкин Л. И. «Порядок из хаоса»: концепция синергетики в методологии исторических исследований. *Новая и новейшая история*. 2003. № 2. С. 98-118.
3. Бородкин Л. И. Синергетика и история: моделирование исторических процессов. *История и математика: Анализ и моделирование социально-исторических процессов*. 2007. С. 8-48.
4. Бочаров А. В. Проблема альтернативности в истории: традиционные и нетрадиционные подходы. *Историческое знание и интеллектуальная культура: Материалы научной конференции*. Москва, 4-6 декабря 2001 г. С. 29-33.
5. Качанов Ю. Л. Синергетика. *Глобалистика: Энциклопедия*. Москва : Радуга, Диалог, 2003. С. 919-920.
6. Князева Е. Н. Случайность, которая творит мир (новые представления о самоорганизации в природе и обществе). *В поисках нового мировидения: И. Пригожин, Е. и Н. Рерихи*. Москва : Знание, 1991. С. 3-17.
7. Моисеев Н. Н. Проблема возникновения системных свойств. *Вопросы философии*. 1992. № 11. С. 30-37.
8. Пригожин И., Стенгерс И. *Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой*. Москва : ЛКИ, 2008. 296 с.
9. Сапронов М. В. Концепция самоорганизации в обществознании: мода или необходимость? *Общественные науки и современность*. 2001. № 1. С. 150.
10. Степин В. С. Смена типов научной рациональности. *Синергетика и психология. Вып. 1. Методологические вопросы*. 1999. С. 113.
11. Топольский Е. Дискуссия о применении теории хаоса к истории. *Исторические записки*. 1999. № 2 (120). С. 88-99.

Аксьонова Віра Ігорівна, доктор філософських наук, доцент, професор кафедри права та соціально-гуманітарних дисциплін, Льотна академія Національного авіаційного університету

ОНТОЛОГІЧНІ ТА АКСІОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

Вступ. Життєві витоки і філософський зміст проблеми буття та аксіологізації міжкультурної комунікації виходять з глибокої давнини. Повсякденне мислення сприймає терміни «бути», «існувати», як синоніми [1]. Філософія ж використовує поняття «бути», «буття» для позначення не просто існування, а саме того, що його гарантує. Тому термін «буття» у контексті міжкультурної комунікації в умовах формування і розвитку науково-інформаційного суспільства має у філософії особливий зміст, зрозуміти який можна тільки звернувшись до аналізу філософської проблематики буття [2; 10].

Постановка проблеми. Уперше термін «буття» у філософію ввів античний філософ Парменід для позначення й одночасно вирішення однієї реальної проблеми. У період розвитку досократівської філософії люди почали сумніватися у існуванні традиційних богів Олімпу. Всесвіт вже не здавався їм таким міцним, надійним, як раніше. Усе стало хитким, невизначеним, нестабільним й здавалося, що нібито втрачало форму. Людина залишалася без життєвої опори. Необхідно було знайти вихід до чогось міцного і надійного, більш-менш визначеного. Людям потрібна була віра в нову силу. Парменід сповістив людей про відкриття їм нової сили - сили Абсолютної думки, що забезпечила світу стабільність та надійність, людина знову набула впевненості у тому, що все у світі, з необхідністю підлягає Порядку. Цю Необхідність філософ назвав Божеством, Правдою, Провидінням, Долею. «Усе за необхідністю є вічним і незнищеним»; це означало, що заведений у світобудові хід речей не може раптово, випадково, змінитися: день завжди прийде на зміну ночі, Сонце раптово не згасне. Парменід заявив, що поза межами предметно-почуттєвого світу існує деякий гарант його існування. Саме для позначення описаної життєвої ситуації й способів її подолання Парменід ввів у філософію поняття й проблему «буття». Буття, за Парменідом, – це те, що знаходиться за світом чуттєвих речей, і це є думка, логос – космічний розум, через який для людини безпосередньо розкривається зміст Всесвіту, тобто не людина відкриває істину буття, а, навпаки, істина буття безпосередньо відкривається людині. Тому, процес логічного доказу не має вирішального значення ані для самої людини, ані для оцінки істинності знань людей.

Мета роботи. Розглянути онтологічні та аксіологічні засади міжкультурної комунікації в умовах трансформації науково-інформаційного простору.

Результати та обговорювання. Онтологічні та аксіологічні засади міжкультурної комунікації в умовах формування і розвитку науково-інформаційного суспільства набувають певної актуальності. Так, видатний філософ ХХ століття Мартін Гайдеггер стверджував, що питання про буття і його роз'яснення Парменідом зумовили долю західного світу. З одного боку, у соціокомунікативний й культурно-світоглядний процес трансформується уявлення про існування за межами видимих речей невидимого світу, найкращого, гармонійно, де все є Благо, Світло, Добро, Справедливість. Європейська культура сприйняла це знання з ентузіазмом й протягом багатьох століть стимулювала здатність суспільної думки працювати в соціокомунікативному просторі, який не має почуттєвих уявлень. З іншого боку, якщо існує «справжнє» буття, то земне життя не є «справжнім» і тому має потребу у перебудові, що наближає його до світу «справжнього». Різного роду соціальні утопії, якими наповнена соціокультурна історія Заходу, з'явилися своєрідним ментальним наслідком світоглядного прагнення до «справжнього» буття. Така перебудова земного буття реалізовувалася через трансформацію міжкультурних комунікацій двома шляхами: перший був орієнтований на практичне, зовнішньо-речове: обряди в релігії, державний устрій, спосіб соціально-економічного життя. Це – шлях бунтів і революцій, що припускав страту «несправжнього» буття й будівництво на його «уламках» «справжнього світу загальної Рівності, Справедливості, Волі й Братерства». Другий шлях боротьби з «недійсністю» буття – шлях перетворення не зовнішнього, а власного духовно-морального внутрішнього світу. Люди, які стали на цей шлях, прагнуть переробити ані державний устрій, ані соціально-економічне життя суспільства, але самих себе.

Міжкультурні комунікації ХХ століття характеризувалися «хрестовим походом проти розуму», що свідчило про розрив з античною традицією. «Наше учнівство в греків скінчилося: греки не класики, – заявив на початку століття іспанський філософ-ідеаліст Ортега-і-Гассет, – вони просто архаїчні й звичайно ж... завжди прекрасні. Цим вони особливо цікаві для нас. Вони перестають бути нашими педагогами й стають нашими друзями. Давайте станемо розмовляти з ними, станемо розходитися з ними в самому основному». По-перше, це грецьке розуміння буття як чогось сутнісного, незмінного, нерухливого, субстанціонального. Онтологічні засади міжкультурної комунікації в умовах формування і розвитку науково-інформаційного суспільства характеризуються відмовою від будь-якого роду субстанціональності. По-друге, відмова від визнання розуму як опори людського існування стає нормою філософування у ХХ – ХХІ столітті. У соціокомунікативному просторі ХХ - ХХІ століття розуму

взагалі було відмовлено в кредиті довіри з боку людини й суспільства. Відмова від античної традиції в розумінні буття має серйозні культурні наслідки. Відмовившись від Бога («Бог помер» – Ніцше), не сподіваючись більше на розум, людина залишилась один-на-один зі своїм тілом [7; 8]. Почався культ тіла, що змінив культ духу й розуму, а це – головна ознака язичництва. Неоязичництво кінця ХХ – початку ХХІ століття швидко поширилося завдяки засобам масової інформації. На зміну «онтологічному нігілізму» (М. Гайдеггер) [6] прийшло заперечення розуму й розумності людського існування. Психологічний портрет сучасного європейця, «світогляд якого не містить ані опори на Бога, ані опори на розум, малює Ортега-І-Гассет: «людина нагадує розбещену дитину із властивим їй безперешкодним зростанням життєвих запитів» і, отже, невтримною експансією власної натури», а також «уродженою невдячністю до всього, що дало їй життя й що полегшило її існування». Філософ порівнює сучасну людину з «дикуном, що сказився», тому що «нормальний» дикун шанує віру, дотримується релігійних норм, табу, традицій, заповітів і звичаїв [9].

У ХХ – ХХІ столітті люди намагаються піти від переживання страху, що супроводжує розчарування в можливостях розуму бути опорою, правила, які створюються людьми, ними ж і змінюються. Наше століття рекомендує людям не бути дуже серйозними, тому що ніхто не знає, як правильно жити, ніхто не вправі диктувати, яким повинно бути життя. Усе виправдано тим, що нічого в цьому світі немає постійного. Треба жити, пам'ятаючи, що ні в чому немає опори, не існує таких цінностей, що можуть виступати як еталони істинності й міри буття. Зміна світогляду у ХХ -ХХІ століттях спричинила не тільки нову постановку питання про буття, але й перегляд стилю інтелектуальної діяльності. З'явилася філософія постмодерну, що є відмовою від грецької традиції, яка виявила той факт, що у світогляді людей, їхньому менталітеті відбулися глибинні зміни. Постмодерн у філософії – це трансформація класичного образу філософії, тому не можна вважати, що постмодерн прийшов на зміну модерну й що в хронологічному порядку він є щось, що виникає після модерну [3]. Постмодерн у філософії живе поруч із класикою, як К'єркегор, наприклад, жив поруч із Гегелем, прийняв його діалектику, щоб потім зруйнувати її [4]. «Усе дозволено», «нічого не гарантовано» – головний пафос свідомості постмодерна. «Сакральне» і «підвищене» сприймаються як ілюзії людей, ієрархія «тіло – душа – дух» зруйнована, а духовність і щиросердність сприймаються як ознаки слабкості [5].

Висновки. Онтологічні та аксіологічні засади міжкультурної комунікації в умовах формування і розвитку науково-інформаційного суспільства характеризуються тим, що світ повсякденності перетворюється в головну цінність і тему філософських міркувань. У цьому світі панують тимчасові інтереси кінцевих емпіричних індивідів, кожний з яких вважає себе

законодавцем своїх етичних, естетичних, політичних прагнень. Добро, Істина, Краса – ці Абсолютні цінності – відтиснуті на периферію суспільного індивідуального життя й свідомості. У філософії постмодерна людині рекомендовано не тішити себе ілюзіями із приводу знаходження нових цінностей (адже колишні, як ми відзначили, остаточно зруйновані), а просто сприймати життя як воно є, без спроб диктувати, яким йому бути. Філософія більше не працює з категоріями «сутність», «закон», «причина» тощо, на підґрунті яких відтворювався стійкий порядок буття, його визначеність. Головною характеристикою суспільства й природи оголошується невизначеність. Виникає самостійний науковий напрямок – синергетика, що виходить із визнання принципу саморуху матерії та виникнення порядку з безладдя, хаосу. Отже, постмодерністська філософія у своєму розумінні буття не починає, а завершує стару лінію розвитку саме того соціокультурного простору, в якому «бог помер».

Список використаних джерел

1. Аксьонова В.І., Скловська О.І. Філософія. Змістовий модуль 1. Тема 4. Онтологія. Філософське розуміння світу. Діалектика – всезагальна теорія розвитку. Навчально-методичний посібник до колоквиумів, семінарів, конференцій, круглих столів, диспутів, дискусій та організацій самостійної роботи з вивчення курсу студентами та курсантами всіх форм та напрямів навчання. Кропивницький: ЛА НАУ, 2018. 38 с
2. Аксьонова В.І., Скловська О.І. Феномен міжкультурної комунікації в контексті культурної глобалізації: історико-філософський аспект. Навчально-методичний посібник. Для студентів та курсантів денної та заочної форм навчання. Кіровоград: ДЛАУ, 2011. 128 с.
3. Аксьонова В.І., Скловська О.І. Синергетична парадигма управління соціальними процесами в умовах глобалізації в контексті філософії науки. Навчально-методичний посібник. Для студентів та курсантів денної та заочної форм навчання. Кіровоград: ДЛАУ, 2011. 36 с.
4. Аксьонова В.І. Соціокультурні перспективи ціннісного аспекту модернізації професійної сторони буття в інформаційній системі громадянського суспільства на цивілізаційному зламі. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції Модернізація Вітчизняної правової системи в умовах світової інтеграції. (м. Кропивницький, 19-20 травня 2021 року). Кропивницький: ЛА НАУ, 2021. С. 221-227.
5. Аксьонова В.І. Соціокультурний контекст інформаційного суспільства – феномен соціальної активності особистості. Наукове пізнання: Методологія та технологія. Філософія. Вип.1(45). 2020. ДЗ «ПНПУ ім. К.Д. Ушинського»: «Гельветика», 2020. С. 11-19. Фахове видання з філософських наук.

6. Гайдеггер М. Будувати, проживати, мислити. Харків: Фоліо, 1998. С. 313 - 332.

7. Ніцше Ф. Так мовив Заратустра: Книга для всіх і для нікого / пер. з нім. Л. Гринюк. Коломия: Галицька накладня Я. Оренштайна, 1910. 510 с.

8. Ніцше Ф. По той бік добра і зла. Генеалогія моралі / пер. з нім. А. Онішко. Львів: Літопис, 2002. 320 с.

9. Ортега-і-Гассет Х. Бунт мас. Вибрані твори. К.: Основи, 1994. С.15-139.

10. Скловський І.З., Аксьонова В.І. Трансформація українського суспільства на зламі тисячоліть (теоретико-методологічний аспект). Перспективи. Соціально-політичний журнал. №1. 2022. С.41-48.

Козобродова Діна Михайлівна, кандидат філософських наук, докторант кафедри менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної діяльності факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова

ТВОРЧІСТЬ ЯК ЗАСІБ НІВЕЛЮВАННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ПСИХОМІРНІСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ З КОНЦЕПТУАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНИХ ПОЗИЦІЙ ПСИХОСИНЕРГЕТИКИ

Ми усі розуміємо, що живемо в сучасному світі, який власноручно створили та продовжуємо створювати.

Але останнім часом ми бачимо як швидко в наше життя проникла цифра, розвиток цифрових технологій [3,7]. Який вже почав конкурувати з людиною, змінюючи засоби спілкування, систему освіти, та взагалі всі сфери життя людини. Тим самим створюючи нове цифрове середовище, котре діє по зовсім іншим принципам та законам.

Мета нашої роботи продемонструвати погляд на творчість з позицій психосинергетики [1,2,4] та показати за рахунок чого творчість може допомагати сучасній людині в її взаємодії з цифровізацією [3,5,7].

Проблема творчості всебічно і глибоко вивчалася з боку різних аспектів та у різних соціально-гуманітарних дисциплінах: філософії, лінгвістиці, психології, соціології тощо.

І це починається ще з періоду античності. Античні філософи її розглядали з двох позицій: з однієї- як божественне діяння, з іншої- як людське ремесло, що потребує умінь та навичок.

Але вже в епоху Відродження, творчість почали розглядати з боку творчої діяльності окремої особистості, яка є творцем нових об'єктів дійсності. Людина-творець.

В сучасній науці питання творчості розглядається багатьма вченими, як зарубіжними так і вітчизняними. Воно є одним з найактуальніших у сучасному світі на наш погляд.

Наприклад, К. Роджерс, американський психолог, розглядав творчість як створення принципово нового, того чого ще не було. І це нове людина робить з урахуванням життєвих обставин, подій та можливостей.

А. Маслоу розглядав творчість як невід'ємну рису, яка присутня в людині від її народження. Він один з перших розглянув творчість як найбільш універсальну характеристику людини, тобто як невід'ємну властивість людської природи. Тобто, на його погляд, здатність до творчості є запорука здорового існування людини [6].

Ця позиція дуже близька до нас в аспекті творчості як запоруки здорового існування людини.

З позицій психосинергетики ми розглядаємо творчість як механізм самоорганізації особистості, в якій виявляється її цілісність, складність і нелінійність її розвитку.

З цих позицій ми розглядаємо людину як цілісну, неподільну. Робимо ми це на підставі концептуальної моделі Єршової-Бабенко І.В. «ціле-в-цілому»/ «ціле в цілому»[8].

Ця концептуальна модель, як підкреслює її автор, демонструє цілісність всіх проявів людини та її поведінки.

З цієї позиції ми розглядаємо і соціальну реальність як психомірну, яка створена людиною.

Тобто соціальну реальність складають люди як макроцілісності.

Наразі, ми бачимо що відбувається зіткнення двох систем, одна з яких не самоорганізується, тобто нежива, цифра, і та що самоорганізується, тобто жива, це людина.

Вони істотно різні за своєю природою та проявом. І в кожній з них є свої особливості.

Ми вважаємо, що в останні часи цифровізація дуже стрімко розвивається та поширюється на всі сфери буття сучасної людини. І на наш погляд це є загрозою для людиномірного/психомірного світу людини.

Тому що цифра будучи неживою, і відповідно діючи за правилами неживих систем (зворотніх [9], тих що не самоорганізуються), проникає глибоко у соціальне середовище людини та позбавляє її психіку та людину в цілому її природи.

Ми маємо на увазі у данному контексті самоорганізацію. Тому що за визначенням психосинергетики психіка людини являє собою відкрите нелінійне

середовище/систему, що самоорганізується. Тобто процес самоорганізації є природним для людини та її психіки.

Цифра же діє по своїм іншим більш жорстким правилам, людині не притаманним, але притаманним неживим системам.

Тобто ми бачимо зіткнення цифрового та людиномірного/психомірного середовищ/систем.

Через цю їх різницю цифра зупиняє процеси самоорганізації в психіці людини, роблячи її не здоровою через зниження її природних потенційних можливостей.

Грунтуючись на визначенні психіки людини як складної нелінійної системи/середовища, що самоорганізується, яке є базовим у психосинергетиці [2,4], та спираючись на концептуальну модель «ціле-в-цілому» того ж автора, ми можемо сказати, що творчість людини розвивається за синергетичними принципами. Тобто відповідно з цим їй притаманні-самоорганізація, хаотизація, нелінійність.

Тому характерною рисою творчості є створення принципово нового, того чого раніше не існувало і що вимагає проявів цілісності та індивідуальності особистості.

Тобто з цих позицій творчість є невід'ємною сутнісною характеристикою людини.

З позицій психосинергетики творчість є механізмом самоорганізації особистості, в якій виявляється її цілісність, складність і нелінійність її розвитку[6]. Тому ми вважаємо, що за її допомогою, ми можемо повертати людині її природні властивості, які могли бути приглушені або зруйновані під впливом нелюдиномірних цифрових технологій.

Таким чином, в роботі ми розкрили:

- 1/ погляд на творчість з позицій психосинергетики;
- 2/ продемонстрували за рахунок чого творчість з позицій психосинергетики, може допомагати сучасній людині в її взаємодії з цифросоціумом.

Список використаних джерел:

1. Ершова-Бабенко И.В. Психосинергетика/Психосинергетика: методологический статус, теория, практика/ Юбилейный сборник научных трудов проф Ершовой-Бабенко И.В./ред.-сост. В.Б.Ханжи, Н.В.Кривцова.- Одесса:Феникс,2020.-с.18-29
2. Ершова-Бабенко И.В. Психосинергетика. Монография.-Херсон, изд-во «Гринь Д.С.», 2015.-488с.
3. Ершова-Бабенко И.В. (2020). Проблема новой научной картины Мира. Мир «цифры» и «цифро-субъекта». Norwegian Journal of development of the International Science. No44/2020, pp.53-60

4. Ершова-Бабенко И.В. (1992). Методология исследования психики как синергетического объекта. Одесса: ОДЭКОМ, 124 с.
5. Ершова-Бабенко И.В., Гончарова О. Нечеловекомерные составляющие поля человекомерности. Філософія освіти. 2015. №2(17). Стр 243-259
6. Козобродова Д.М. Творчість крізь призму концепту «brain-psyche-mind/consciousness»/Д.М. Козобродова // Вища освіта України. 2021, №4, с. 57-63.
7. V.Andrushchenko, I.Yershova-Babenko, D.Kozobrodova, A.Seliverstova, I.Lysakova. (2022). Digitazation of society: implications and perspectives in the context of the psycho-dimensionality of social reality psyhosynergetics. Amazonia Investiga, No11(56)/2022, pp.183-195.
8. Ершова-Бабенко И.В. Психосинергетические стратегии человеческой деятельности. (Концептуальная модель). Монография.- В.: NOVA KNYHA, 2005.-360 с.
9. Prigogine I., Stengers I. (1984). Order from Chaos: a New Dialogue between Man and Nature.

Окорокова Віра Вікторівна – доктор філософських наук, професор кафедри всесвітньої історії та методології науки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

СИНЕРГЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Зростання впливу інформаційно-комунікативних технологій в життєдіяльності соціуму і людини, глибокі зміни моделей соціальної організації і співпраці завдяки широкому розповсюдженню гнучких мережевих структур говорять не тільки про певні трансформаційні процеси в соціальній системі, а й її здатності до самоорганізації. Л. Рідченко зазначає, що в епоху інформаційно-телекомунікаційних технологій усе складніше знайти нові факти певної проблематики, впоратися з величезними інформаційними потоками. У зв'язку з цим постає необхідність сприйняття інформації як системотворчого феномена. Нелінійна залежність взаємодії між частинами середовища системи обов'язково необхідна для виникнення самоорганізації в системі. В нелінійній методології системний аналіз процесів самоорганізації вказує нові перспективи в дослідженні проблем сьогодення [7].

Мова йде про синтез різних моделей пізнання, що дозволило в даний час сформулювати деякі загальні принципи математичного моделювання процесів

їх розвитку і виявити взаємопроникнення різних наук, що зробило необхідним створення таких моделей, які дають уявлення про основні тенденції, дозволяють будувати прогноз і відповідно давати рекомендації в розвитку систем. Процеси глобалізації, з одного боку, скорочують горизонт передбачуваності на звичних нам масштабах соціальних процесів, з іншого боку, створюють можливість народження параметрів порядку та їх ідентифікації і моделювання для мегапроцесів національної, регіональної та світової динаміки. Саме такі складні, трансформаційні процеси соціуму і вміє моделювати синергетика [6, с. 89].

У цьому ракурсі одна з найгостріших проблем полягає в тому, що розвиток інформаційних технологій сьогодні породжує повністю автономну віртуальну реальність нових форм сучасної медіа-культури, яка переростає на гіперреальність віртуального. Постнекласична наука має справу з віртуальною реальністю, яка розглядається як продовження людської суб'єктивності, як чинник еволюції, тобто як процес становлення в умовах інформаційного суспільства «нової» людини, яка творить свою культуру XXI століття як основу віртуального світу. Остання тут сама починає виступати як основа всіх інших світів. В даному випадку слухним є думка О. Онищук про те, що сьогодні виник новий тип людини, відбувається пошук нетрадиційних форм самовираження особистості, трансформується система цінностей з руйнуванням традиційних форм культури. Одна з визначальних рис глобального мислення – це прагнення стати частиною великого світу, вийти за межі власного суб'єктивного світобачення [5, с. 37].

Внаслідок стрімкого поширення інформації, знання виникає нова форма ідентичності, котра визначається як «змішана», що не має меж, стає непостійною та залежить від умов комунікації. Визначити межі такої ідентичності практично неможливо без двох чинників – об'єктивних (матеріально-технічна база, інформаційно-комп'ютерні технології) і суб'єктивних (творчий потенціал особистості, що перетворює результати техногенної цивілізації на духовні й культурні цінності) [2, с. 89].

Інакше кажучи, породжені інформаційними технологіями віртуальні реальності, виступаючи у ролі синергетичних властивостей порядку, дедалі більше підпорядковують собі життя. Проблема в тому, що процес породження віртуальних реальностей може виявитися засобом колективної маніпуляції людьми, засобом перетворення людини на керований «ззовні» об'єкт. І найважливіший аспект полягає в тому, що мережеві технології, викладання інформації в інтернеті кардинально змінюють сфери життєдіяльності. Вони стають набагато прозорішими. Самоорганізація у соціальних мережах визначається багато в чому мережевими структурами – ми часто орієнтуємося на думку та оцінки людей, які входять до нашої «особистої мережі». Саме

завдяки цьому виникає згода, загальна думка, вибираються та уточнюються соціальні ролі.

Панування комп'ютерних технологій прискорює процеси виходу з точок біфуркації, виводячи суспільство на інший рівень/етап суспільних відносин. У даному разі синергетика постає як засіб експериментування, гри з реальністю. Синергетичний підхід спричиняє новий діалог людини з природою. Він призводить також до нового діалогу людини із самим собою та з іншими людьми. З цього приводу Ф. Власенко зазначає, що життєвий шлях сучасної особистості становить собою біфуркаційно-нелінійний процес завдяки власній активності, ролі випадку тощо. В бутті особистості теперішнє визначає невідоме їй майбутнє як атрактор (наприклад, мрія, ідеал, проект) [2, с. 86-87].

Таким чином, ми бачимо, що функціональні риси синергетики в умовах панування інформаційних технологій надають їй нових можливостей як засобу конструювання соціальної реальності. Розширення ролі віртуального в суспільстві призводить до активного використання синергетичних технологій моделювання процесів. Віртуальна реальність, з одного боку, сьогодні стала особливим елементом, об'єктом, фактом, феноменом, технологією, а з іншого боку, всі компоненти культури, у тому числі й наука, а також сама культура можуть розглядатися як свого роду віртуальні світи. В даному випадку співвідношення синергетичного підходу та віртуалістики має амбівалентний характер, один для одного є теоретико-методологічним компонентом.

Список використаних джерел

1. Абрамов В. І. Нелінійна динаміка та пізнання складного: самоорганізації складних систем. Практична філософія. 2004. № 4. С. 89–94.
2. Власенко Ф. Креативна особистість в нелінійності сучасного світу. Синергетика і творчість: монографія. К.: Інститут обдарованої дитини, 2014. С. 65-91.
3. Євтодюк А. В. Освітні системи: синергетична інтерпретація еволюції. *Вища освіта України*. 2003. № 2 (8). С. 31-40
4. Kniazevych A. THE SYNERGETICS AS A CONCEPT OF SOCIAL DEVELOPMENT. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2019. № 2. С. 77-81.
5. Онищук О. Сучасна людина у просторі віртуальної реальності: особливості соціокультурної трансформації. [Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Філософські науки](#). 2014. № 780. С. 34-39.
6. Огорокова В. В. Образ нової соціальної реальності Постмодерну та форми його моделювання: Монографія. Одеса: ВМВ, 2018. 288 с.
7. Рідченко Л. Багатоаспектність не лінійності постнекласичного знання. *Світогляд-Філософія-Релігія*. 2015. Вип. 8. С. 82-89. Режим доступу:

https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/83152/1/Ridchenko_Bahatoaspekty_neliniinosti.pdf

Секція 6. Проблемні питання менеджменту соціокультурної діяльності

Виноградова Наталія Михайлівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»,

Орехова Олександра Костянтинівна, студентка 4 курсу соціально-гуманітарного факультету спеціальності 028 Менеджмент соціокультурної діяльності Університету Ушинського

МУЗИКА ЯК ВАЖЛИВИЙ СТРУКТУРНО-УТВОРЮЮЧИЙ ЕЛЕМЕНТ КИТАЙСЬКОГО МЕНТАЛИТЕТУ (ВИКОРИСТАННЯ КОФУЦІАНСЬКИХ ІДЕЙ В ДЕРЖАВНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ КИТАЮ)

Музика – це не лише мистецтво, а й потужний інструмент передачі ідеологічних і політичних ідей. У Китаї музика має особливе значення у культурі та історії цієї країни, і конфуціанські ідеї відіграють важливу роль у її використанні як засобу державного менеджменту. За вченням конфуціанських і даоських мудреців пізнання законів музики відкриває людині розуміння Великого Дао, сприяє попаданню в єдину вібрацію з першоосновою життя, що забезпечує безсмертя. Сама природа наповнена музикою і цю музику можна передати особливими інструментами і музикальною системою, яка підкоряється космічним ритмам.

Китайський музичний діяч Су Сюнь є прикладом того, як конфуціанські принципи можуть бути інтегровані в музику та використані для досягнення цілей державного менеджменту.

Одним із найбільш яскравих творів Су Сюня, в яких проявляється вплив конфуціанських ідей, є "Сон про Велику Китайську Стіну". Це музична композиція, яка передає велич і важливість цієї історичної пам'ятки Китаю, наголошуючи на її ролі у збереженні культурної спадщини Китаю. Конфуціанська ідея про важливість збереження традицій та культурної спадщини знайшла відображення у цьому творі, і він став символом національної ідентичності Китаю.

Ще одним твором Су Сюня, який демонструє використання конфуціанських ідей у музиці, є "Пісня про річку Янцзи". Ця композиція зображує красу та велич річки, яка є символом життя та процвітання у Китаї. Конфуціанська ідея про важливість гармонії та балансу відбивається у музичному образі, створеному Су Сюнем. Він використав музику, щоб передати ідею про важливість балансу між людиною та природою, про те, що потрібно поважати та берегти навколишнє середовище.

Другий твір відображає конфуціанську ідею про важливість гармонії та порядку у суспільстві. У цій композиції Су Сюнь використовує музичні інструменти, щоб передати ідею про важливість моралі та етики у суспільстві та зміцнити національний дух Китаю.

Симфонія також передає ідею про те, що порядок і гармонія можуть бути досягнуті лише через спільні зусилля та колективну дію. Це важливі принципи конфуціанської філософії, які відіграють у державному менеджменті Китаю. Таким чином, Су Сюнь – яскравий приклад того, як конфуціанські ідеї можуть бути інтегровані в музику та використані як засіб державного менеджменту. Його твори передають важливі ідеї, які допомагають формувати національну ідентичність, підкреслюють значення традицій та культурної спадщини, а також зміцнюють моральні та етичні засади у суспільстві. Ці ідеї відіграють важливу роль у створенні єдиного та гармонійного суспільства, яке прагне розвитку та процвітання.

Крім того, використання музики як засіб державного менеджменту має безліч переваг. Музика може передати складні ідеї та емоції, які можуть бути важко висловити словами. Вона може створити спільне почуття єдності та гармонії у суспільстві, що допомагає зміцнити національну ідентичність та підтримує єдність країни.

Крім того, використання музики для передачі конфуціанських ідей може допомогти зміцнити моральні та етичні засади в суспільстві. Музика може надихнути людей на дії, які призводять до покращення життя інших людей та навколишнього середовища. Вона може допомогти сформувати суспільну свідомість, що важливо для підтримки порядку та гармонії у суспільстві.

Загалом роботи Су Сюня є прикладом того, як музика може бути використана як засіб державного менеджменту, і як конфуціанські ідеї можуть бути інтегровані в музичні твори, щоб передати ідеологічні та політичні ідеї. Він використав музику, щоб передати важливість національної ідентичності, культурної спадщини, гармонії та порядку в суспільстві та охорони навколишнього середовища. Ці ідеї були важливими для китайського уряду, який прагне зберегти культурну спадщину та зміцнити національний дух, щоб підтримувати свою владу.

Однак, слід зазначити, що використання музики та інших штучних засобів для передачі ідеологічних та політичних ідей не завжди знаходить

підтримку серед суспільства. Багато людей вважають, що мистецтво має бути вільним від політичної маніпуляції та використання як засіб державного контролю. Таким чином, використання музики як засобу державного менеджменту є складною та контроверсіальною темою, яка потребує ретельного обговорення та аналізу.

Насамкінець, роботи Су Сюня є прикладом того, як музика може бути використана як засіб державного менеджменту, і як конфуціанські ідеї можуть бути інтегровані в музику, щоб передати ідеологічні та політичні ідеї. Він використав музику, щоб передати важливість національної ідентичності, культурної спадщини, гармонії та порядку в суспільстві та охорони навколишнього середовища. Водночас, слід зазначити, що використання музики та інших штучних засобів для передачі політичних ідеологій викликає розбіжності та потребує ретельного обговорення та аналізу.

Конфуціанці вважали, що дотримання традицій означає бути щирим, а вони саме і утворюють фундамент уроджених якостей людини, без яких неможливі людяність (жень), обов'язок, справедливість, чуйність (лі) і розум, знання. Щирість, на думку Конфуція, - це важлива цінність і специфічна сила, що «торкається навіть небес» і яка проявляється в звуці.

Важливою складовою державності будь-якої країни є її гімн. У Китаї гімн розглядається як втілення вершин китайської мудрості і філософії. Завчання і глибоке їх осмислення є обов'язковою умовою педагогічної практики, починаючи з дошкільних закладів. Культурне і патріотичне виховання займає найважливіше місце в навчальних закладах країни всіх рівнів. Національний Гімн Китаю «Марш добровольців», Тянь Ханом і Не Єром в 1935 році, став закликком для китайського народу до боротьби проти агресії японського імлітаризму і побудови комунізму.

Революційна пісня розповсюдилась, як «дим визвольної війни від Півночі до Півдня, всередині і зовні Великої Китайської Стіни». Головним завданням держави є морально-етичне виховання нових поколінь громадян країни. Йдучи по стопам древнього вчителя Конфуція і його однодумців, культивуючи традиційні цінності, в сучасному Китаї формується такий тип політика і менеджера, який зможе забезпечити стабільність соціуму. Досвід сучасної багатонаціональної, економічно успішної країни в області культури і освіти, заслугоує ретельного вивчення та втілення в українську реальність. В навчально-виховних закладах продуктивно формують благонадійних трудолюбних громадян з етичними установками, які можуть протистояти деструктивним суспільним процесам.

Ставка держави робиться на високо-моральну, різносторонньо-освічену, віддану своїй справі патріотичну молодь. Не дивно, що в навчальних і культурних закладах Китаю на видному місці висить лозунг «Поки навчання не вбиває вас, вчіться з усіх сил, до останнього подиху».

Список використаних джерел

1. Music in the age of Confucius,
 - 2.(PDF) The Confucian Tradition in China | keith knapp
- Альбедиль М. Ф. Зеркало традицій. Людина в духовній традиції Сходу. Харків, 2003 р.
2. Сходження до Дао. Харків, 2017 р.
 3. Мартинов А. С. Конфуціанство: етапи розвитку. Конфуцій «Лунь Юй». Харків, 2016 р.

Воронко Олег Григорович, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет "Чернігівський колегіум" ім. Т. Г. Шевченка (м. Чернігів, Україна)

Калінько І.В., кандидат технічних наук, доцент, ПВНЗ «Фінансово-правовий коледж» (м. Київ, Україна)

Дунай А.В., Національний університет "Чернігівський колегіум" ім. Т. Г. Шевченка (м. Чернігів, Україна)

ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОГО КУЛЬТУРНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

На даний час відносини між Україною та Європейським Союзом є різносторонніми та насиченими. ЄС суттєво впливає на різні сфери: освіту, торгівлю, науково-технічну сферу, безпеку, охорону навколишнього середовища, культуру.

Культурна співпраця України та ЄС базується на обміні витворами мистецтва та мобільності митців. Програма ЄС «Креативна Європа» для культурних і креативних індустрій допомагає українським діячам та організаціям співпрацювати з партнерами у Європі, співфінансує проекти у сфері культури, програми перекладу художньої літератури, культурних мереж, українського аудіовізуального сектору. Діяльність Британської Ради, Французького Інституту, Чеського центру, Польського Інституту, Гете-Інституту в Україні є супутньою складовою діяльності установ цих країн для сприяння розвитку культури та міжкультурних комунікацій, а також впливає на формування культурного контенту [1, 2].

Джерелами фінансування європейських культурних інститутів є видатки з бюджету, формування власного бюджету за рахунок провадження мовних курсів та фандрейзингу. Чеські центри фінансуються з держбюджету на

утримання штату працівників та приміщення та на окремі програми викупу авторських прав та виставкової діяльності, видання книжок.

Культурні установи підтримують зовнішню політику держави, а також її культуру та економіку. У статуті Чеських центрів зазначається, що ці установи покликані співпрацювати з організаціями Чеської Республіки з метою розвитку їхньої діяльності за кордоном, якщо вона відповідає інтересам держави [3].

Також більшість із культурних закладів починають свою діяльність із мовного компоненту та трансляції європейських цінностей, що є внеском до розбудови спільного європейського простору та створення сприятливого клімату для розвитку культурних зв'язків. Гете-Інститут розвинув свою роботу у 1951 році з мовних курсів. Поширення ідей рівності, відкритості, розмаїття свідчить про прагнення бути корисними, необхідними сучасному суспільству. «Royal Court» є результативним проектом Британської Ради для українських драматургів-початківців. Режисери української і британської сторін обмінювалися досвідом, творчо зростали та ділилися новими ідеями на майстер класах з всесвітньо відомими фахівцями. У результаті цієї співпраці британські режисери поставили три українські п'єси [4].

Діяльність інститутів культурної дипломатії передбачає вихід за межі дипломатичних заходів, підтримку гастрольної діяльності, сприяння розвитку різноманітних напрямків культури і мистецтва (кінематограф, театр, візуальне мистецтво, музика, архітектура та урбанізм, музейна справа) [5].

Серед культурних проектів поширеними є проекти для стимулювання читання та книговидання. Пріоритетними є перекладацькі проекти, оскільки формується діалог між культурами. Наприклад, у 2006 році Польський Інститут спільно з Міжнародним Фондом «Відродження» заснував щорічний конкурс для українських видавництв – «Переклад сучасної польської наукової літератури та есеїстики українською мовою». Також програма сприяння видавничій справі «Сковорода», що діє при Посольстві Франції в Україні, стимулює переклади з французької мови на українську. Британська Рада також зацікавлена у перекладах на українську мову британських авторів. Гете-Інститут активно співпрацює з перекладачами, оскільки зацікавлені у працях, які впливають на формування суспільства.

Реалізація участі України в європейському та світовому культурному співробітництві можлива також за умов активного здійснення політично значущих культурних ініціатив міжнародного характеру; ініціювання за кордоном заходів за участю українських мистецьких колективів, виставок українського мистецтва, фестивалів українського кіно, круглих столів. Зокрема, участь України у програмній діяльності ЮНЕСКО, крім доступу до інтелектуального потенціалу організації та запозичення корисного досвіду, дає можливість використовувати матеріальний ресурс для проведення в державі міжнародних заходів, відкриває можливості фахівцям у галузі культури брати

участь у міжнародних заходах, отримувати гранти, стипендії, науково-технічну інформацію, консультативну допомогу.

Співробітництво ЄС та України є законодавчо визначеним. Підписано Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, де один із пунктів визначає співробітництво в галузі культури з метою покращення взаєморозуміння та розширення культурних обмінів. Важливим проектом у розвитку культури є проект «Креативна Європа», який спрямований на просування культурного середовища. Саме тому активна діяльність України задля розвитку та поширенню культурних цінностей у європейському просторі сприятиме ефективному розвитку української культури у світі та покращуватиме євроінтеграційні процеси.

Список використаних джерел

1. Доманська О. А. Україна і міжнародне культурне співробітництво. Вісник НАКККіМ. № 3. 2014. С. 28–33.
2. Емерсон М., Мовчан В. Поглиблення відносин між ЄС та Україною. Що, чому і як? Центр європейських політичних досліджень та Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. 2018. 276 с. URL: <https://3dcftas.eu/ua/publications/deepening-eu-ukrainian-relations-what-why-and-how-2>
3. Співробітництво у сфері культури. Програма ЄС «Креативна Європа». URL: <https://ukraineeu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobotnictvo/kulturne-spivrobotnictvo-kreativna-yevropa>
4. Програма ЄС «Креативна Європа». URL: http://195.78.68.75/mcu/control/uk/publish/article?art_id=245024746&cat_id=245019207
5. Розумна О. П. Культурна дипломатія України: стан, проблеми, перспективи. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-09/kultu_dypl-26841.pdf

Врайт Галина Яківна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Данильчук Крістіна Віталіївна – студентка 3-го курсу спеціальності менеджмент соціокультурної діяльності, соціально-гуманітарного факультету ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний заклад імені К. Д. Ушинського»

ОСОБЛИВОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ З МЕШКАНЦЯМИ ІЗРАЇЛЮ

Міжкультурна комунікація з мешканцями Ізраїлю може виявитися складною через культурні відмінності, які можуть впливати на сприйняття інформації та взаєморозуміння.

Ізраїль – це держава, яка має довгу історію та культуру, що відрізняється від тих, що існують в інших країнах.

Однією з найбільш важливих особливостей міжкультурної комунікації з мешканцями Ізраїлю є релігійна складова. Більшість населення Ізраїлю – євреї, а також є значна кількість арабського населення, християни та інші малочисельні релігійні групи. Кожна з цих груп має свої відмінності в культурі, традиціях та поведінці, які впливають на спосіб спілкування [4].

Деякі з особливостей міжкультурної комунікації з мешканцями Ізраїлю включають наступне:

Наголос на індивідуальності: Ізраїль – це країна, де високо цінується індивідуальна свобода і вільне вираження своїх думок і ідей. Це може призвести до того, що мешканці Ізраїлю можуть бути більш прямими та директними у спілкуванні, що може здатися незвичайним для інших культур.

Релігійність: Багато мешканців Ізраїлю дуже релігійні і це може вплинути на їхні погляди на питання, які можуть вважатися нецензурними або неприйнятними в інших культурах. Релігійна ідентичність може також бути важливою у взаємодії з мешканцями Ізраїлю.

Багатомовність: Більшість мешканців Ізраїлю говорять на декількох мовах, зокрема на івриті, арабській та англійській мовах. У залежності від контексту та співрозмовника, може змінюватися мова спілкування. Тому, якщо ви спілкуєтесь з мешканцями Ізраїлю, варто бути готовим до того, що можуть з'являтися зміни в мовленні в ході розмови [4].

Історичні та політичні питання: Ізраїль – це країна зі складною історією та політичною ситуацією. Багато мешканців Ізраїлю можуть мати високу свідомість історії своєї країни та відчувати емоційну прив'язаність до своєї нації. Тому, якщо ви спілкуєтесь з мешканцями Ізраїлю про історичні або

політичні питання, варто бути ввічливим та обережним, щоб не порушити їхніх переконань або не викликати негативних емоцій [1].

Культурні нюанси: Культура Ізраїлю містить у собі елементи європейської, близькосхідної та східноєвропейської культур. У зв'язку з цим, важливо мати на увазі, що спілкування з мешканцями Ізраїлю може відрізнятись від спілкування з представниками інших країн. Наприклад, ввічливість та обізнаність з культурою може бути особливо важливою, коли спілкуєтесь з мешканцями Ізраїлю [5].

Важливість особистих зв'язків: У культурі Ізраїлю особисті зв'язки можуть бути важливими для успішної комунікації. У бізнес-контексті, наприклад, може бути корисним мати спільних знайомих або рекомендації від інших людей, щоб встановити контакт з мешканцями Ізраїлю.

Загальне сприйняття часу: У культурі Ізраїлю може бути інше сприйняття часу порівняно з іншими культурами. Наприклад, пізні запізнення на зустріч можуть бути вважатися нормою, особливо в неофіційних ситуаціях. Тому, якщо ви спілкуєтесь з мешканцями Ізраїлю, варто бути готовим до того, що планування часу та виконання обіцянок може мати свої особливості.

Загалом, взаєморозуміння та ефективна міжкультурна комунікація з мешканцями Ізраїлю може вимагати уважного вивчення культурних особливостей та прийняття відповідних підходів до спілкування [2].

Також, конфлікти є неодмінною частиною життя людей, і часто вони можуть бути невід'ємно пов'язані з міжособистісними взаємодіями та міжкультурними комунікаціями.

Ось декілька порад, які можуть допомогти подолати конфлікти з Ізраїльтянами:

1. Будьте ввічливими та поважайте культурні норми Ізраїлю. Пам'ятайте, що в кожній культурі є свої власні правила поведінки, і варто підлаштуватися до них, щоб не ображати супротивника.
2. Добре зрозумійте позицію Ізраїлю. Намагайтеся докладно вивчити історію, традиції, культуру та політичні переконання Ізраїльтян, щоб знати, що важливо для них, і щоб мати змогу побачити конфлікт з їхньої перспективи.
3. Не використовуйте загальні заяви та стереотипи. Уникайте грубих загальних заяв про націю Ізраїлю або про певні групи людей, що в ній проживають. Це може викликати обурення та погіршувати стосунки.
4. Не дозволяйте емоціям переважати розум. Конфлікт може бути емоційно навантаженим та складним для обговорення. Пам'ятайте, що важливо залишатися спокійним та дотримуватися фактів.
5. Зосередьтеся на спільних інтересах та меті. Шукайте можливості для співпраці та спільних проектів, що можуть підсилити взаєморозуміння та допомогти знизити напруження.

6. Комунікуйте відкрито та діалогово. Спілкуйтесь з Ізраїльтянами, щоб дізнатися більше про їхній погляд на конфлікт та про можливості для співпраці. Намагайтеся вислухати їхні думки та почуття, та відповідайте на їхні запитання та обурення.
7. Знаходьте мирні способи вирішення конфлікту. Уникайте використання насильства та примусу в процесі розв'язання конфлікту. Шукайте мирні та демократичні способи вирішення проблеми та співпраці [3].

Отже, уникнення конфлікту та підтримання миру та співпраці між різними культурами можливе, якщо звернути увагу на культурні та політичні відмінності, добре зрозуміти позицію іншої сторони та шукати спільні інтереси. Важливо дотримуватися етичних та демократичних цінностей у спілкуванні та вирішенні конфлікту. Конструктивний діалог, взаємне вислуховування та співпраця можуть допомогти зменшити напруження та знайти мирне вирішення конфлікту.

Список використаної літератури

1. Зовнішня політика Ізраїлю. *Вікіпедія*.
URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Зовнішня_політика_Ізраїлю
2. Конспект лекцій з дисципліни «Міжкультурна комунікація», 2017.
URL: <https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82-%D0%9B%D0%95%D0%9A%D0%A6%D0%86%D0%99.docx>
3. Кузьменко В'ячеслав. Навчальний контент Конфліктологія. Дніпро, 2019.
URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/2020/gdppd/f1.pdf>
4. Манакін М. В. Мова і міжкультурна комунікація : навч. Посіб. Київ : Вид. Центр «Акад.», 2012. URI: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/928879/mod_resource/content/1/Мова%20і%20міжкультурна%20комунікація-1%20манакін.pdf
5. Палінчак М.М., Галда П.П., Лешанич М. М. Релігійний фактор у міжнародних відносинах : навч. Посіб. Для студентів УжНУ. Ужгород, 2015.
URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKewjGz460k_r9AhWWz4sKHfQuDzAQFnoECA0QAQ&url=https%3A%2F%2Fdspace.uzhnu.edu.ua%2Fjspui%2Fbitstream%2Flib%2F12112%2F1%2F%25D0%25A0%25D0%25B5%25D0%25BB%25D1%2596%25D0%25B3%2520%25D1%2584%25D0%25B0%25D0%25BA%25D1%2582%25D0%25BE%25D1%2580%2520%25D1%2583%2520%25D0%25BC%25D1%2596%25D0%25B6%25D0%25BD%25D0%25B0%25D1%2580%2520%25D0%25B2%25D1%2596%25D0%25B4%25D0%25BD%25D0%25BE%25D1%2581%2520.pdf&usg=AOvVaw0gHza6z6690G8eEv5ZOe1I

Ладонько Людмила Степанівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри мистецьких дисциплін, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Зацікавленість професією менеджер соціокультурної діяльності актуалізувалася в останні роки у зв'язку із підвищенням ролі культури та мистецтва у житті людини та суспільства, появою нових технологій у даній сфері, розвитком та комерціалізацією креативних індустрій в світі та в Україні. Характеризуючи вектор змін, що наразі відбувається в соціокультурній сфері, потрібно відмітити наступні очевидні тенденції:

- розширення предметного поля діяльності керівників, тобто вихід їх компетенцій за межі суто мистецької діяльності та культурної сфери. Якщо раніше вона представляла собою деякі культурні інституції, такі як театри, музеї чи картинні галереї, то зараз культурна сфера - це сфера духовного життя людей, пов'язана з їхньою освітою, вихованням, інтелектуально-культурним розвитком; простір для створення нових культурних сенсів, практик, технік;
 - звернення та підтримка високопрофесійної культурної творчості, яка забезпечує якісний рівень національної культури, незалежно від політичної чи комерційної кон'юнктури;
 - розвиток недержавних некомерційних та комерційних секторів у сфері культури та креативних індустрій як громадських інституцій (приватні театри, виставкові центри, клуби, видавництва, об'єднання незалежних митців тощо).
- Як наслідок, у суспільстві формується потреба у професійних управлінцях: менеджерах соціокультурної діяльності, які розуміють особливості функціонування конкретних культурних ринків, володіють сучасними знаннями щодо інноваційних технологій та механізмів управління соціокультурною сферою.

Сьогодні висуваються якісно нові вимоги до професійної та освітньої компетентності управлінця соціокультурної сфери, а саме: синтез особистої самореалізації з професійною, удосконалення професійної освіти та навчання, необхідність знань в галузі економіки та права, основ менеджменту та управління персоналом. Щодо особистісних характеристик сучасного менеджера соціокультурної діяльності, то він повинен бути креативним, відповідальним, емоційно стриманим, стресостійким, безкорисливим

організатором, високоморальною людиною, що постійно підвищує свій культурний рівень.

Формування цих якісних характеристик, власне, є елементом механізму становлення освітнього потенціалу фахівця у сфері соціокультурного менеджменту. Саме на формування таких професійних компетенцій і спрямовані освітньо-професійні програми підготовки здобувачів бакалаврату та магістратури за спеціальністю 028 Менеджмент соціокультурної діяльності галузі знань 02 Культура і мистецтво, зокрема Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.

Забезпечення відповідності змісту та якості професійної підготовки менеджерів соціокультурної діяльності сучасним вимогам передбачає задіяння всього комплексу освітніх технологій, особливе місце серед яких має належати інтерактивним освітнім методикам, оскільки в їх межах здобувачі освіти можуть вільно висловлювати свою позицію, об'єктивно оцінювати сприйняття їхніх позицій і точки зору викладачів та колег по навчанню, вивільняти свої здібності до саморефлексії та саморегуляції, активно включатися в дієвий та особистісно орієнтований навчально-освітній процес. На сьогодні у вищій школі переважно використовують такі інтерактивні методи: тренінги, ситуаційні задачі, майстер-класи, відео-конференції, тестування, кейс-методи, ігрове навчання, круглі столи, мультимедійні лекції та практичні заняття, електронні навчальні видання, дебати, фокус-групи, ділові і рольові ігри, навчальні групові дискусії [1, с.142] .

Саме інтерактивність дозволяє змоделювати імітаційні професійні ситуації, вирішення яких сприяє розвитку у майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності значущих компетенцій, створенню творчого клімату в студентському середовищі, здійсненню креативної практичної підготовки. У зв'язку з цим у ході проведення практичних занять доцільним є використовувати ділові ігри, розбір кейсів, веб-квести, симуляції, які мають значний потенціал формування не тільки знанневої, а й дієвої складової професійних компетенцій, відповідних ціннісних установок та професійно значущих якостей.

Використання інтерактивних методів спонукає також і викладача до творчого пошуку, самовдосконалення, професійного росту та розвитку. В процесі освоєння та застосування тієї чи іншої інтерактивної технології, викладач стає організатором навчально-пізнавальної, самостійної, комунікативної, творчої та креативної діяльності здобувачів освіти; у нього з'являються можливості для вдосконалення процесу навчання, розвитку професійних компетенцій та цілісного розвитку особистості здобувачів освіти [2, с. 44] .

Список використаних джерел

1. Остапчук Д., Мирончук Н.М. Інтерактивні методи навчання у вищих навчальних закладах. Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном : збірник наукових праць. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 140-143.
2. Гула Л. Впровадження інтерактивних технологій у вищих навчальних закладах. ЛОГОС: Збірник наукових праць, 2019. Т.5. С.41–45. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jsptui/bitstream/123456789/5968/1/впровадження.pdf>

Солдатенко Олександр Ігорович, кандидат педагогічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри мистецьких дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка м. Чернігів, Україна

ВАЖЛИВІСТЬ ЗНАТЬ ПРО ТРЕНДИ СУЧАСНОГО СВІТОВОГО МИСТЕЦТВА ДЛЯ МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасному світі, який швидко змінюється, роль мистецтва в суспільстві значно зросла. Як відомо, «сучасне мистецтво – необтяжене термінологічною точністю поняття, що може означати мистецтво, що твориться в теперішній момент, або посилається на сукупність мистецьких напрямків і течій, що виникли у другій половині ХХ століття» [2]. Мистецтво пододало традиційні межі та стало динамічною силою, що впливає на культуру, формує громадську думку та рухає соціальні зміни.

Тренди сучасного світового мистецтва відображають динамічний і постійно мінливий характер нашого суспільства. Від сприйняття різноманітності і вивчення нових технологій до вирішення проблем навколишнього середовища та взаємодії з соціальними проблемами, сучасні митці знаходяться в авангарді творчого самовираження. Завдяки своїй роботі вони відкривають нам унікальні перспективи, ставлять під сумнів наші припущення та провокують змістовні дискусії. Оскільки ми продовжуємо орієнтуватися в складнощах сучасного світу, мистецтво залишається потужним засобом для роздумів, натхнення та соціальних змін.

Для менеджерів соціокультурної діяльності вкрай важливо глибоке розуміння трендів сучасного світового мистецтва. Це не тільки покращує їхню здатність вибирати цікаві та відповідні культурні враження, але й дає їм змогу орієнтуватися в постійно змінюваному ландшафті світу мистецтва.

Мистецтво у всіх різноманітних формах, вловлюючи дух сучасності, служить відображенням суспільства. Від образотворчого мистецтва до виконавського, сучасні митці постійно розширюють кордони, кидають виклик умовам і досліджують нові середовища. Вони заглиблюються в

різноманітні теми від політики та соціальної справедливості до технологій та навколишнього середовища. Менеджери соціокультурної діяльності повинні бути в курсі цих тенденцій, щоб ефективно організовувати виставки, вистави та події, що резонують з їх аудиторією.

Однією з ключових переваг обізнаності з трендами сучасного світового мистецтва є здатність створювати значущі зв'язки з різноманітними спільнотами. У сучасному мультикультурному та глобалізованому суспільстві для менеджерів СКД вкрай важливо взаємодіяти з людьми різного походження та поглядів. Розуміння останніх подій у мистецтві дозволяє їм подолати розбіжності, сприяти інклюзії та заохочувати до результативного діалогу. Включаючи в сферу своєї діяльності твори сучасного мистецтва, що відображають досвід і проблеми різних спільнот, менеджери СКД можуть гарантувати, що їхня праця є доступною та актуальною для широкого кола відвідувачів.

Крім того, знання про сучасні тренди світового мистецтва дозволяє менеджерам соціокультурної діяльності передбачати та реагувати на суспільні зміни. Мистецтво завжди відіграло ключову роль у формуванні громадської думки та кидало виклик усталеним нормам. Знаючи про нові теми та художні вирази, менеджери СКД можуть відчувати пульс суспільства та вирішувати відповідні проблеми через свої культурні програми. Вони можуть ініціювати суспільний діалог, провокувати критичне мислення та надихати на позитивні соціальні перетворення.

Також розуміння трендів сучасного світового мистецтва допомагає менеджерам СКД знаходитись в авангарді подій та підтримувати конкурентну перевагу у сфері соціокультурної діяльності. Світ мистецтва постійно розвивається, регулярно з'являються нові рухи, стилі та техніки [4]. Менеджери СКД, які добре обізнані в цих нововведеннях, можуть використовувати в своїй роботі унікальний та інноваційний досвід, що буде вигідно відрізнити їх від колег. Це не тільки приваблює відвідувачів, але й сприяє співпраці з митцями, продюсерами та культурними організаціями.

Світ мистецтва є платформою для творчості і таланту де багато митців борються за визнання та відомість. Саме тому знання трендів сучасного мистецтва дозволяє менеджерам соціокультурної діяльності ефективно підтримувати та просувати нових митців. Менеджери СКД, які розуміються на течіях сучасного мистецтва, можуть просувати перспективних митців і творчі колективи або об'єднання та надавати їм можливість продемонструвати свої роботи. Підтримуючи митців-початківців, менеджери СКД сприяють зростанню мистецької екосистеми та виховують нове покоління творчих особистостей.

Підсумовуючи, можна зазначити, що важко переоцінити важливість знань про тренди сучасного світового мистецтва для менеджерів соціокультурної

діяльності, та як це дає їм змогу створювати привабливі і відповідні культурні враження, спілкуватися з різноманітними спільнотами, передбачати суспільні зміни, одержувати конкурентну перевагу та підтримувати митців-початківців. Залишаючись поінформованими та використовуючи трансформаційну силу мистецтва, менеджери СКД можуть створювати соціокультурні заходи, що збагачують життя, сприяють розумінню та формують краще майбутнє для всіх громадян.

Список використаних джерел

1. Бабченко Я. Ю. Образна презентація інформації в сучасному медіапросторі культури : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01. Київ, 2021
2. Вінницький обласний краєзнавчий музей. Сучасне мистецтво. URL: <https://vinnytsia-museum.in.ua/glossary/43-suchasne-mistectvo> (дата звернення 03.05.2023).
3. Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір: матеріали міжнар. наук. конф. молодих вчених, аспірантів та магістрів, 7-8 груд. 2017 р. Київ: НАКККіМ, 2017
4. Чембержі Д. А. Інсталяція як візуально-комунікативна практика: творення сучасного мистецького простору : автореф. дис. канд. мистецтвознавства: 26.00 01. Київ, 2021

ЗМІСТ

ПРОГРАМА КОНФЕРЕНЦІЇ	4
ПЛЕНАРНЕ	
Борінштейн Євген Русланович СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ: АНОМІЧНІ НАСЛІДКИ РОСІЙСЬКОГО ШИЗОФАШИЗМУ	22
Атаманюк Зоя Миколаївна СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ СВОБОДИ ОСОБИСТОСТІ	25
Єзерський Володимир Борисович, Гончарова Ольга Євгенівна КОНЦЕПТ 12-МІРНОЇ ЄДНОСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ САМООРГАНІЗАЦІЇ СПІЛКУВАННЯ ТА ВІДНОСИН У СИЛЬНО НЕРІВНОВАЖНИХ СТАНАХ	27
Єршова-Бабенко Ірина Вікторівна, Шінкевич Олена Святославівна СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ТА НЕЙРОФІЗІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ ПСИХОМІРНОСТІ. САМООРГАНІЗАЦІЯ В УМОВАХ ВИСОКОШВИДКІСНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У СОЦІУМ. ДЕ ТРИГЕР НЕБЕЗПЕКИ?	30
Єременко Олександр Михайлович ІСТОРІЯ ЯК ДОЛЯ І ЯК ПРОЕКТ	35
Ivanov Oleksii MODERN SOCIETY IN THE SYNERGY OF SOCIAL BEING AND OF THE PROBLEM OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE: VALUE-MEANING ASPECT	41
Kisse Anton Ivanovich MANAGEMENT OF SOCIOCULTURAL ACTIVITIES: THE PROBLEM OF PERSONALITY TRANSFORMATION	42
Маковська Олена Анатоліївна ФІЛОСОФСЬКЕ ПОЛЕ КУЛЬТУРИ: ПРІОРИТЕТИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	45
Шабанова Юлія Олександрівна, СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПЕРЕДУМОВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ МЕНТАЛЬНОСТІ В ДОБУ МЕТАМОДЕРНУ	48
Секція 1. Соціокультурні засади трансформацій ціннісної сфери життєдіяльності суспільства	
Tkachenko Catherine PERSONALITY FLUCTUATIONS IN SOCIETY:	51

COEXISTENCE WITH THE OTHER	
Бутенко Елеонора Геннадіївна	53
ФІЛОСОФІЯ ЯК НАУКА В КОНТЕКСТІ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ	
Виноградова Наталія Михайлівна, Дуков Олександр Володимирович	56
ПРОБЛЕМА ДОБРА І ЗЛА: АНАЛІЗ ХРИСТИЯНСЬКИХ ТА ІСЛАМСЬКИХ УЯВЛЕНЬ	
Врайт Галина Яківна, Дуков Олександр Володимирович	57
«ФІЛОСОФІЯ СЕРЦЯ» ГРИГОРІЯ САВИЧА СКОВОРОДИ	
Виноградова Наталія Михайлівна, Чумак Єгор Олександрович	60
РЕЛІГІЯ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ КОЛЕКТИВНОГО НЕСВІДОМОГО В ФІЛОСОФІЇ КАРЛА ГУСТАВА ЮНГА	
Гюльхан Юлія Борисівна, Лісеєнко Олена Василівна	63
ЦІННІСНИЙ АСПЕКТ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ	
Калюжна Сніжана Ігорівна	65
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОЛОДОЇ ЛЮДИНИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	
Міхальова Юлія Олександрівна, Лісеєнко Олена Василівна	70
ТРАНСФОРМАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА ЧЕРЕЗ ВТІЛЕННЯ КОНЦЕПТУ СВІТОСПРИЙНЯТТЯ	
Начев Андрій Петрович	72
ОРІЄНТАЦІЯ НА ІНФОРМАТИЗАЦІЮ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СВІТУ	
Псьота Софія Олександрівна, Нівня Ганна Олександрівна	74
ПРАВОВІ ОБМЕЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ	
Стовпець Олександр Васильович,	77
ПРОБЛЕМА ЛЮДСЬКОЇ СВІДОМОСТІ В "ЕПОХУ НЕЙРОМЕРЕЖ"	
Стойкова К. М., Петінова Оксана Борисівна	82
ПРЕЗЕНТАЦІЯ МИСТЕЦТВ У ПОСТМОДЕРНОМУ ПРОСТОРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДОБИ	
Щербина Єлизавета Володимирівна, Врайт Галина Яківна	85
ПРОБЛЕМАТИКА ВИБОРУ В РОМАНІ «ЧУМА» АЛЬБЕРА КАМЮ КРІЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНОСТІ	
Секція 2. Культура сучасного українського суспільства в умовах російської агресії	
Вітко-Присяжнюк Ярослава Вікторівна	87
ДО ПИТАННЯ МОВНОГО АСПЕКТУ КУЛЬТУРНОЇ	

КОЛОНІЗАЦІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ	
Куліш Інна Михайлівна	91
ОХОРОНА НАЦІОНАЛЬНОГО НАДБАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ	
Парадюк Олена Олександрівна	95
СОЦІАЛЬНА ПАМ'ЯТЬ У СУСПІЛЬСТВІ РИЗИКУ	
Рибка Наталя Миколаївна	99
МІФОТВОРЧІСТЬ ТА ПРОПАГАНДА ПІД ЧАС ВІЙНИ: ПЕРСПЕКТИВНІСТЬ ДОСЛІДЖЕНЬ	
Семенов Ігор Сергійович, Борінштейн Євген Русланович	102
СВОБОДА АБО СМЕРТЬ, ЯК ЕКЗИСТЕНЦІЙНА ПРОБЛЕМА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	
Шелест Анастасія Леонідівна	104
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ	
Секція 3. Соціокультурні трансформації освітнього середовища	
Арнаутова Х.В., Петінова Оксана Борисівна	109
ФІЛОСОФСЬКІ ІДЕАЛИ ЦИЦЕРОНА	
Буланша А.А., Петінова Оксана Борисівна	111
МІСЦЕ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФА (НА ОСНОВІ «ДЕРЖАВА» ПЛАТОНА)	
Врайт Галина Яківна, Паїл Руслан Олексійович	114
ЗАСТОСУВАННЯ СОКРАТІВСЬКОГО МЕТОДУ В ДОБУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	
Подліняєва Оксана Олександрівна, Іващенко Інна Сергіївна	116
ТЕХНОЛОГІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У АКТИВНОМУ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ	
Поплавська Тетяна Миколаївна,	121
ОСВІТА ЯК ПРОЦЕС САМОЗДІЙСНЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ	
Самчук Лариса Сергіївна	123
ФІЛОСОФІЯ СПОРТУ ТА ЇЇ МІСЦЕ В ТЕОРЕТИЧНІЙ СИСТЕМІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	
Федорова Інна Валеріївна, Поплавська Тетяна Миколаївна	125
ПОСТМОДЕРН, ТРАНСГУМАНІЗМ ТА ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ ЛЮДИНИ	
Хоменко-Семенова Л.О., Шапенко Н.В.	128
ВПЛИВ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ НА ВИБІР МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЇ	

Чумак Єгор Олександрович Вraith Галина Яківна	131
КОНЦЕПЦІЯ НАУКОВИХ РЕВОЛЮЦІЙ ТОМАСА КУНА	
Щербина Єлизавета Володимирівна, Виноградова Наталія Михайлівна	134
ІДЕЯ ДИЯВОЛА В ЛЕГЕНДАХ І ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ	
Секція 4. Культура бізнесу в умовах соціокультурної трансформації сучасного українського суспільства.	
Ладонько Людмила Степанівна, Воронко Олег Григорович	139
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ	
Секція 5. Синергетика - самоорганізаційні системи у суспільстві, що трансформується	
Dobrolyubskaya Yuliya Andriivna	141
LIMITS OF APPLICATION OF SYNERGISTIC APPROACHES	
Аксьонова Віра Ігорівна	146
ОНТОЛОГІЧНІ ТА АКСІОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ	
Козобродова Діна Михайлівна	150
ТВОРЧИСТЬ ЯК ЗАСІБ НІВЕЛЮВАННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ПСИХОМІРНІСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ З КОНЦЕПТУАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНИХ ПОЗИЦІЙ ПСИХОСИНЕРГЕТИКИ	
Окорокова Віра Вікторівна	153
СИНЕРГЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	
Секція 6. Проблемні питання менеджменту соціокультурної діяльності.	
Виноградова Наталія Михайлівна, Орехова Олександра Костянтинівна	156
МУЗИКА ЯК ВАЖЛИВИЙ СТРУКТУРНО-УТВОРЮЮЧИЙ ЕЛЕМЕНТ КИТАЙСЬКОГО МЕНТАЛИТЕТУ (ВИКОРИСТАННЯ КОФУЦІАНСЬКИХ ІДЕЙ В ДЕРЖАВНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ КИТАЮ)	
Воронко О.Г., Калінько І.В., Дунай А.В.	159
ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОГО КУЛЬТУРНОГО	

СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ	
Врайт Галина Яківна, Данильчук Крістіна Віталіївна	162
ОСОБЛИВОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ З МЕШКАНЦЯМИ ІЗРАЇЛЮ	
Ладонько Людмила Степанівна	165
СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
Солдатенко Олександр Ігорович	167
ВАЖЛИВІСТЬ ЗНАНЬ ПРО ТРЕНДИ СУЧАСНОГО СВІТОВОГО МИСТЕЦТВА ДЛЯ МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
ЗМІСТ	170

Збірник матеріалів

V Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених

“КОНЦЕПТИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА”

(Одеса, 25-26 травня 2023 року)

Адреса редакції:

Україна, 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26, каб. 73 Тел.: (0482) 732-09-52

Здано на виробництво – 28.05.2023. Підписано до друку з оригіналу-макета – 30.05.2023. Формат по ISO 216 A4, 297x210, 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 10,2. Наклад 100 прим. Інформаційно-видавничий центр Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26 тел.: (048) 732-09-52